

Työllisyyskertomus vuodelta 2011

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu
Työ ja yrittäjyys
8/2012

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Työllisyyskertomus vuodelta 2011

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Työ ja yrittäjyys

8/2012

Tekijät Författare Authors		Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Työ- ja elinkeinoministeriö Kimmo Ruth Tiina Asunmaa		Huhtikuu 2012	
		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
		Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title			
Työllisyyskertomus vuodelta 2011			
Tiivistelmä Referat Abstract			
Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen keskeisenä painopisteenä on kestäväen talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Hallituksen tavoitteena on työllisyysasteen nosto 72 prosenttiin ja työttömyysasteen alentaminen viiteen prosenttiin vaalikauden loppuun mennessä. Hallitus on ohjelmansa toimeenpanosuunnitelmassaan asettanut kärkihankkeet tavoitteisiin pääsemiseksi sekä määritellyt niille toteutusvastuut ja aikataulut. Kärkihankkeilla tavoitellaan suomalaisen työn ja yrittämisen kilpailukykyä avoimilla maailmanmarkkinoilla. Avainasemassa ovat osaamisen lisääminen, houkuttelevan ja toimivan ympäristön luominen yrityksille sekä rakennemuutostilanteiden tehokas ennakointi ja hoito. Hallitusohjelman kärkihankkeilla vahvistetaan aktiivista työvoimapolitiikka nostamalla työttömien aktivointiaste 30 prosenttiin. Nuorten koulutusta ja työllisyyttä edistetään vuoden 2013 alussa voimaan tulevalla yhteiskuntatakuulla, jonka toimeenpanoon hallitus kohdensi 60 miljoonan euron vuotuisen määrärahan. Pitkäaikaistyöttömien asemaa työmarkkinoilla parannetaan toteuttamalla kuntakokeilu, lisäämällä pitkäaikaistyöttömien osuutta työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä ja koulutuksessa sekä vakainaistamalla työvoiman palvelukeskusten toiminta. Työvoiman maahanmuuton lisäämiseksi ja maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi valmistellaan maahanmuuton strategia ja kotouttamisohjelma. Osatyökykyisten työllisyyttä edistetään. Työelämää kehitetään työllisyyden lisäämiseksi, työssä jaksamisen vahvistamiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi. TE-toimistojen palvelu-uudistuksen valmistelu käynnistyi vuoden 2011 alussa, ja muutokset toteutetaan viimeistään vuoden 2013 alusta lähtien. Palvelut järjestetään valtakunnallisten palvelulinjojen mukaan, ja TE-palveluverkko, palveluvalikoima ja monikanavainen palvelumalli uudistetaan. Tavoitteena on työnvälityksen tehostaminen, yrityslähtöisyyden vahvistaminen ja työnhakijoiden nopea työllistyminen. Äkillisiä rakennemuutostilanteita on hoidettu yritystuilla ja investointiavustuksilla sekä kehittämällä muutosturvan toimintamallia. Toimenpiteitä maahanmuuttajien kotoutumiseksi laajennettiin uuden lainsäädännön mukaisesti koskemaan kaikkia maahanmuuttajia. Maailmantaloudessa vuosi 2011 oli epävakaa. Suomessa kokonaistuotannon kasvu oli 2,9 prosenttia, mutta kasvuvauhti hidastui vuoden loppua kohden viennin kääntynyt laskuun. Työllisten määrä lisääntyi 27 000 henkilöllä, ja työllisyysaste (15–64-vuotiaat) nousi 68,6 prosenttiin. Vuonna 2010 alkanut työttömyyden aleneminen jatkui, ja keskimääräinen työttömyysaste laski 7,8 prosenttiin. Alle 25-vuotiaita työttömiä oli TE-toimistoissa keskimäärin 30 000, ja pitkäaikaistyöttömyys pysyi korkealla 57 200 henkilön tasolla. Työvoimapolitiittisiin aktiivitoimenpiteisiin osallistuneiden tasoa nostettiin 109 100 henkilöön, mikä vastaa 30,9 prosentin aktivointiastetta. TEM:n yhdyshenkilö: Työllisyys- ja yrittäjyysosasto/Kimmo Ruth, puh. 010 60 48073			
Asiasanat Nyckelord Key words			
työllisyys, työmarkkinat, työ- ja elinkeinopolitiikka, työvoimapalvelut			
ISSN		ISBN	
1797-3562		978-952-227-647-6	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	Hinta Pris Price
78		Suomi, Finska, Finnish	18 €
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Eduskunnalle

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 6 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee vuosittain julkisen työvoimapalvelun tavoitteiden toteutumista sekä työvoimapalvelun tilaa ja kehitystä koskevan työllisyyskertomuksen, joka annetaan eduskunnalle perustuslain 46 §:ssä tarkoitetun hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona. Julkisen työvoimapalvelun tavoitteet lain 3 §:n mukaan ovat 1) työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainon ylläpito ja edistäminen työmarkkinoilla, 2) työvoiman saatavuuden turvaaminen, 3) työttömyyden torjunta sekä 4) työnteon mahdollisuuden järjestäminen työtä hakeville.

Työllisyyskertomukseen on koottu kuvaus hallituksen keskeisistä työllisyystavoitteista sekä julkisen työvoimapalvelujen toteutuksesta vuodelta 2011. Tärkeä näkökulma tarkastelussa on hallitusohjelmaan sisältyvien linjausten toimeenpano ja toteutumisen seuranta. Työllisyyskertomus palvelee eduskuntaa työllisyyspolitiikan seurannassa ja toimenpidelinjauksia koskevassa päätöksenteossa antamalla kattavan kuvan työmarkkinoiden tilanteesta ja työvoimapolitiikan toteutuksesta. Työllisyyskertomukseen sisältyy myös ruotsinkielinen tiivistelmä.

Helsingissä 31. päivänä maaliskuuta 2012

LAURI IHALAINEN

Työministeri

Sisältö

Eduskunnalle	5
1 Työllisyyspolitiikan tavoitteet	9
1.1 Hallituksen työllisyystavoitteet	9
1.2 Työ- ja elinkeinostrategia.....	9
1.3 Eurooppa 2020 -strategia ja Suomen kansallinen toimenpideohjelma 2011.....	10
2 Työllisyystilanteen kehitys	12
2.1 Talouskehitys.....	12
2.2 Työvoiman kysyntä.....	13
2.3 Työvoiman tarjonta.....	17
2.4 Työttömyyden kehitys.....	19
2.5 Työttömyyden rakenne	20
3 Työvoimapalvelut ja työllisyyden edistäminen	25
3.1 Työnvälitys ja grittäjyyden tuki	26
3.1.1 Työnvälityksen palvelut työnhakijalle	26
3.1.2 Työnvälityksen palvelut yrityksille ja työnantajille.....	27
3.1.3 Verkkopalvelut sekä Työlinjan ja Yritys-Suomen valtakunnalliset puhelinpalvelut	29
3.1.4 Kansainväliset työvoimapalvelut	30
3.2 Ammatillisen kehittymisen palvelut.....	31
3.2.1 Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus	31
3.2.2 Ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut	33
3.3 Palkkatuki ja työmarkkinatoimenpiteet	34
3.4 Nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden alentaminen ja vajaakuntoisten työllistymisen tukeminen	36
3.5 Työvoimapalvelut ja yritystuet rakennemuutostilanteissa	39
3.6 Pohjoismainen yhteistyö työllisyyspolitiikassa	42
4 Maahanmuuttopolitiittiset toimenpiteet	44
4.1 Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset	44
4.2 Maahanmuuton rakenne.....	44
4.3 Työperusteinen maahanmuutto	44
4.4 Maahanmuuttajien kotouttaminen	45
4.5 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat.....	46
4.6 Etninen yhdenvertaisuus	47
5 Työelämän sääntely ja laadun kehittäminen	48
5.1 Työelämää kehitetään kolmikantaisesti	48
5.2 Työelämän tilan kehitys.....	48
5.3 Työlainsäädännön kehittäminen	49

5.4	Työelämän laadun kehittämistoimet	53
5.5	Työelämä tutkimukset ja -selvitykset	54
6	Työttömyysturvan työvoimapolitiittiset edellytykset.....	55
7	Työllisyys ja yrittäjyys EU:n rakennerahasto-ohjelmissa	57
7.1	Kansallinen rakennerahastostrategia ja rakennerahasto-ohjelmat ohjelmakaudella 2007–2013	57
7.2	Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Länsi-Suomen ja Etelä-Suomen alueelliset EAKR-ohjelmat	58
7.3	Manner-Suomen ESR-ohjelma	60
	Svenskspråkigt sammandrag	64

1 Työllisyyspolitiikan tavoitteet

1.1 Hallituksen työllisyystavoitteet

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen yhtenä painopistealueena on kestävä talouskasvu, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Hallituksen tavoitteena on työllisyysasteen nosto 72 prosenttiin ja työttömyysasteen alentaminen viiteen prosenttiin vaalikauden loppuun mennessä.

Hallitus on ohjelmansa toimeenpanosuunnitelmassa asettanut kärkihankkeet tavoitteisiin pääsemiseksi sekä määritellyt niille toteutusvastuut ja aikataulut. Kärkihankkeilla tavoitellaan suomalaisen työn ja yrittämisen kilpailukykyä avoimilla maailmanmarkkinoilla. Avainasemassa ovat osaamisen lisääminen, houkuttelevan ja toimivan ympäristön luominen yrityksille sekä rakennemuutostilanteiden tehokas ennakointi ja hoito. Kärkihankkeilla vahvistetaan aktiivista työvoimapolitiikkaa nostamalla työttömien aktivointiaste 30 prosenttiin. Nuorten, maahanmuuttajien, osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien asemaa työmarkkinoilla ja koulutuksessa parannetaan, ja tavoitteena on mahdollisimman nopea paluu työhön. Työelämää kehitetään työllisyyden lisäämiseksi, työssä jaksamisen vahvistamiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi.

Maailmantaloudessa vuosi 2011 oli epävakaa ja monet uhkatekijät varjostivat talouden elpymistä. Suomessa kokonaistuotannon kasvu oli vuonna 2011 keskimäärin 2,9 prosenttia, mutta kasvuvauhti hidastui vuoden loppua kohden viennin kääntyttyä laskuun. Tuotantoa ylläpitivät yksityinen kulutus ja investoinnit. Työllisten määrä lisääntyi 27 000 henkilöllä, ja työllisyysaste (15–64-vuotiaat) nousi 68,6 prosenttiin. Vuonna 2010 alkanut työttömyyden aleneminen jatkui, ja keskimääräinen työttömyysaste laski 7,8 prosenttiin. Työvoimapolitiittisiin aktiivitoimenpiteisiin osallistuneiden tasoa nostettiin 109 100 henkilöön, mikä vastaa 30,9 prosentin aktivointiastetta.

1.2 Työ- ja elinkeinostrategia

Työ ja elinkeinoministeriön konsernistrategia määrittelee hallinnonalan perustehtävän ja tahtotilan vuodelle 2015. Konsernistrategiaa linjattiin vuonna 2011 hallitusohjelman painopisteiden mukaisesti. Hallinnonalan tärkeimmäksi tehtäväksi määriteltiin kestävä kasvua ja uudistumista tukevan, kansainvälisessä kilpailussa menestyvän työ- ja elinkeinoelämän toimintaympäristön rakentaminen. Tavoitteena on kestävällä pohjalla oleva korkea työllisyys ja siitä seuraava hyvinvointi. Hallinnonalan tahtotila vuodelle 2015 on, että Suomen kilpailukyky, työllisyys ja hyvinvointi ovat maailman kärkiluokkaa ja kestävät maailmantalouden ravistelut. Koko hallituskaudelle määritellyt tavoitelinjaukset ovat seuraavat:

- **Edistämme korkean arvonlisän uutta, kasvavaa ja vientiin suuntautuvaa yritystoimintaa.** Yleisenä tavoitteena on synnyttää ja ylläpitää kilpailukykyistä yritystoimintaa kaikilla aloilla, ml. paikalliset palvelumarkkinat. Tavoite-
linjaus kohdistuu kuitenkin haastavimpaan yritystoimintaan, joka pystyy luomaan kasvavia maailmanluokan yrityksiä ja jatkuvasti kehittyvää osaamista.
- **Edistämme työllisyyttä panostamalla erityisesti nuoriin, pitkäaikaistyöttömiin ja työelämän laatuun.** Korkealla oleva pitkäaikaistyöttömyys ja nuorisotyöttömyys rajoittavat talouden kasvua, väestön hyvinvointia ja heikentävät julkisen talouden tasapainoa. Työttömyyden alentaminen tukee myös työvoiman saatavuutta ja helpottaa työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia. Työelämän laadun parantaminen lisää työn houkuttelevuutta ja tukee työurien pidentymistä.
- **Lisäämme Suomen energiaomavaraisuutta.** Energiapolitiikan keskeinen tavoite on energiaomavaraisuuden lisääminen. Omavaraisuutta lisätään käyttäen taloudellisia kannusteita, normeja ja johdonmukaista lupapolitiikkaa sekä edistämällä energiatehokkuutta.
- **Poistamme rakenteellisia kilpailun esteitä.** Kilpailun toimivuuden esteet ovat Suomessa tyypillisesti rakenteellisia. Esteet voivat olla seurausta esim. sääntelystä, julkisesta rahoituksesta tai julkisen sektorin toiminnasta yksityisillä markkinoilla. Rakenteelliset kilpailun esteet voivat liittyä myös markkinoiden luonteeseen.

Tavoitelinjausten pohjalta on määritelty tulostavoitteet, jotka kokoavat vaikuttavimmat toimenpiteet kullekin tavoitelinjaukselle osasto-, virasto- ja hallinnon alarajojen yli. Tulostavoitteet on sisällytetty hallinnonalan virastojen ja laitosten tulossopimuksiin.

1.3 Eurooppa 2020 -strategia ja Suomen kansallinen toimenpideohjelma 2011

Eurooppa-neuvosto päätti kesäkuussa 2010 uudesta talous- ja työllisyysstrategiasta. Strategiassa on asetettu EU:ta koskevat tavoitteet työllisyydelle, tutkimus- ja kehitysmenoille, ilmastopolitiikalle, koulutukselle ja köyhyyden poistamiselle. Näiden yleistavoitteiden perusteella jäsenmaat asettavat kansalliset tavoitteensa sekä määrittelevät talouskasvua ja työllisyyttä haittaavat esteet.

Huhtikuussa 2011 annetussa Suomen Eurooppa 2020 -strategian kansallisessa ohjelmassa asetettiin kansalliseksi tavoitteeksi nostaa 20-64-vuotiaiden työllisyysaste 78 prosenttiin, säilyttää tutkimus- ja kehitysmenot vähintään 4 prosentissa bruttokansantuotteesta, saavuttaa EU:ssa sovitut ilmasto- ja energiatavoitteet, nostaa korkeakoulututkinnon suorittaneiden 30-34-vuotiaiden osuus 42 prosenttiin, pienentää koulupudokkaiden osuus korkeintaan 8 prosenttiin ja vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien määrää. Suomen kansalliset tavoitteet ylittävät EU-tasolla asetetut yleistavoitteet.

Kansallisen toimenpideohjelman mukaan talouskasvu edellyttää Suomessa julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyysvarmistamista, tuotantorakenteen monipuolistamista, työvoiman täysimääräistä hyödyntämistä ja kilpailun lisäämistä. Kansallista toimenpideohjelmasta täsmennettiin syksyllä annetun kehyspäättöksen jälkeen. Ohjelman tarkistuksessa kuvataan pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman päälinjaukset sekä valtion vuoden 2012 talousarvioesityksen ja vuosien 2012–2015 kehyspäättöksen sisältö. Ohjelmassa esitetään yksilöityjä toimenpiteitä, joilla asetettuihin tavoitteisiin pyritään. Ohjelman valmistelua ja toteutumisen raportointia koordinoi valtiovarainministeriö työllisyyspolitiikan ollessa työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla.

2 Työllisyystilanteen kehitys

2.1 Talouskehitys

Maailmantalouden kasvu hidastui vuoden 2011 aikana. Talouskasvua hidastivat raaka-aineiden hintojen nousu, Yhdysvaltain talouden heikkeneminen, Japanin luonnonkatastrofi ja euroalueen velkaongelmat. Maailmantalouden elpymisestä ilmaantui merkkejä vuoden loppupuolella. Yhdysvalloissa ja Japanissa talouskasvu nopeutui, kehittyvien markkinoiden kasvu tasaantui ja euroalueen suhdanneindikaattorit hieman parantuivat. Kokonaisuudessa kuitenkin vuosi 2011 oli maailman taloudessa hyvin epävakaa ja monet uhkatekijät jäivät varjostamaan markkinoiden elpymistä.

Suomessa kokonaistuotannon kasvu oli 2,9 prosenttia¹. Kasvuvauhti kuitenkin hidastui vuoden loppua kohden viennin käännyttyä laskuun (kuvio 1). Tuotantoa ylläpitivät kuitenkin yksityinen kulutus ja investoinnit.

Yksityisen kulutuksen volyymi kasvoi 3,3 prosenttia. Kotitalouksien kulutus kasvoi hyvin. Kuluttajien luottamus omaan talouteen pysyi suhteellisen hyvänä huolimatta euromaiden velkakriisistä. Luottamusta ylläpitivät työllisyyden kasvu, matalat korot ja palkkakehitys. Niinpä kestokulutustavaroiden ja palveluiden kulutus kasvoi selvästi. Kotitalouksien saamat palkat nousivat 4,7 prosenttia ja sosiaalietuudet 2,9 prosenttia. Palkkatuloja lisäsi keskipalkkojen nousu ja työllisyyden paraneminen. Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo kasvoi nimellisesti 4,4 prosenttia ja reaalisesti 1,4 prosenttia.

Investointien kasvu vuonna 2011 oli hyvä eli 4,6 prosenttia, vaikka niiden kasvu hidastuikin loppuvuotta kohti. Asuntorakentaminen väheni jonkin verran, mutta kasvua ylläpiti korjausrakentaminen. Muista talonrakennuskohteista kasvoivat teollisuus- sekä liike- ja toimistorakentaminen. Kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinnit lisääntyivät 12,1 prosenttia.

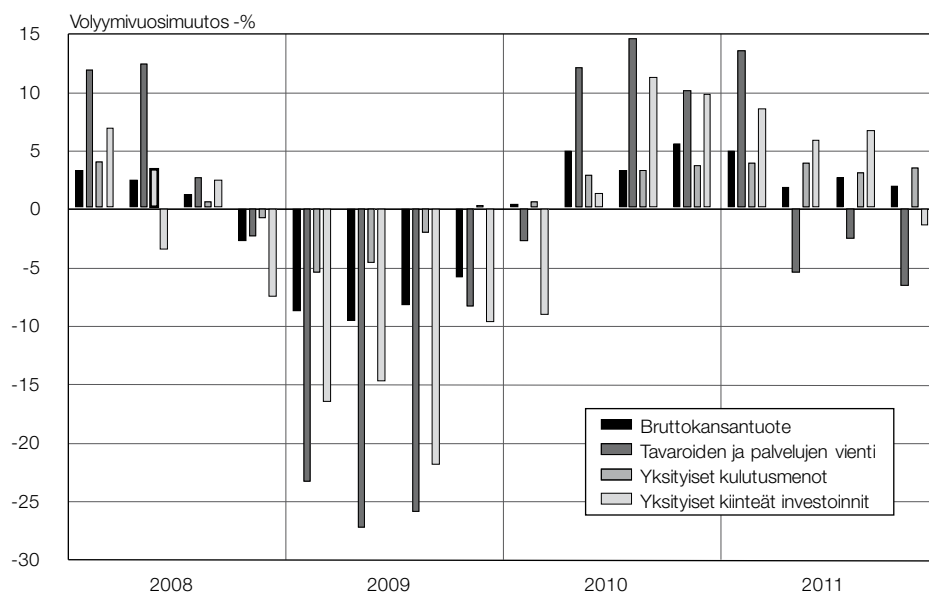
Viennin kehitys oli kahtalainen vuonna 2011. Tavaraviennin kasvu oli suhteellisen hyvä, mutta palvelujen vienti supistui selvästi, mikä painoi kokonaisviennin 0,8 prosentin laskuun. Tuonti kasvoi 0,1 prosenttia. Vaihtosuhte heikkeni edelleen, koska tavaroiden ja palveluiden tuontihinnat nousivat vientihintoja enemmän. Vaihtosuhteen ja viennin heikosta kehityksestä johtuen vaihtotase kääntyi alijäämäiseksi. Edellisen kerran vaihtotase oli alijäämäinen vuona 1993.

Inflaatio kiihtyi ja kuluttajahinnat nousivat 3,4 prosenttia. Inflaatiota nosti asumisen, elintarvikkeiden ja liikenteen kallistuminen. Tuonti-inflaatiota nosti euron heikkeneminen. Työn tuottavuus kasvoi viime vuonna 1,3 prosenttia, mutta jäi vielä yli prosentin pienemmäksi kuin vuonna 2007.

1 Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan.

Teollisuuden tuotanto kasvoi 1,9 prosenttia. Metalliteollisuudessa tuotanto kasvoi jopa 8,6 prosenttia. Rakentamisen tuotanto kasvoi 3,8 prosenttia. Sen sijaan sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto väheni 3,4 prosenttia ja metsäteollisuuden 1,1 prosenttia. Palvelutoimialojen tuotanto kasvoi 2,6 prosenttia. Kaupan toiminta kasvoi 4,1 prosenttia ja liikennepalvelujen 3,5 prosenttia.

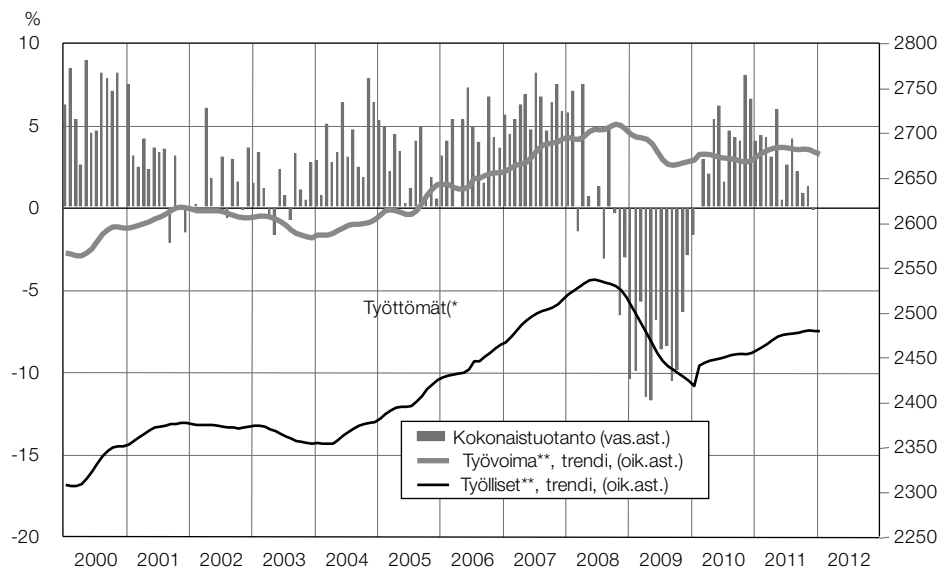
Kuvio 1. Kansantalouden kysyntäkomponenttien kehitys

2.2 Työvoiman kysyntä

Työvoiman kysyntä lisääntyi vuonna 2011. Työllinen työvoima lisääntyi alkuvuodesta ripeästi, mutta loppuvuotta kohden kasvu pysähtyi kokonaistuotannon kasvun heikentymisen myötä (kuvio 2). Työllisten määrä lisääntyi keskimäärin 27 000 henkilöllä. Työpanoksen kysynnän vahvistumista vuonna 2011 osoitti myös tehtyjen työtuntien lisääntyminen 1,2 prosentilla.

Kuvio 2. Työvoiman kysyntä ja tarjonta sekä tuotannon kasvu

Työllisiä oli vuonna 2011 keskimäärin 2 474 000, ja työllisyysaste (15–64-vuotiaat) oli 68,6 prosenttia. Edellisestä vuodesta työllisyysaste nousi 0,8 prosenttiyksiköllä. Työllisyysastetta nosti työllisten määrän kasvun lisäksi myös 15–64-vuotiaan väestön määrä vähentyminen 16 000 henkilöllä.

Työllisten määrä lisääntyi yksityisellä sektorilla 22 000:lla ja julkisella sektorilla 4 000:lla.² Valtiolla työllisten määrä väheni 2 000 henkilöllä, kun kunnissa ja kuntayhtymissä määrä lisääntyi 6 000 henkilöllä. Julkisen sektorin kehitys oli edellisenä vuonna samansuuntainen: valtiolla työntekijöiden määrä väheni ja kunnissa lisääntyi.

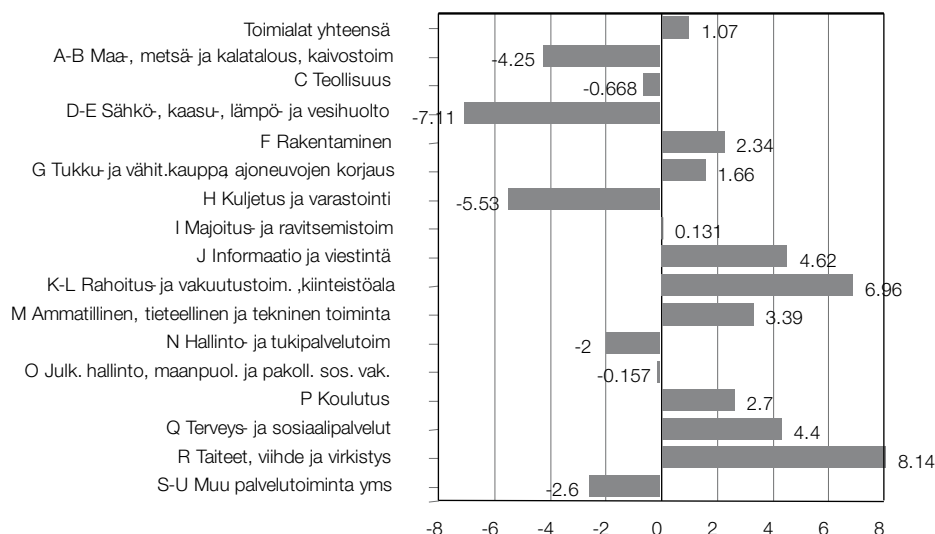
Teollisuuden työllisyys jatkoi vähenemistään ja palvelualojen lisääntyi. Teollisuuden työpaikat vähenivät 0,7 prosenttia (kuvio 3). Edellisenä vuonna vähennys oli 4,5 prosenttia. Työpaikat vähenivät koko vientiteollisuuden alalla. Sen sijaan pääasiassa kotimarkkinoilla toimivan elintarviketeollisuuden työpaikat lisääntyivät tuntuvasti. Sähkö-, kaasu-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja jätevesihuollon työpaikat vähenivät yli 7 prosentilla. Eräillä palvelualoilla, kuten taide-, viihde- ja virkistystyksen toimialalla, rahoitus- ja vakuutus- ja kiinteistöalan toimialalla sekä informaation ja viestinnän alalla työllisyys lisääntyi merkittävästi.

² Luvut eivät sisällä tuntemattomien luokkaa. Tuntemattomien luokassa ovat ne tapaukset, kun ei ole voitu määrittää työntekijää yksityiselle tai julkisen sektorille kuuluvaksi. Näitä tapauksia oli 10 000.

Rakentamisessa³ työllisten määrä lisääntyi 2,3 prosentilla. Talonrakentamisessa korjausrakentamisen työllisyys ylitti edelleen uudisrakentamisen työllisten määrän.

Määrällisesti eniten työllisten määrä lisääntyi terveys- ja sosiaalipalveluissa eli 17 000 henkilöllä. Terveys- ja sosiaalipalveluala olikin jo nyt suurin toimiala ja se kasvaa voimakkaasti väestön ikääntymisen aiheuttaman palvelutarpeen seurauksena.

Kuvio 3. Työllisten määrän muutokset toimialoittain vuonna 2011, %

Työllisistä oli palkansaajia 2 143 000 (86,6 %) ja yrittäjiä sekä heitä avustavia perheenjäseniä 331 000 (13,4 %). Palkansaajien määrä lisääntyi 23 000:lla ja yrittäjien ja avustavien perheenjäsenten määrä 3 000:lla. Toimihenkilöiden osuus palkansaajista laski 68 prosentista 67 prosenttiin.

Työllisistä naisia oli 1 196 000 ja miehiä 1 278 000. Työllisten naisten määrä lisääntyi 8 000 ja työllisten miesten määrä 19 000 henkilöllä. Naisten työllisyysaste (15–64-vuotiaat) nousi 0,5 prosenttiyksiköllä 67,4 prosenttiin ja miesten 1,1 prosenttiyksiköllä 69,8 prosenttiin.

Vuonna 2011 työllisten määrä lisääntyi eniten alle 25-vuotiaiden ja yli 60-vuotiaiden ikäryhmässä, kummassakin työllisten määrä lisääntyi 9 000 henkilöllä. Yli 60-vuotiaiden työllisyysasteen nousu osoittaa, että ikääntyneet jatkavat entistä pitempään työelämässä. Keskeisiä syitä työurien pitenemiselle ovat ikä-, ammatti- ja koulutuskohorttien siirtymät, vuoden 2005 eläkeuudistus, työttömyyseläkkeelle jäämisehtojen tiukentaminen ja työelämän kehittämistoimet. Vuoden 2005 eläkeuudistus mahdollisti työnteon myös vanhuuseläkkeellä oleville, minkä seurauksena

³ Tilastoitujen työllisten määrä. Ulkomaalainen työvoima ei ole luvuissa mukana, koska Tilastokeskuksen työvoimatilasto ei tilastoi rakennusalaalla työskenteleviä ulkomaalaisia silloin kun he eivät ole kirjoilla väestörekisterissä. Ulkomaalaisia työntekijöitä on arvioitu talonrakentamisessa olevan 30 000. Talonrakennusalaalla työskentelevien ulkomaalaisten määrä on kaksinkertaistunut Suomessa kolmessa vuodessa.

vanhuuseläkkeellä olevien työssäkäynti on moninkertaistunut. Suomessa työhön osallistumisaste vanhemmissa ikäluokissa on kuitenkin edelleen matalampi kuin muissa Pohjoismaissa. Parhaassa työiässä olevien 35–54-vuotiaiden työllisyysaste oli lähes 85 prosenttia.

Vuonna 2011 osa-aikatyössä työskenteli keskimäärin 369 000 henkilöä eli 14,9 prosenttia työllisistä. Osa-aikaisten työllisten määrä lisääntyi 11 000:lla ja heidän osuutensa työllisistä nousi 0,3 prosenttiyksikköä. Naisia heistä oli lähes kaksi kolmasosaa. Noin kolme neljäsosaa osa-aikaisista palkansaajista työskenteli yksityisellä sektorilla. Osa-aikatyötä tehtiin eniten naisvaltaisilla tukku- ja vähittäiskaupan sekä sosiaali- ja terveystoimen toimialoilla. Vastentahtoisesti osa-aikatyötä tai lyhennettyä työviikkoa tekeviä lomautettuja oli noin kolmannes kaikista osa-aikatyöllisistä. Enemmistölle osa-aikatyö on heidän elämäntilanteeseensa sopiva työsuhteen muoto.

Osa-aikaisten osuus työllisistä on pitkällä aikavälillä lisääntynyt Suomessa, mutta on edelleen suhteellisen alhainen verrattuna moniin Euroopan maihin. Merkittävä osa-aikaisuuden syy on osa-aikaeläke. Osa-aikaistumiskehitykseen ovat vaikuttaneet myös kauppojen ja ravintoloiden aukioloaikojen pidentäminen ja opiskelijoiden lisääntynyt työssäkäynti. Opiskelijoiden osuus osa-aikatyötä tekevistä on lähes puolet.

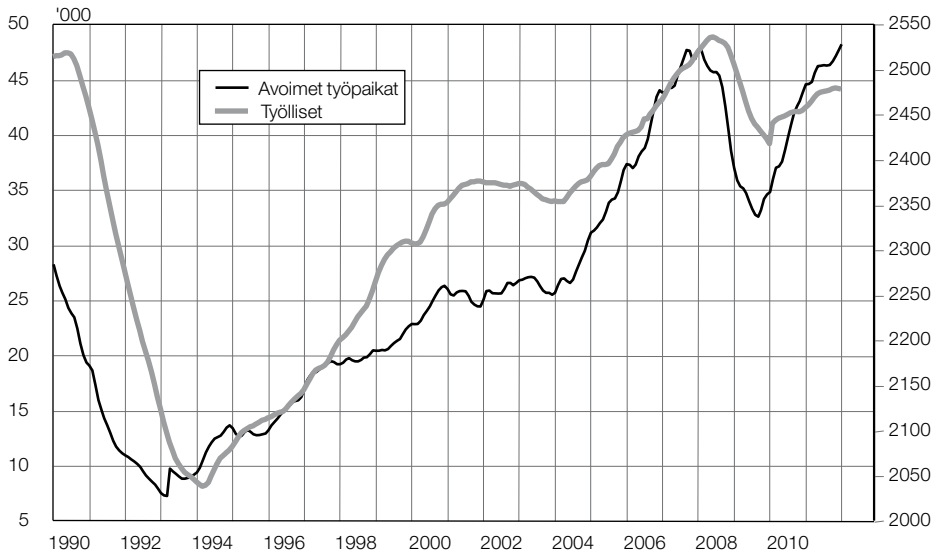
Määräaikaaisessa työsuhteessa vuonna 2011 työskenteli 15,7 prosenttia palkansaajista eli 335 000 henkilöä. Määräaikaaiset työsuhteet lisääntyivät 6 500:lla. Edellisenä vuonna ne lisääntyivät 19 000:lla. Lähes 60 prosenttia määräaikaaisissa työsuhteissa työskentelevistä oli naisia. Määräaikaaisia työsuhteita lisäävät jonkin verran kesätyöpaikat ja palkkatuella työllistäminen.

Määräaikaaiset työsuhteet ovat yleisempiä julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Julkisen sektorin työntekijöistä useampi kuin joka viides on määräaikainen, mutta yksityisen sektorin työntekijöistä hieman useampi kuin joka kymmenes. Julkisella sektorilla valtion määräaikaisten työntekijöiden osuus palkansaajista hieman väheni, mutta kuntien määräaikaisten työntekijöiden osuus jonkin verran lisääntyi.

Suomen työmarkkinat ovat varsin eriytyneet sukupuolen mukaan. Erityisesti terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja opetustoimen tehtävissä työskentelee paljon naisia. Naisten jäädessä perhevapaille sijaiseksi palkataan useimmiten naisia. Kuntasektorin määräaikaaisista palvelussuhteista noin 50 prosenttia on sijaisuuksia. Lisäksi kuntasektorilla työskentelevät naiset käyttävät tyypillisesti vuorotteluvapaata.

Avointen työpaikkojen määrän kehitys ennakoi taloudellisten suhdanteiden ja työvoiman kysynnän muutoksia. Vuoden 2009 syksyllä avointen työpaikkojen määrä (kuvio 4) TE-toimistoissa kääntyi jyrkkään kasvuun. Uusia työpaikkoja ilmoitettiin TE-toimistoihin kuukausittain keskimäärin 45 000. Tämä heijastui työvoiman kysyntään siten, että vuoden 2010 alusta lähtien työllisten määrä kääntyi ripeään kasvuun. Kasvu kuitenkin heikkeni vuoden 2011 kuluessa. Työvoiman kysynnän heikkenemistä loppuvuonna osoittaa myös lomautettujen määrän kasvu.

Kuvio 4. Uudet avoimet työpaikat työ- ja elinkeinotoimistoissa

2.3 Työvoiman tarjonta

Työvoimaan (15–74-vuotiaat) kuului vuonna 2011 keskimäärin 2 683 000 henkilöä, 11 000 henkilöä enemmän kuin edellisenä vuonna. Miesten työvoima lisääntyi 10 000:lla (kuvio 5) ja naisten 1 000:lla. Työvoimasta oli miehiä 52 prosenttia ja naisia 48 prosenttia. Työvoimaosuus pysyi edellisvuoden tasolla eli 66,1 prosentissa. Työikäisen väestön on ennustettu vähenevän tällä vuosikymmenellä noin keskimääräisellä 20 000 henkilön vuosivauhdilla. Tällöin työvoiman määrä kääntyy laskuun, ellei väestön työvoimaosuus tai ulkomaisen työvoiman maahanmuutto nouse vastaavasti.

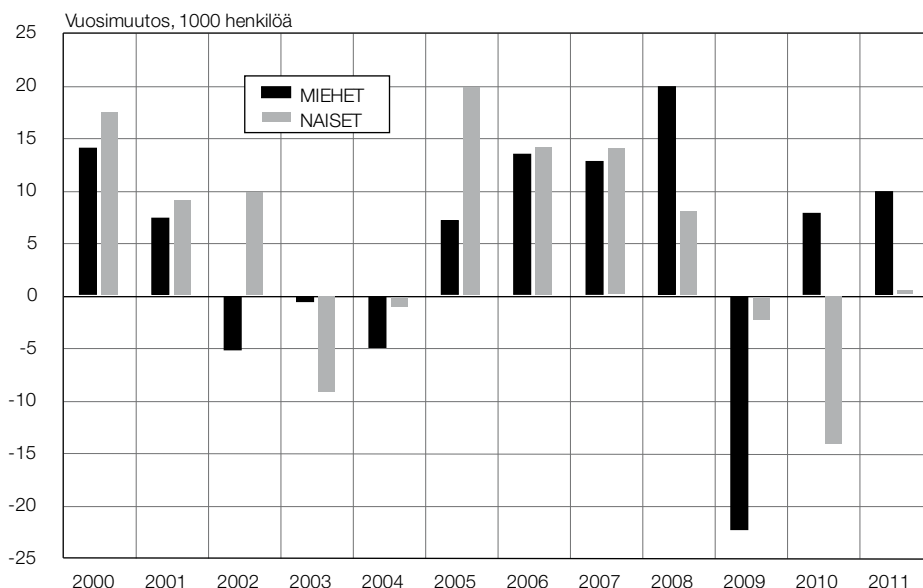
Suomalaiset olivat vuonna 2011 työelämässä keskimäärin pidempään kuin kertaakaan aikaisemmin. Keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä oli työeläkejärjestelmässä 60,5 vuotta. Nousua edellisestä vuodesta oli 0,1 vuotta. Eläkkeellesiirtymisikä on noussut eläkeuudistusta edeltävästä tasosta 1,5 vuodella eli likimain ennakkoarvioiden mukaisesti.

Yksityisellä sektorilla eläkkeellesiirtymisiän odote oli 60,7 vuotta, mikä on sama kuin edellisenä vuonna. Myös julkisen sektorin eläkkeellesiirtymisikä pysyi ennallaan 61,1 vuodessa. Vuoteen 2006 asti eläkkeellesiirtymisikä oli yksityisellä sektorilla korkeampi kuin julkisella sektorilla. Vuonna 2007 tilanne kääntyi toisin päin. Miesten ja naisten välinen ero eläkkeellesiirtymisiässä on viime vuosina kaventunut selvästi. Eroa ei enää juurikaan ole, vaan miehet ja naiset jäävät eläkkeelle samassa iässä.

Eläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärä kasvoi vain vähän. Työttömyyseläkettä ei enää myönnetä 1950 ja sen jälkeen syntyneille, joten työttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä väheni edelleen. Muutoksen johdosta yli 60-vuotiaiden työvoiman tarjonta nousee tulevaisuudessa. Sen sijaan vanhuuseläke alkoi yhä useammalla.

Väestön keski-ikä nousu ja 15-64 -vuotiaan väestön määrän kääntyminen laskuun aiheuttavat ongelmia työvoiman riittävyyteen. Korkea työttömyys siirtää kuitenkin työvoimapulan uhkaa tuonemmaksi.

Kuvio 5. Työvoiman määrän muutokset sukupuolen mukaan

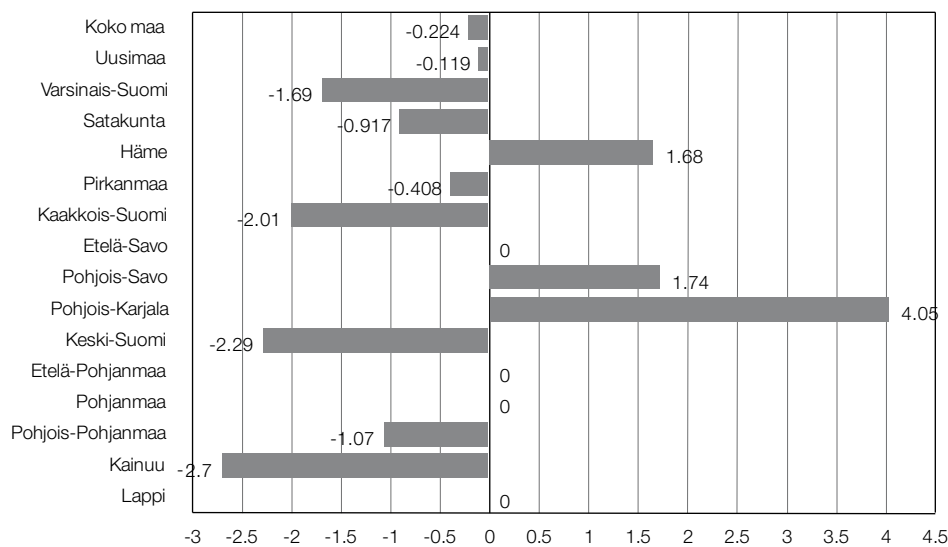
Vuonna 2011 työvoiman määrä väheni kahdeksan, lisääntyi kolmen ja pysyi ennallaan neljän ELY-keskuksen alueella (kuvio 6). Työvoiman tarjonta lisääntyi Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Hämeen ELY-keskusten alueilla. Eniten työvoima väheni Kainuun, Keski-Suomen, Kaakkois-Suomen ja Varsinais-Suomen ELY-keskusten alueilla.

Työvoiman tarjontaa lisäsi ennätysellinen maahanmuutto. Suomeen muutti ennakkotietojen mukaan vuoden 2011 aikana 28 250 henkilöä ja Suomesta muutti pois 12 470 henkilöä, jolloin muuttovoitoksi muodostui 15 770. Viitenä perättäisenä vuotena muuttovoitto ulkomailta on ollut luonnollista väestönlisäystä merkittävämpi syy väkiluvun kasvuun.

Työvoiman kysynnän vahvistuminen lisäsi maan sisäistä muuttoliikettä. Ennakotilaston mukaan maakuntien välinen muutto lisääntyi 3 150 henkilöllä ja muuttoa maakunnasta toiseen oli 125 100. Muuttovoittoa muista maakunnista sai seitsemän maakuntaa ja muuttotappiota kärsi yksitoista maakuntaa. Määrällisesti eniten maakuntien välistä muuttovoittoa keräsi Uusimaa ja suhteellisesti eniten Pirkanmaa.

Uudenmaan muuttovoitto oli 2 130 henkeä ja Pirkanmaan 1 420 henkeä. Tappiota kärsi määrällisesti eniten Lappi ja suhteellisesti eniten Kainuu. Lapin muuttotappio oli 730 henkeä ja Kainuun 670 henkeä.

Kuvio 6. Työvoiman muutos elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksittain 2011, %

2.4 Työttömyyden kehitys

Työttömyys aleni edelleen vuonna 2011 (kuvio 7). Vaikka loppuvuodesta kokonaistuotannon kasvu alkoi hidastua, sillä ei vielä ollut vaikutusta työttömyyteen. Työttömiä oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan keskimäärin 209 000 henkilöä. Edellisestä vuodesta työttömien määrä väheni 16 000 henkilöllä.

Työttömyysaste oli 7,8 prosenttia eli 0,6 prosenttiyksikköä edellisvuotista pienempi. Työttömien lisäksi piilotyöttömiä oli 103 000. Piilotyöttömät ovat työttömiä, jotka eivät ole aktiivisesti neljän viikon aikana hakeneet työtä, mutta ovat muuten työhön käytettävissä. Työvoimaan suhteutettuna heidän osuutensa oli 3,8 prosenttia.

Myös työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto osoitti työttömyyden kehityneen myönteisesti.⁴ Työttömien työnhakijoiden määrä väheni vuoden 2011 kuluessa keskimäärin 21 000 henkilöllä edelliseen vuoteen verrattuna. Työttömiä työnhakijoita työ- ja elinkeinotoimistoissa oli vuonna 2011 keskimäärin 249 900 henkilöä. Työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistui keskimäärin 109 133 henkilöä,

⁴ Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston työttömyyden määritelmät poikkeavat toisistaan. Lisäksi Tilastokeskuksen työvoimatutkimus on otospohjainen aineisto kun taas työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto on TE-toimistojen keräämä rekisteripohjainen totaaliaineisto. Tilastokeskuksen työttömyysluvut ovat kansainvälisesti vertailukelpoisia.

mikä oli 9 000 enemmän kuin edellisenä vuonna. Työvoimaan suhteutettuna heidän osuutensa oli 4,1 prosenttia.

Kuvio 7. Työttömyysaste vuosina 1989-2011, %

Työttömien työnhakijoiden määrä vähentyi kaikilla ammattialoilla. Eniten työttömien työnhakijoiden määrä vähentyi teollisuuden ammateissa (- 14 %). Työttömien määrä väheni tuntuvasti myös rakennus- ja kaivannaistoiminnassa ja tieteellisen, teknisen ja taiteellisen alan töissä eli molemmissa noin 9 %. Hallinto- toimisto- ja tietotekniikka-alan töissä ja kuljetus- ja liikennealan töissä työttömien määrä väheni noin 7 prosenttia. Vähiten työttömien määrä väheni terveys- ja sosiaalihuollon töissä (- 3 %).

2.5 Työttömyyden rakenne

Työttömien koulutustaso

Työttömistä valtaosa on perusasteen ja keskiasteen koulutuksen suorittaneita. Perusasteen suorittaneita oli 34,6 prosenttia ja keskiasteen koulutuksen suorittaneita 43,8 prosenttia kaikista työttömistä.

Työttömyys aleni kaikilla muilla paitsi kaikkein koulutetuimmilla ihmisillä. Tutkijakoulutuksen saaneiden työttömien määrä lisääntyi 2,9 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kuitenkin määrällisesti heitä oli työttöminä työnhakijoina vain 0,4 prosenttia työttömistä. Ylemmän ja alemman korkeakoulutuksen saaneiden työttömyys väheni 7,7 prosenttia, ja alimman korkea-asteen työttömyys väheni 10,3

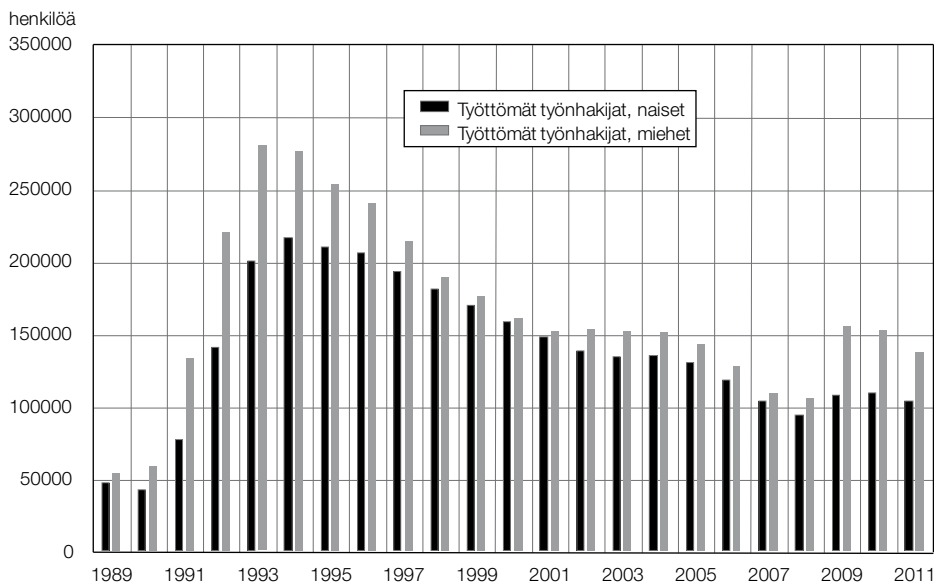
prosenttia. Myös peruskouluasteen suorittaneiden työttömien määrä väheni 7,3 prosenttia eli 6 600 henkilöllä. Keskiasteen koulutuksen saaneiden työttömyys väheni 9,3 prosentilla eli 10 900 henkilöllä.

Työttömyys sukupuolen mukaan

Miesten työmarkkina-asema pysyi edelleen jonkin verran heikompana kuin naisten. Miesten työttömyysaste oli 8,4 prosenttia ja naisten 7,1 prosenttia. Epäsuhta kuitenkin vuonna 2011 hieman tasoittui, sillä miesten työttömyys laski naisten työttömyyttä nopeammin. Miesten heikompi työmarkkina-asema johtuu vuonna 2008 alkaneesta taantumasta, jolloin vaikeuksissa oli miesvaltainen vientisektori.

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan (kuvio 8) työttömien miesten määrä väheni 15 500 henkilöllä ja työttömien naisten määrä 5 400 henkilöllä. Vuonna 2011 työ- ja elinkeinotoimistoissa oli miehiä työttöminä työnhakijoina keskimäärin 138 800 ja naisia 105 100.

Kuvio 8. Työttömät sukupuolen mukaan

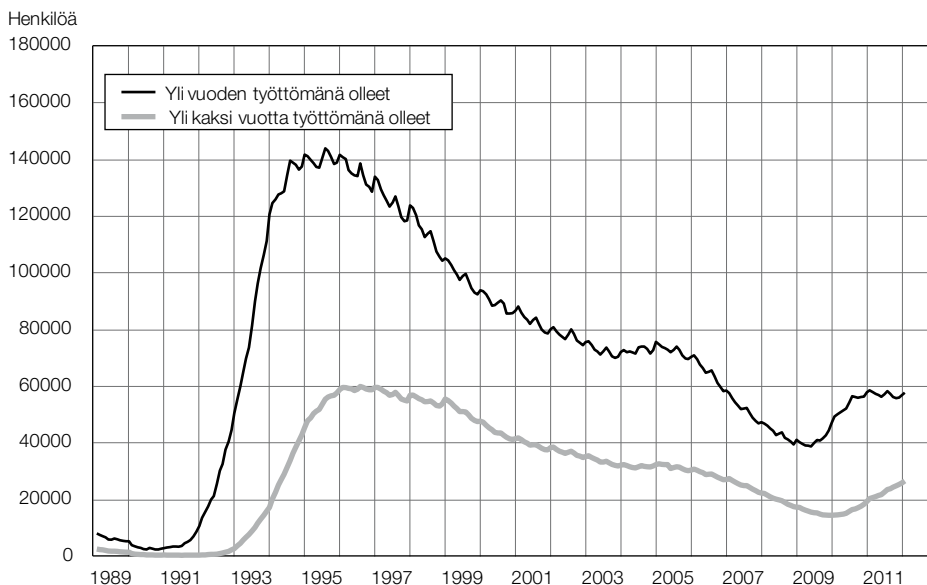

Pitkäaikainen työttömyys

Yhtäjaksoisesti yli vuoden työttömänä olleita oli vuonna 2011 keskimäärin 57 200 henkilöä. Määrä lisääntyi edellisestä vuodesta 3 100 henkilöllä. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä kääntyi loppuvuonna laskuun (kuvio 9), mutta yli kaksi vuotta työttömänä olleiden määrä kasvoi jopa 41 prosentilla. Yli kaksi vuotta työttömänä olleita oli kaikkiaan 23 000 henkilöä.

Vaikeasti työllistuvia henkilöitä (pitkäaikais- tai toistuvaistyöttömiä, toimenpiteeltä työttömäksi tai toiseen toimenpiteeseen siirtyneitä) oli vuonna 2011 keskimäärin 142 600. Määrä pysyi edellisvuoden tasolla.

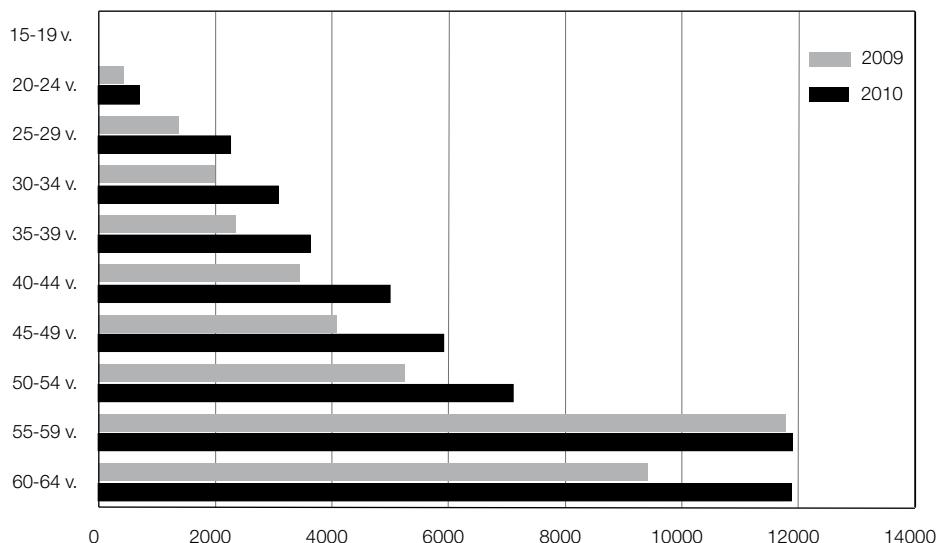
Kuvio 9. Pitkäaikaistyöttömyyden kehitys

Pitkäaikaistyöttömyys väheni muissa paitsi yli 55-vuotiaiden ikäluokissa (kuvio 10). Pitkäaikaistyöttömyys painottuikin yhä enemmän vanhempiin ikäluokkiin. Iäkkäät pitkäaikaistyöttömät muodostavat yhä vaikeimmin työllistettävien ryhmän.

Pitkäaikaistyöttömien määrä lisääntyi kaikkien muiden ELY-keskusten paitsi Etelä-Pohjanmaan alueella. Siellä pitkäaikaistyöttömien määrä laski 14 prosentilla. Eniten pitkäaikaistyöttömien määrä lisääntyi Varsinais-Suomen, Pohjanmaan, ja Satakunnan ELY-keskusten alueilla, joissa määrä lisääntyi noin 12 prosentilla. Vaikein pitkäaikaistyöttömyystilanne oli Pirkanmaan, Hämeen ja Keski-Suomen ELY-keskusten alueilla, joiden kunkin alueen pitkäaikaistyöttömien osuus alueen työttömistä on noin 27 prosenttia. Paras tilanne oli Kainuun ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksissa, joissa osuus on 17 prosenttia.

Kuvio 10. Pitkäaikaistyöttömät ikäryhmittäin vuosina 2010–2011

Nuorten ja ikääntyvien työttömyys

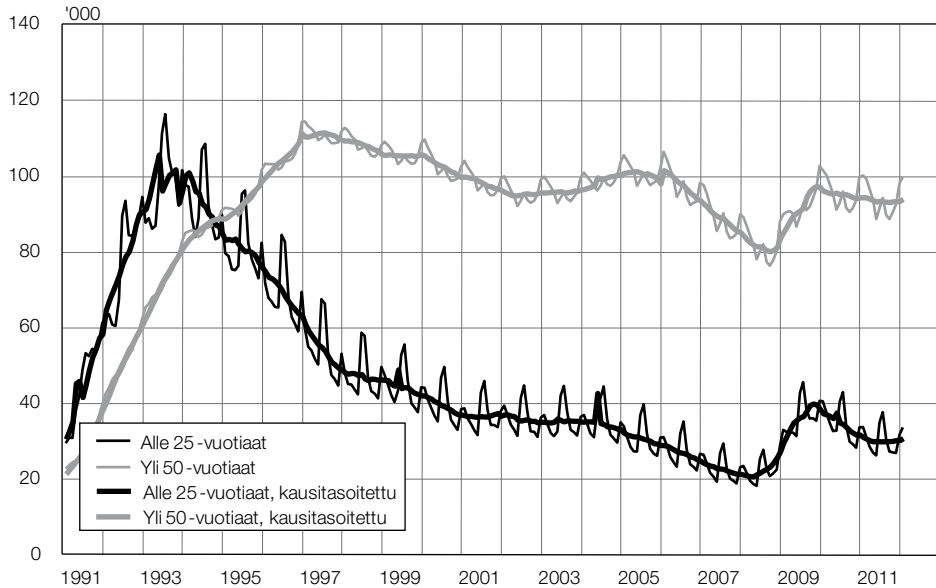
Alle 25-vuotiaita nuoria oli työttömänä työnhakijana työ- ja elinkeinotoimistoissa vuonna 2011 keskimäärin 30 000 henkilöä, mikä oli 4 500 nuorta vähemmän kuin edellisellä vuonna. Nuorten työttömyys oli kuitenkin edelleen korkealla tasolla verrattuna siihen, mitä se oli vuonna 2008 ennen taantumaa (kuvio 11).

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan nuoria on työttömänä kaksinkertainen määrä verrattuna työ- ja elinkeinoministeriön lukuihin.⁵ Vuonna 2011 nuoria alle 25-vuotiaita oli työttömänä 65 000 eli noin 3 000 vähemmän kuin edellisellä vuonna. Nuorten työttömyysaste oli 20,1 prosenttia, joka laski edellisestä vuodesta 1,1 prosenttiyksikköä. Tilastokeskuksen korkea nuorten työttömyysaste johtuu pääosin siitä, että työttömiin sisältyvät myös työtä hakeneet päätoimiset koululaiset ja opiskelijat.⁶

⁵ Tilastot eroavat toisistaan siksi, että työttömyyden määritelmä eri tilastoissa on erilainen, ja Tilastokeskuksen työvoimatutkimus on otospohjainen aineisto kun taas työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto on rekisteriaineisto TE-toimistoihin ilmoittautuneista työnhakijoista.

⁶ Päätoimisia opiskelijoita ja koululaisia oli vuonna 2011 työttöminä 38 000. Ilman koululaisia ja opiskelijoita nuorten työttömyysaste oli 16,6 prosenttia.

Kuvio 11. Nuorten ja ikääntyneiden työttömyyden kehitys

Alle 25-vuotiaiden työttömyyden kesto pysyi ennallaan eli 10 viikossa. Kaikkien ikäryhmien keskimääräinen työttömyyden kesto oli 39 viikkoa. Se puolestaan pitkittyi kolmella viikolla.

Ikääntyvien työttömyys hieman väheni. Vuonna 2011 yli 50-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 93 600. Vuotta aikaisemmin heitä oli työttömänä 95 100 henkilöä. Yli 60-vuotiaiden työttömyys lisääntyi kuitenkin jopa 16 prosentilla. Tämä johtui pääasiassa siitä, että työttömyyseläkkeelle ei enää pääse vuonna 1950 tai sen jälkeen syntyneet. Tämän seurauksena yli 60-vuotiaiden työvoiman tarjonta tulee nousemaan, ja heille voidaan tarjota työvoimapalveluja. Ikääntyneiden työttömyys on selvästi pitkäkestoisempaa kuin muiden ikäryhmien.

3 Työvoimapalvelut ja työllisyyden edistäminen

TE-toimistojen palvelu-uudistuksen tavoitteena on työnvälityksen tehostaminen, yrityslähtöisyyden vahvistaminen ja työnhakijoiden nopea työllistyminen. Osana uudistusta kaikissa TE-toimistoissa on käynnistetty asiakkaiden palvelutarpeisiin perustuvien palvelulinjojen käyttöönotto. Palvelulinjoihin perustuva palvelumalli otetaan käyttöön kaikissa TE-toimistoissa viimeistään vuoden 2013 alussa. Näin varmistetaan asiakaslähtöisyyden sekä yhdenmukainen palvelumallin ja -linjausten toteutuminen kaikissa TE-toimistoissa. Palvelulinjat ovat työnvälitys- ja yrityspalvelut, osaamisen kehittämispalvelut sekä tuetun työllistymisen palvelut.

TE-palveluja tarjotaan monikanavaisesti työnhakija- ja yritysasiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Työnhakija ja työnantaja voivat asioida mol.fi:n tai Yritys-Suomi.fi:n verkkopalvelussa, käyttää Työlinjaa tai Yritys-Suomi.fi:n puhelinpalvelua tai saada henkilökohtaista asiakaspalvelua tilanteensa ja tarpeensa mukaan.

TE-toimistojen palveluverkon uudistaminen käynnistyi vuoden 2011 alussa. ELY-keskukset ovat laatineet alustavat suunnitelmansa palveluverkon uudistamiseksi, ja TE-palveluverkon muutokset toteutetaan vuoden 2013 alusta. Kunkin ELY-keskuksen alueella muodostetaan yksi hallinnollinen TE-toimisto ja tarpeellinen määrä toimipaikkoja. TE-toimistoille kehitetään prosessijohtamiseen ja palvelulinjoihin perustuva yhtenäinen johtamismalli.

Syksyllä 2011 työnhakukeskusten nimet muutettiin rekrytointikeskuksiksi. Rekrytointikeskus on työtä ja koulutusta hakevien sekä työnantajien ja kouluttajien kohtaamispaikka. Rekrytointikeskuksessa järjestetään työllistymiseen ja koulutukseen liittyviä info- ja rekrytointitilaisuuksia.

Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimiin oli käytettävissä 563,3 miljoonaa euroa. Summaan sisältyy uuden hallituksen antama työllisyyslisäbudjetti, jolla nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen osoitettiin 28 miljoonan euron määräraha. Vuoden 2011 kolmannessa lisätalousarviossa määräraha muutettiin 2-vuotiseksi siirtomäärärahaksi, jolloin vuoden loppuun mennessä käyttämättä jäänyt 35,9 miljoonan euron määräraha siirtyi käytettäväksi vuonna 2012. Työmarkkinatuen aktiivikäytön osuus toimenpiteistä oli 12 700, kuntouttavan työtoiminnan 9 200 ja työttömien omaehtoisen opiskelun osuus 15 200. Vuorotteluvapaapaikkaan oli sijoitettuna keskimäärin vajaa 6 400 henkilöä.

Taulukko 1. ELY-keskusten tulosseuranta

	2009	2010	2011
Rekrytointiongelmia kokeneiden osuus työvoimaa rekrytoineista toimipaikosta, %	25,7	26,2	30,9
Virta yli 3 kk työttömyyteen, %	30,3	30,1	28,2
Virta yli 3 kk työttömyyteen, alle 25-v., %	20,9	19,3	16,4
Vaikeasti työllistyvien määrä	121 020	142 415	142 605
Uusien yritysten määrä	9 300	9 453	8 932

ELY-keskuksille osoitettujen tavoitteiden tulosseuranta osoittaa taulukon 1. mukaista kehitystä. Talouskasvun ja työvoiman kysynnän elpyminen taantuman jälkeen on johtanut rekrytointiongelmien lisääntymiseen. Työvoimaa rekrytoineista toimipaikoista 30,9 % ilmoitti kokeneensa ongelmia työvoiman rekrytoinnissa. Rekrytointiongelmia on torjuttu kehittämällä työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamallia ja vahvistamalla työnvälitystä ja työnantajapalveluja. Osaamisesta johtuvia kohtaanto-ongelmia on torjuttu yritysläheisellä koulutuksella ja ohjaamalla työnhakijoita omaehtoiseen koulutukseen.

Työttömyysjaksojen lyhentäminen työvoimapalvelujen avulla alentaa työttömyyttä ja tukee työvoiman saatavuutta. Alkaneista työttömyysjaksoista 28,2 prosenttia jatkui yli kolmen kuukauden mittaiseksi. Vastaava luku nuorilla oli 16,4 prosenttia. Henkilöasiakaspalvelun painopisteinä on ollut erityisesti nuorten ja vasta-astuvien työllistyminen ja ohjaaminen koulutukseen sekä työttömyyden pitkittymisen ehkäiseminen tarjoamalla työvoimapalveluja heti työttömyysjakson alussa.

Pitkäaikaistyöttömyys kasvoi vuoden loppupuolelle saakka. Pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömien määrä oli yli 142 000 vuonna 2011. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvua on rajoitettu lisäämällä aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteitä ja painottamalla työvoimapalveluissa työttömyyden pitkittymisen ennaltaehkäisyä. Hallitusohjelman mukaan pitkäaikaistyöttömien osuutta toimenpiteissä lisätään.

3.1 Työnvälitys ja yrittäjyyden tuki

Työnvälityksellä edistetään työvoiman tehokasta ja tarkoituksenmukaista työhönsijoittumista siten, että työnantaja saa tarjottuun työpaikkaan sopivimman ja parhaan saatavissa olevan työntekijän ja työntekijä työtä, jota hän parhaiten kykenee tekemään.

3.1.1 Työnvälityksen palvelut työnhakijalle

Vuoden 2011 aikana työ- ja elinkeinotoimistoihin rekisteröityi 748 000 työnhakijaa, joista työttömiä oli 577 400. Vuoden aikana päättyi 861 700 työttömyysjaksoa, joista

49 prosenttia päättyi kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta. Työttömyysjaksoista 49 prosenttia päättyi avoimille työmarkkinoille työllistymiseen.

Työhönoitouskäytäntöä uudistettiin kesäkuussa 2011. Työtarjoukset korvasivat entiset työhönoitukset. Työtarjous kuvaa paremmin työnvälityspalvelun asiakaslähtöistä luonnetta ja tavoitteita. TE-toimisto tekee työnhakijoille työtarjouksia työnhakijan työsaannin edistämiseksi ja sopivien ehdokkaiden tarjoamiseksi työnantajille. Työtarjouksilla täyttyi vuonna 2011 yhteensä 29 100 työpaikkaa.

Työllistymissuunnitelma tulee laatia työnhakijan ensimmäisen haastattelun yhteydessä kahden viikon kuluessa siitä, kun henkilö on ilmoittautunut työnhakijaksi, ja sitä on tarkistettava vähintään aina laissa määriteltyjen työnhakijan haastattelun yhteydessä. Vuonna 2011 työnhakuun liittyviä suunnitelmia laadittiin 482 500.

TE-toimisto voi tukea liikkuvuusavustuksin työttömiä ja työttömyyden uhkaamia työnhakijoita uuden työpaikan saannissa. Vuonna 2011 liikkuvuusavustuksia myönnettiin noin 14 200 henkilölle. Naisten osuus liikkuvuusavustusten saajista oli 44 %. Myönnettyistä liikkuvuusavustuksista suurin osa oli matkakustannusten korvauksia (96 %). Majoituskorvauksia ja muuttokustannusten korvauksia myönnettiin vain pieni määrä. Eniten liikkuvuusavustuksia myönnettiin Pohjois-Pohjanmaan (16 %) ja Lapin (11 %) ELY-keskusten alueella. Liikkuvuusavustusten saajista 63 prosenttia oli alle 35-vuotiaita. Matka-avustusta maksettiin noin 1 200 henkilölle.

3.1.2 Työnvälityksen palvelut yrityksille ja työnantajille

Avointen paikkojen määrä lisääntyi edelleen. Vuonna 2011 TE-toimistoissa oli avoinna yhteensä 564 000 työpaikkaa. Työnantajat ilmoittivat uusia avoimia työpaikkoja TE-toimistoihin kuukausittain keskimäärin 45 100. Työpaikoista täyttyi 90 prosenttia. Näistä 26 % täyttyi TE-toimiston hakijalla. Työpaikkojen keskimääräinen täyttymisaika oli 22 vuorokautta.

Vuoden 2011 aikana eniten lisääntyivät avoimet työpaikat terveydenhuolto- ja sosiaalialan työssä, kaupallisessa työssä sekä hallinto- ja toimistoalan työssä. Avointen paikkojen määrä väheni teollisessa työssä, kuljetus- ja liikennetyössä sekä korkeimmin koulutettujen ammattiryhmässä. Avoimista työpaikoista pysyviä tai pitkäkestoisia, vähintään vuoden mittaisia, oli 49 prosenttia. Alle kolme kuukautta kestäviä, tilapäisiä työpaikkoja oli 24 prosenttia.

Työnvälityksen tehostamiseksi ja osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi yritysiltä kerätään tietoa työvoima-, osaamis- ja kehittämistarpeista, mikä mahdollistaa TE-toimistojen yritys- ja työnantajalähtöisen proaktiivisen toiminnan. Yrityshaastattelujen hyödyntäminen lisää työvoima- ja yrityspalvelujen osuvuutta ja palvelu voidaan kohdentaa kunkin yrityksen erityistarpeiden mukaisesti. Yritysharavana tunnetulla haastattelulla selvitetään yritysten lyhyen aikajänteen työvoima-, palvelu- ja kehittämistarpeita sekä lähitulevaisuuden odotuksia. Haastattelussa on vuoden 2009 maaliskuusta lähtien ollut mukana 170 000 yritystä.

Vuoden 2011 aikana noin 40 prosenttia toimipaikoista oli käyttänyt TE-toimistoa hakiessaan työvoimaa toimipaikan ulkopuolelta. TE-toimiston ja lehti-ilmoitusten käyttöosuudet ovat viime vuosina pysytelleet suurin piirtein samalla tasolla. Eniten on lisääntynyt yritysten omien internet -sivujen käyttö työvoiman hankinnassa.

Rekrytointiongelmia oli vuonna 2011 kokenut 31 prosenttia työvoimaa hakeneista toimipaikoista. Rekrytointiongelmat ovat yleistyneet vuosiin 2009 ja 2010 nähden, mutta taantumaa edeltävänä aikana rekrytointiongelmat olivat selvästi yleisempiä kuin vuonna 2011. Eniten rekrytointiongelmia on ollut terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen toimialalla, maa- ja metsätaloudessa sekä majoitus- ja ravitsemisalalla. Kokonaan tai osittain vaille hakemaansa työvoimaa jäi vuonna 2011 noin 10 prosenttia toimipaikoista.

Starttiraha

Starttirahalla edistetään yritystoiminnan syntymistä turvaamalla yrittäjäksi ryhtyvän toimeentulo sinä aikana, jonka yritystoiminnan käynnistämisen ja vakiinnuttamisen arvioidaan kestävän. Starttirahan myöntämisen edellytyksenä on, että aloitavalla yrityksellä on edellytyksiä kannattavaan toimintaan. Starttirahaa voidaan myöntää enintään 18 kuukauden ajaksi. Vuonna 2011 starttirahalla aloitti yritystoiminnan noin 8 100 henkilöä, josta työttömiä oli noin 3 970 henkilöä (49 %). Päätöksiä tehtiin 39,8 miljoonalla eurolla.

Seudulliset yrityspalvelut osana Yritys-Suomi -palvelukokonaisuutta

Seudulliset yrityspalvelut on yritysneuvontaa ja -palvelua tarjoavien toimijoiden verkosto, jossa toimijat sitoutuvat valtakunnalliset kriteerit täyttävien palvelujen tarjoamiseen. Seudullinen yrityspalvelu toimii sekä ensikontaktina yrittäjyyteen että asiantuntevana kumppanina yrityksen kasvuun ja kehittymiseen. Keskeiset toimijat ovat kuntien seudulliset kehittämisorganisaatiot, ELY-keskukset, TE-toimistot, Finnvera, Tekes, Keksintösäätiö, Finpro, uusyrityskeskukset ja ProAgria maaseutukeskukset. Muita palvelutuottajia voivat olla lisäksi teknologikeskukset, vero- ja yrityshautomot sekä muut yrityspalveluorganisaatiot ja kehittämishankkeet.

Vuonna 2011 seudullisten yrityspalvelujen toimintamallin kehittämistä jatkettiin toteuttamalla TE-toimistouudistuksen ja Yritys-Suomi-palvelujärjestelmän linjauksia. Seudullisten yrityspalveluiden tuki- ja asiantuntijapalvelut-hankkeen (SeutuYp-tukihanke) johdolla on käyty arviointi- ja kehittämiskeskusteluja 69 eri seudulla. Tavoitteena on ollut selkeyttää palvelukokonaisuutta, karsia päällekkäisyyksiä sekä integroida työvoima- ja yrityspalveluja toimintaympäristön muutosten ja asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Keskustelujen tuloksena on syntynyt seudullinen yrityspalvelusopimus. Vuoden 2011 loppuun mennessä 56 seutua on saanut Yritys-Suomi-tunnuksen käyttöönsä.

Henkilöstö- ja ammatillisen kuntoutuksen erityispalvelut (HRV-palvelut)

HRV-palvelut on työ- ja elinkeinohallinnon maanlaajuisesti toimiva yritysten henkilöstöasioiden tukemiseen erikoistunut asiantuntijaverkosto, joka tarjoaa yrityksille, työnantajille ja vakuutus- sekä työeläkelaitoksille henkilöstö- ja konsultointipalveluja. HRV-palveluihin kuuluu HR- ja henkilöstövuokraustuoteryhmien palvelut sekä ammatillisen kuntoutuksen Professi-palvelut. HRV-palvelut tarjoaa yrityksille ja niiden henkilöstölle rekrytointipalveluja, henkilöstön sopeuttamispalveluja, henkilöstön ja työyhteisön kehittämispalveluja sekä ammatillista kuntoutusta.

HRV-palvelujen asiakkaina oli vuonna 2011 noin 700 yritystä ja noin 20 vakuutus- ja työeläkelaitosta. HRV-palvelut-verkoston kokonaislaskutus oli 12,3 miljoonaa euroa. Henkilöstövuokrauksen kautta tarjottiin työtä noin 1 100 henkilölle. HR-toimeksiantoja oli noin 650 kpl. Valtaosa toimeksiantoista kohdistui henkilöstön rekrytointiin. Henkilöasiakkaita eri toimeksiantoihin osallistui noin 4 500 henkilöä. Ammatillisessa kuntoutuksessa päättäneitä toimeksiantoja oli lähes 900 ja asiakkaita toimeksiantoissa 760 henkilöä. (Luvut perustuvat vuodelta 2011 saatuihin ennakkotietoihin.)

3.1.3 Verkkopalvelut sekä Työlinjan ja Yritys-Suomen valtakunnalliset puhelinpalvelut

Työ- ja elinkeinohallinto kehittää sähköisiä verkkopalveluja ja valtakunnallisia puhelinpalveluja sekä työnantajien että henkilöasiakkaiden käyttöön.

Sähköiset verkkopalvelut

Työnantaja voi ilmoittaa avoimet työpaikat sähköisesti työ- ja elinkeinotoimistoon, joka tiedottaa niistä internetin "Avoimet työpaikat"-sivustolla. Vuonna 2011 verkon kautta ilmoitettiin 393 500 työpaikkaa, mikä on 73 prosenttia kaikista ilmoitetuista paikoista. Vuonna 2011 internetissä toimivassa Avoimet työpaikat -palvelussa oli yhteensä 491 000 työpaikan tiedot, mikä on 91 prosenttia kaikista työ- ja elinkeinotoimistoihin ilmoitetuista paikoista.

Työnhakijoiden sähköisiä asiointimahdollisuuksia on lisätty. Uutena verkkopalveluna otettiin joulukuussa käyttöön henkilöasiakkaille suunnattu Starttirahan hakemismahdollisuus verkon kautta. TE-toimistoon ilmoittautui vuonna 2011 verkon kautta noin 54 500 uutta työnhakijaa, mikä on 84 prosenttia kaikista uusista työnhakijoista. Yhteensä verkon kautta työnhakija-asiakkuuksia aloitettiin noin 149 000, mikä on 27 % kaikista työnhaun aloituksista.

Työnhakija voi verkon välityksellä katsella työttömyysturvatietojaan ja niihin liittyviä selvityspyyntöjä sekä vastata pyyntöihin sähköisesti. Asiointikertoja palvelussa oli vuoden aikana noin 255 000 ja sähköisiä selvityksiä lähetettiin noin 15 prosenttia kaikista annetuista selvityksistä (noin 35 700 kpl).

CV-netti -palvelua on kehitetty käyttäjäystävällisemmäksi. Palvelun tunnettuutta ja käyttöastetta lisättiin viestintäkampanjan avulla syksyllä 2011. Kaikki työnhakijat voivat laittaa CV-nettiin työnhakuilmoituksensa eli CV:n ja esittelytekstin. Uusia esittelyjä julkaistiin vuoden aikana noin 66 000. Vuoden 2011 lopussa esittelyiden määrä oli noussut 75 000:een, joista julkaistuina oli noin 18 000.

Haettavana olevasta työvoimakoulutuksesta tiedotetaan verkon kautta. Palvelussa on päivittäin noin tuhat työvoimakoulutusta. 73 prosenttia työvoimakoulutushakemuksista tuli TE-toimistoihin verkon kautta. Vuonna 2011 sähköisiä hakemuksia oli kaiken kaikkiaan 133 400.

Vuonna 2011 TE-toimiston henkilöasiakkaan verkkoasiointipalveluissa asioitiin yhteensä 1 180 000 kertaa, mikä on 27 % enemmän kuin vuonna 2010.

Valtakunnalliset puhelinpalvelut

Työlinja- ja Yritys-Suomi -puhelinpalvelut siirrettiin vuoden 2012 alussa aloittaneeseen työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskukseen. Työlinja palvelee henkilöasiakkaita, yrityksiä ja muita työnantajia sekä TE-toimistoja sähköisten kanavien kautta (puhelin, sähköposti ja verkkopalvelut). Työlinja antaa neuvontaa asioinnista ja palveluista TE-toimistossa, työttömyysturva- ja koulutusneuvontaa sekä uraohjausta. Lisäksi se vastaa sähköpostitse asiakkaiden kysymyksiin, jotka liittyvät liikkuvuuteen Euroopan työmarkkinoilla. Vuonna 2011 Työlinjalle tuli noin 550 000 puhelua ja noin 20 000 sähköpostia. Edelliseen vuoteen verrattuna puhelumäärä kasvoi noin 12 %.

Yritys-Suomi -puhelinpalvelu tarjoaa yrityksen perustamiseen liittyvää neuvontaa, tietoa TEM-konsernin sekä tärkeimpien yhteistyökumppaneiden alkaville ja toimiville yrityksille suunnatuista yrityspalveluista sekä opastusta niihin liittyvissä sähköisissä palveluissa. Yritys-Suomi -puhelinpalveluun tuli 6 500 puhelua. Edelliseen vuoteen verrattuna puhelumäärä kasvoi noin 15 %.

3.1.4 Kansainväliset työvoimapalvelut

Työ- ja elinkeinoministeriö määritteli vuonna 2011 julkisen työnvälityksen tehtävät rekrytoitaessa työvoimaa EU/ETA-alueen ulkopuolelta. Linjauksen mukaan TE-hallinnolla on koordinoiva ja tietoa välittävä rooli EU/ETA-alueen ulkopuolisissa rekrytoinneissa. Tehtävät liittyvät tiedonvälityksen tehostamiseen, viranomaisyhteistyön tiivistämiseen lähtömaassa ja Suomessa, työvoiman kysyntää ja tarjontaa koskevan tiedon kokoamiseen, rekrytointi- ja tiedotustilaisuuksien järjestämiseen sekä koulutusyhteistyön selvittämiseen. Lisäksi ministeriö selkeyttää julkisen ja yksityisen työvoimapalvelun ja eri hallinnonalojen yhteistyötä ja pelisääntöjä sairaanhoitajien ja lähihoitajien rekrytoinnissa EU/ETA-alueen ulkopuolelta.

EURES (European Employment Services) on eurooppalainen työvälityspalvelu, joka kattaa Euroopan Unionin ja Euroopan talousalueen jäsenvaltiot. EURES-palvelut on suunnattu työnantajille, jotka haluavat palkata ulkomaalaisen työntekijän

sekä työnhakijoille, jotka haluavat työskennellä EU/ETA-maissa. EURES-verkoston Suomessa muodostavat suurimmissa työ- ja elinkeinotoimistoissa työskentelevät 40 EURES-neuvojaa. Yhteensä EU- ja ETA-maissa on lähes 900 EURES-neuvojaa.

3.2 Ammatillisen kehittymisen palvelut

3.2.1 Työvoimapoliittinen aikuiskoulutus

Työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen tavoitteena on parantaa aikuisväestön ammatittaitoa ja mahdollisuuksia saada työtä tai säilyttää työpaikka sekä edistää ammatittaitoisen työvoiman saantia. Koulutus on pääasiassa aikuisten ammatillista koulutusta, jota työ- ja elinkeinohallinto hankkii aikuiskoulutuskeskuksilta, muilta ammatillisilta oppilaitoksilta, korkeakouluilta ja muilta koulutuspalvelujen tuottajilta. Koulutuksen hankkivat ELY-keskukset ja TE-toimistot, jotka hyödyntävät työvoimakoulutuksen suunnittelussa selvityksiä työvoiman rekrytointiongelmista ja työvoimapulasta sekä muiden organisaatioiden kuten työnantajajärjestöjen vastaa- via selvityksiä.

Valmentavalla työvoimakoulutuksella ohjataan työnhakijoita valitsemaan sopivia ammatillisia koulutusvaihtoehtoja ja parannetaan pitkäaikaistyöttömien, ikään-tyvien, maahanmuuttajien ja vajaakuntoisten työllistymisedellytyksiä ja ehkäis- tään syrjäytymistä. Valmentava työvoimakoulutus jakautuu 1) maahanmuuttaja- koulutukseen, 2) ohjaavaan koulutukseen, 3) kielikoulutukseen ja 4) tietotekniikan perustaitojen koulutukseen.

Koulutuksen määrä ja kohdentuminen

Työvoimakoulutuksen hankintaan ja toteutukseen (ilman ESR-rahoitusta) käytet- tiin vuonna 2011 lähes 246,5 M€. Ammatilliseen koulutukseen käytettiin 183,7 M€ ja valmentavaan 62,8 M€, josta maahanmuuttajakoulutukseen käytettiin noin 42 M€. Ammatillisen koulutuksen opiskelijatyöpäivän keskihinta oli 40 € ja valmenta- van koulutuksen keskihinta 29 € keskimääräisen hinnan ollessa 37€ opiskelijatyö- päivää kohden. Ammatillisen työvoimakoulutuksen hinta vaihtelee huomattavasti ammattialoittain. Kalleimmillaan koulutus maksoi metsäkoneenkuljettajakoulutuk- sessa yli 116 € opiskelijatyöpäivää kohden.

Vuonna 2011 työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen aloitti 72 000 henkilöä, mikä on yli 6 000 (7,8 %) vähemmän kuin vuonna 2010. Työttömiä oli 71 prosenttia ja pit- käaikaistyöttömiä 6 prosenttia koulutuksen aloittaneista. Ulkomaalaisten osuus koulutuksen aloittaneista on koko 2000-luvun kasvanut. Vuonna 1999 aloittaneista 9,5 prosenttia oli ulkomaalaisia, kun vastaava osuus vuonna 2010 oli lähes 26 pro- senttia. Ulkomaalaisten osuus kasvoi 2,7 prosenttiyksikköä edellisestä vuodesta.

Taulukko 2. Vuosina 2010–2011 kansallisesti rahoitetun työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen aloittaneiden henkilöiden työmarkkina-asema ennen koulutusta (ei sisällä ryhmäilmoituksella aloittaneita)

Koulutuksen aloittaneet	2009		2010		2011	
	Henkilöä	%	Henkilöä	%	Henkilöä	%
Työttömät	50 183	68,1 %	55 981	71,7 %	51 345	71,3 %
Lomautetut	5 912	8,0 %	4 004	5,1 %	2 284	3,2 %
Työttömyysuhan alaiset	4 331	5,9 %	4 087	5,2 %	3 668	5,1 %
Työssä olevat	3 628	4,9 %	3 470	4,4 %	2 807	3,9 %
Työvoiman ulkopuolella olevat	6 445	8,8 %	6 966	8,9 %	8 251	11,5 %
Ei tietoa	3 144	4,3 %	3 554	4,6 %	3 612	5,0 %
Kaikki koulutuksen aloittaneet	73 643	100,0 %	78 062	100,0 %	71 967	100,0 %
Naiset	34 005	46,2 %	34 873	44,7 %	31 787	44,2 %
Pitkäaikaistyöttömät	2 576	3,5 %	4 833	6,2 %	4 302	6,0 %
Vajaakuntoiset	5 212	7,1 %	5 626	7,2 %	5 379	7,5 %
Yli 50-vuotiaat	12 868	17,5 %	13 900	17,8 %	12 620	17,5 %
Ulkomaalaiset	17 064	23,2 %	17 905	22,9 %	18 388	25,6 %

54 prosenttia kansallisesti rahoitetun koulutuksen aloittaneista osallistui ammatilliseen koulutukseen ja 46 prosenttia ei-ammattilliseen koulutukseen eli työelämään valmentavaan tai maahanmuuttajakoulutukseen. Osuudet pysyivät samoina kuin vuonna 2010.

Teollisten ammattien osuus kaikista ammatillisen koulutuksen aloittaneista oli 30 prosenttia. Suurimmat muutokset edelliseen vuoteen verrattuna olivat kaupallisen alan koulutusten väheneminen 2,7 prosentilla ja rakennus- ja kaivos- sekä teollisuuden alan koulutusten osuuksien lisääntyminen 1,9 ja 1,4 prosenttiyksiköillä. Sekä hallinto- ja toimistotyön ammattien että terveydenhuollon ja sosiaalialan työn ammattien osuudet olivat 14,5 prosenttia. Palvelualan osuus oli 12 prosenttia ja rakennus- ja kaivosalan osuus yhteensä 11 prosenttia.

Ammatillisen työvoimakoulutuksen päättäneistä keskimäärin 32,4 prosenttia oli työttömänä kolme kuukautta koulutuksen jälkeen. Yli 80 prosenttia kaikista opiskelijapalautetta antaneista koulutuksille hyvän tai erinomaisen arvosanan. Ammatillisille koulutuksille hyvän tai erinomaisen yleisarvosanan antaneiden osuus on noussut edeltävän vuoden 77,5 prosentista 78,3 prosenttiin. Valmentavalle työvoimakoulutukselle hyvän tai erinomaisen arvosanan antoi 85,6 prosenttia vastaajista.

Yhteishankintakoulutus

Työnantajan ja työ- ja elinkeinohallinnon yhdessä rahoittamaa yhteishankintakoulutusta toteutetaan kolmena palvelutuotteena. RekryKoulutus on tarkoitettu tilanteisiin, joissa työnantaja rekrytoi uutta työvoimaa, joka kuitenkin tarvitsee ammatillista jatko- ja täydennyskoulutusta. TäsmäKoulutus on tarkoitettu tilanteisiin, joissa

työnantajan palveluksessa olevat henkilöt tarvitsevat jatko- tai täydennyskoulutusta voidakseen jatkaa työsuhteessa nykyisissä tai uudistuvissa tehtävissä. Muutoskoulutus sovelletaan, kun työnantaja joutuu irtisanomaan tai lomauttamaan toistaiseksi henkilöstöään ja haluaa tukea näitä ammattitaidon ylläpitämisessä ja kehittämisessä sekä uuden työn tai ammatin hankkimisessa.

Yhteishankintana hankittujen opiskelijatyöpäivien määrä oli vuonna 2011 runsaat 410 000. Yhteishankintojen osuus laski edellisen vuoden 6,5 prosentista 6,1 prosenttiin vuonna 2011. Vähentymisen syynä oli ensisijaisesti heikkona jatkuva taloudellinen tilanne.

Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella

Vuoden 2010 alusta lukien tuli voimaan julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) muutos, jonka mukaan työnhakija voi tietyin edellytyksin aloittaa omaehtoiset opinnot työttömyysetuudella. Vuoden 2011 aikana tällä tavoin opiskelun aloitti kaikkiaan yli 18 000 henkilöä. Suosituimpia koulutusaloja olivat sosiaali- ja terveydenhoitoala, palveluala ja tekniikan ala. Lähes kaksi kolmannesta suoritettavista tavoitetutkinnoista oli toisen asteen tutkintoja.

3.2.2 Ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut

Ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut auttavat ratkaisemaan ammatinvalintaan, ammatilliseen kehittymiseen ja työn saamiseen liittyviä kysymyksiä työuran siirtymävaiheissa. Vuonna 2011 näitä palveluja tarjottiin TE-toimistoissa ennakkotiedon mukaan runsaalle 32 000 asiakkaalle. Lyhyttä, kertaluonteista päivystyspalvelua tarjottiin heistä noin 20 prosentille. Vaikeimmin työllistyvillä asiakkailla työvoiman palvelukeskuksissa ohjausta tarjottiin runsaalle 1 000 asiakkaalle. Valtaosa asiakkaista, noin 2/3, on yli 24-vuotiaita.

Asiakasmäärä on vähentynyt viime vuosina psykologiresurssien vähentymisen myötä. Vuonna 2011 TE-toimistojen psykologiresurssit olivat noin 200 henkilötyövuotta. Palvelujen saatavuuden parantamiseksi pilotoitiin valtakunnallista Uralinja-puhelinpalvelua, jonka tulokset olivat varsin myönteiset. Pilotointiin käytetyn ESR-rahoituksen päätyttyä palvelun vakinaistamisesta ei ole päätöstä.

Asiakkaista vajaa puolet laatii ohjauksen tuella itselleen koulutussuunnitelman, ja noin neljännes päätyy työhön menoon liittyvään suunnitelmaan. Niin ikään noin neljännekselle laaditaan heidän työmarkkina-asemaansa parantava suunnitelma. Noin kymmenesosa asiakkaista ei onnistu löytämään nk. aktiivisuunnitelmaa, vaan ohjaus joko keskeytyy, asiakas päättää hakeutua eläkkeelle tai ohjaus päättyy muusta syystä.

Ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelujen tueksi kehitetyllä AVO-ohjelmalla (www.mol.fi/avo) oli 42 500 käyttäjää, joista yli puolet ensimmäistä ammatinvalintaratkaisuaan tekeviä alle 20-vuotiaita nuoria.

3.3 Palkkatuki ja työmarkkinatoimenpiteet

Palkkatuettu työ

Työllisyysmäärärahoilla tuetaan työttömän työnhakijan työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Palkkatukea voidaan myöntää kunnille, yrityksille ja muille yksityisen sektorin työnantajille kuten yhdistyksille, säätiöille ja kotitalouksille. Valtion virastolle ja laitokselle voidaan osoittaa työllisyysmäärärahoja työttömän työnhakijan palkkauskustannuksiin. Palkkatuella kompensoidaan työnantajalle työntekijän keskimääräistä alempaa tuottavuutta, joka johtuu työkokemuksen puutteesta, pitkittyneestä työttömyydestä tai sairaudesta taikka vammasta. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan työttömien työllistymistä yksityisiin yrityksiin palkkatuella lisätään. Pitkäaikaistyöttömien ja nuorten osuutta palkkatuetussa työssä lisätään.

Kunta- ja yksityissektorin työnantajalle maksettava palkkatuki koostuu perustuesta (25,74 euroa/päivä vuonna 2011) ja harkinnanvaraisesta lisäosasta (enintään 90 prosenttia perustuesta). Palkkatukea maksetaan pääsääntöisesti enintään kymmenen kuukauden ajalta. Vajaakuntoisille tukea voidaan maksaa kerrallaan kahden vuoden ajalta. Tuki voidaan myöntää kahden vuoden tukijakson jälkeen välittömästi uudelleen, jos tuen myöntämisedellytykset ovat edelleen voimassa. Yli 500 päivää työttömyysturvaa saaneille (vaikeasti työllistyvä) perustuki maksetaan työmarkkinatukimäärärahasta, ja tukea voidaan myöntää kahden vuoden ajaksi.

Vuonna 2011 tuella palkattuja oli kuukausittain keskimäärin 28 000. Tuella palkatuista valtaosa, keskimäärin 18 100, sijoittui yksityiselle sektorille, joista keskimäärin 10 000 yrityksiin ja loput yhdistyksiin ja säätiöihin. Valtion virastoissa ja laitoksissa oli keskimäärin 1 300 henkilöä ja kuntasektorilla keskimäärin 8 600 henkilöä. Naisten osuus tuella palkatuista oli 52 prosenttia.

Vaikeasti työllistyviä oli palkkatuella vuonna 2011 keskimäärin 11 900 henkilöä, joista 76 % sijoittui palkkatuettuun työhön kuntasektorille, yhdistyksiin ja säätiöihin. Yrityksissä vaikeasti työllistyviä oli 2 600 henkilöä.

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukaisten alueellisten velvoitteiden perusteella toimenpiteissä oli keskimäärin 510 henkilöä.

Taulukko 3. Työllistämistukijärjestelmän ja työmarkkinatuen käyttö työllistymistä edistäviin palveluihin vuosina 2010 ja 2011 (kansallisesti rahoitetut toimenpiteet)

Toimenpide	Päätöksin sidottu määräraha milj. euroa ⁽³⁾		Keskimäärin Henkilöä ⁽²⁾	
	2010	2011	2010	2011
Valtio ⁽¹⁾	37,6		1 470	1 390
- Nuoret	3,1	2,4	130	80
- Pitkäaikaistyöttömät	10,4	9,6	460	410
- Vajaakuntoiset	4,9	4,2	190	150
Kuntasektori ⁽¹⁾	48,2		8 580	9 130
- Nuoret	8,4	7,6	1 600	1 450
- Pitkäaikaistyöttömät	19,5	22,6	3 720	4 220
- Vajaakuntoiset	7,7	8,4	950	1 020
<i>Toimenpiteet</i>				
- Oppisopimustuki	7,2	8,0	1 230	1 370
- Muu palkkatuki	41,1	43,5	6 830	7 200
- josta vaikeasti työllistyvät	11,6	13,9	2 870	3 280
Yksityinen sektori ⁽¹⁾	159,3		23 300	23 540
- Nuoret	18,3	18,6	2 890	3 550
- Pitkäaikaistyöttömät	43,9	47,2	8 710	9 680
- Vajaakuntoiset	18,8	19,3	2 290	2 390
Yksityisen sektorin palkkatuki	92,1		17 770	18 130
- Oppisopimustuki	19,8	20,8	3 290	3 700
- Muu palkkatuki	75,1	79,0	13 670	14 430
- josta vaikeasti työllistyvät	36,1	38,4	8 274	8 430
Yksityisen sektorin muu työllistämistuki	67,2		5 550	5 410
- Starttiraha työttömälle	14,8	14,4	2 450	2 490
- Starttiraha muulle kuin työttömälle	18,7	20,8	2 450	2 760
- Työelämävalmennus	2,3	0	809	0
- Sijoitus osa-aikaisella	5,2	8,9	140	150
Toimenpiteet yhteensä ⁽¹⁾	244,9			34 050
- Nuoret	29,8	28,6	4 620	5 080
- Pitkäaikaistyöttömät	73,8	79,4	12 900	14 320
- Vajaakuntoiset	31,4	31,9	3 430	3 570

1) Tilinpäätöstieto (mom.32.30.51). Kohderyhmittäinen erittely perustuu sidottuihin määrärahoihin. Kohderyhmien kokonaissummasta ei kerry koko sektorin määrärahankäyttöä.

2) Volymiluvuissa on mukana Kainuun ELY-keskus kokonaisuudessaan.

3) Taulukkoon ei ole sisällytetty työmarkkinatukimomentilta (33.20.52) myönnettyjä työllistämistukimäärärahoja. Määrärahojen sidonta vuonna 2010 oli noin 85 miljoonaa euroa, josta starttirahan osuus oli noin 4 miljoonaa euroa ja vuonna 2011 noin 88 miljoonaa euroa, josta starttirahan osuus oli noin 4,5 miljoonaa euroa.

Työharjoittelu ja työelämävalmennus

TE-toimisto voi osoittaa ammatillista koulutusta vailla olevan, työmarkkinatukeen oikeutetun nuoren *työharjoitteluun* työelämään perehtymiseksi sekä työhönsijoittumisen ja ammattitaidon edistämiseksi. TE-toimisto voi osoittaa muun kuin edellä mainitun työttömän työnhakijan hänen suostumuksellaan *työelämävalmennukseen* työelämään paluun tukemiseksi sekä työhönsijoittumisen ja ammattitaidon edistämiseksi.

Työharjoittelun tai työelämävalmennuksen aloitti vuonna 2011 yhteensä 67 000 henkilöä. Työharjoittelussa ja työelämävalmennuksessa oli keskimäärin 12 700 henkilöä. Työharjoitteluun ja työelämävalmennukseen osallistuneista keskimäärin 43 % oli alle 25-vuotiaita. Nuorten osuus laski hieman edellisestä vuodesta. Naisia oli keskimäärin 56 prosenttia. Työharjoitteluun osallistuneista keskimäärin 42 prosenttia sijoittui kuntiin ja noin 40 % yrityksiin. Työelämävalmennukseen osallistuneista noin 48 % sijoittui yrityksiin, 27 % yhdistyksiin ja 23 % kuntiin.

3.4 Nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden alentaminen ja vajaakuntoisten työllistymisen tukeminen

Nuorten yhteiskuntatakuu

Nuorten työmarkkinoille kiinnittyminen turvataan yhteiskuntatakuun toimintamallilla. Hallitusohjelman kärkihankkeena aloitettiin nuorten yhteiskuntatakuun uudistus, jonka tuloksena yhteiskuntatakuun mukaiset palvelut turvataan vuoden 2013 alusta lähtien kaikille alle 25-vuotiaille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Yhteiskuntatakuun osana toteutetaan koulutustakuu, jonka mukaan jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan jatkokoulutuspaikka. Hallitusohjelmassa kohdennettiin 60 miljoonan euron määräraha yhteiskuntatakuun toteutukseen.

Nuorten yhteiskuntatakuun nykyinen toimintamalli on ollut käytössä vuodesta 2005 lähtien. Yhteiskuntatakuulla turvataan palvelun ripeä käynnistyminen ja tiivis yhteydenpito työnhakijan ja TE-toimiston välillä. Yhteiskuntatakuussa TE-toimisto laatii työttömän nuoren kanssa työllistymissuunnitelman kahden viikon aikana työnhaun alkamisesta. Suunnitelma tarkennetaan noin kuukauden kuluessa, ja nuorelle tarjotaan työllistymistä edistäviä toimenpiteitä viimeistään kolmen työttömyyskuukauden kuluessa.

Toimintamallin tuloksena nuorten työttömyys on lyhytkestoisempaa kuin vanhempien ikäluokkien ja nuorten pitkäaikaistyöttömyys on vähäistä. Vuonna 2011 vuoden yhtäjaksoisesti työttöminä olleita nuoria oli noin kaksi prosenttia kaikista työttömistä nuorista. Alle 25 -vuotiaiden alkaneista työttömyysjaksoista 16,4 % jatkui kestoltaan yli kolmen kuukauden.

Nuorten aktivointiaste oli vuonna 2011 noin 37 %. Työllistymissuunnitelma (tai sitä vastaava suunnitelma) oli tehty 75 prosentille työttömänä olleista nuorista. Nuorten aktivointiaste nousi hiukan edellisestä vuodesta.

Nuorten työttömyyden vähentämiseen osoitettiin vuoden 2010 talousarviossa ja lisätalousarviossa lisäresursseja. Niitä kohdennettiin ammattitaidottomien nuorten palveluun, nuorten työvoimapolitiittiseen koulutukseen, oppisopimuspaikkojen etsintäpalveluun, nuorten työllistämiseen työpajoilla, maahanmuuttajien koulutukseen ja ammatinvalinnan ohjaajien palkkaukseen.

Taluskriisin seurauksena palkkatuen ehtoja on lievennetty määräaikaaisesti vuosiksi 2010–2011, kun työnantaja palkkaa vastavalmistuneen alle 25-vuotiaan työttömän. Vuoden 2011 loppuun mennessä Sanssi-kortin oli saanut lähes 24 000 nuorta, joista yli 5 300 (n. 22 %) oli työllistynyt palkkatuen avulla. Palkkatukipäätöksiä tehtiin eniten yrityksiin. Työllistyneistä noin 59 % oli miehiä ja 41 % naisia. Tehdyn selvityksen mukaan 61 % työnantajista on sitä mieltä, että heidän tietoutensa palkkatuesta on lisääntynyt Sanssi-kortin avulla. Sanssi-kortti on myös aktivoinut nuoria hakemaan työpaikkoja, 59 % sen saaneista on käyttänyt korttia työhaussa ja samoin 59 % nuorista piti sitä hyödyllisenä.

Pitkäaikaistyöttömyyden alentaminen

Taluskriisin seurauksena alkanut pitkäaikaistyöttömyyden kasvu jatkui vuoden 2011 loppupuolelle saakka. Pitkäaikaistyöttömistä suurin osa oli terveytensä ja toimintakykynsä puolesta työkykyisiä ja yli 60 % heistä oli alle 55-vuotiaita ja lähes 60 prosentilla oli keskiasteen tai korkea-asteen koulutus.

Työ- ja elinkeinoministeriö vahvisti vuoden 2011 alkupuolella työvoimapaalvelujen kehittämislinjaukset rakennetyöttömyyden alentamiseksi. Linjauksissa painotettiin työvoiman kysynnän lisäämistä parantamalla työnantajien palveluja ja palkkatuen suuntaamista yrityksiin, ammatillisen työvoimakoulutuksen lisäämistä, välityömarkkinoiden vaikuttavuuden parantamiseen tähtääviä toimia, TE-toimiston palveluprosessin tehostamista sekä moniammatillisen verkostotyön kehittämistä ja laajentamista. ELY-keskukset ja TE-toimistot ovat käynnistäneet linjausten toimeenpanon.

Kesällä 2011 käynnistettiin kokeilu, jossa yksityisten palvelun tuottajien roolia rakenteellista työttömyyttä alentavien palvelujen tuottamisessa vahvistetaan. Kokeilussa TE-toimisto siirtää vastuun työnhakijan palveluprosessin toteuttamisesta kokonaisuudessaan palvelutuottajalle. Kokeiluun osallistuu seitsemän hanketta eri puolilta maata. Kokeilu päättyy vuoden 2012 lopussa.

Työvoiman palvelukeskukset (TYP) ovat pysyvä moniammatillinen verkosto, jossa TE-toimisto, kunta ja Kansaneläkelaitos tarjoavat palveluitaan samassa toimipisteessä. TYP-toiminnasta vastaavat emo-organisaatiot päättävät yhdessä toiminnan linjauksista ja käytännöistä. TYP-palvelu on luonteeltaan työhön kuntouttamiseen keskittyvää erityisasiakaspalvelua. TYP-toimintaan ohjattavat asiakkaat ovat työmarkkinoille suuntautuneita, mutta heidän työllistymistään vaikeuttavat

erilaiset työ- ja toimintakyvyn rajoitteet. Vähintään puolet asiakkaista on vähintään 500 päivää työmarkkinatukea työttömyyden perusteella saaneita. TYP-palvelun tavoitteena on viime kädessä avoimille työmarkkinoille sijoittuminen.

Vuonna 2011 palvelukeskuksia oli 38, ja niissä on mukana 44 TE-toimistoa ja 136 manner-Suomen kuntaa. TYP-toiminnan ulkopuolella on asukasluvultaan pieniä kuntia. TYP:ssa oli vuonna 2011 keskimäärin kuukaudessa noin 12 000 työttömää työnhakijaa. Vuoden aikana asiakkaina oli noin 25 000 työnhakijaa.

Palvelukeskuksissa työskentelee noin 600 kokoaikaista virkailijaa, joista puolet on kuntien ja puolet TE-toimiston palkkaamia. Lisäksi palvelukeskuksissa työskentelee osa-aikaisia työntekijöitä, joista suurin osa on kunnan palveluksessa. Palvelukeskukset käyttävät asiakkaiden työllistymisen edistämiseen julkisia työvoimapalveluja sekä kunnan ja Kelan palveluja.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työelämäosallisuuden lisäämistä selvittänyt työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ja Suomen Kuntaliiton asiantuntijaryhmä esitti TE-hallinnon, kunnan ja KELA:n moniammatilliseen verkostotyöhön pohjautuvan toimintamallin lakisääteistämistä, mikä kirjattiin hallitusohjelmaan.

Työllisyyspoliittista avustusta voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle ja muulle yhteisölle sekä säätiölle toimintaan, jonka tarkoituksena on: 1) selvittää työttömien työnhakijoiden työ- ja toimintakykyä sekä työllistymisedellytyksiä; 2) parantaa työttömien työnhakijoiden työmarkkina-avalmuuksia järjestämällä heille työmarkkinatoimenpiteitä ja työmahdollisuuksia sekä muita työllistymistä edistäviä toimenpiteitä; 3) kehittää työttömille työnhakijoille uusia palveluja sekä 4) muulla vastaavalla tavalla edistää työllisyyttä ja työvoiman kehittämistä. Avustusta käytetään erityisesti työmahdollisuuksien järjestämiseen välityömarkkinoilla. Avustusta voidaan lisäksi myöntää sosiaalisen yrityksen perustamiseen ja sen toiminnan vakiinnuttamiseen sekä uusosuuskunnan perustamiseen.

Vuonna 2011 työllisyyspoliittista avustusta myönnettiin 25,9 miljoonaa euroa, joista työttömien yhdistyksille 4,5 miljoonaa euroa, muille yhdistyksille ja säätiöille 18 miljoonaa euroa, kunnille 1,7 miljoonaa euroa, sosiaalisille yrityksille 570 000 euroa ja osuuskunnille 140 000 euroa.

Sosiaalisen yrityksen henkilöstöstä vähintään 30 prosenttia on vajaakuntoisia tai vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä. Sosiaaliselle yritykselle voidaan myöntää palkkatukea vajaakuntoisen ja pitkäaikaistyöttömän työllistämiseksi pidemmäksi ajaksi kuin muille yrityksille. Vuoden 2011 lopussa sosiaalisten yritysten rekisterissä oli 160 yritystä. Vuoden aikana rekisteröitiin kahdeksan uutta sosiaalista yritystä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteutti vuosina 2009-2011 sosiaalisten yritysten kehittämishankkeen, joka tuottaa tietoa ja kehittämisohjeita sosiaalisten yritysten perustamiseen ja toimintaedellytyksiin liittyvistä seikoista. Lisäksi hanke tukee alue- ja paikallishallinnon viranomaisia ja muita toimijoita, jotka suunnittelevat sosiaalisen yrityksen perustamista tai liiketoiminnan kehittämistä. Hanke päättyi vuoden 2011 lopussa.

Vajaakuntoisten työllistymisen tukeminen

Työ- ja elinkeinohallinnon tukemassa ammatillisessa kuntoutuksessa järjestetään vajaakuntoisille henkilöille ammatillista suunnittelua, kehittymistä, työllistymistä sekä työssä pysymistä edistäviä palveluja ja tukitoimenpiteitä. Työttömiä vajaakuntoisia työnhakijoita oli vuoden aikana 68 200 henkilöä. Vajaakuntoisten työttömien työnhakijoiden työttömyysjaksoja päättyi 91 200, joista 55 800 jaksoa päättyi työhönsijoittumisen tai koulutuksen aloittamisen johdosta. Tähän lasketaan työhön yleisille työmarkkinoille sijoittuneet (36 300), toimenpiteillä sijoitetut (12 800), työvoimakoulutuksen aloittaneet (5 100) ja muun koulutuksen aloittaneet (1 600). Päättyneiden työttömyysjaksojen kesto oli keskimäärin 21 viikkoa, eli viikon lyhyempi kuin vuotta aikaisemmin.

Vajaakuntoisten työnhakijoiden työ- ja koulutusedellytysten ja työhönsijoituksen tukemiseksi järjestettiin yhteensä noin 11 100 tukitoimenpidettä, muun muassa terveydentilan ja työkyvyn tutkimuksia, kuntoutustutkimuksia, asiantuntijakonsultaatioita, työkokeiluja työpaikalla, työ- ja koulutuskokeiluja ja työhönvalmennusta työklinoissa ja muissa valmennusyksiköissä. Vastaavia ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelujen tukitoimenpiteitä järjestettiin 6 800.

Työ- ja elinkeinoministeriön hankkimassa tutkimuksessa⁷ selvitettiin henkilöasiakkaan vajaakuntoisuuden arviointikäytäntöjä TE-toimistossa sekä vajaakuntoisille kohdennettujen palvelu- ja tukijärjestelmän toimivuutta. Nykyinen palveluvalikoima on riittävän laaja ja monipuolinen, mutta eri toimijoiden välisen vastuunjaon ja yhteistyön pelisääntöjen epäselvyys haittaa asiakastyötä, koska kokonaisvastuuta asiakkaan terveys- ja kuntoutuspalvelusta ei ole määritelty.

3.5 Työvoimapalvelut ja yritystuet rakennemuutostilanteissa

Äkillisen rakennemuutoksen alueet

Yrityksen merkittävä työpaikkojen vähennys tai tuotantoyksikön lopettaminen saatavat aiheuttaa äkillisiä ja mittavia uhkia ja ongelmia alueiden kehitykselle. Valtioneuvosto voi nimetä tällaisen alueen tai toimialan äkillisen rakennemuutoksen alueeksi tai toimialaksi. Alueelle tai toimialalle valmistellaan alueen kuntien, elinkeinoelämän, ELY-keskuksen ja maakunnan liiton yhteistyönä kriisin hoitamiseen tähtäävä suunnitelma uusien työpaikkojen luomiseksi ja vanhojen uudistamiseksi sekä muut tilannetta korjaavat toimet eri hallinnonaloilla.

Valtioneuvoston nimeämät äkillisen rakennemuutoksen alueet ja kaudet on esitetty seuraavassa taulukossa. Lisäksi meriteollisuus on nimetty äkillisen rakennemuutoksen toimialaksi.

⁷ Vajaakuntainen TE-toimiston asiakkaana, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ- ja yrittäjyys 31/2011.

Taulukko 4. Äkillisen rakennemuutokset alueet

Äkillisen rakennemuutoksen alue	Kausi
1. Kouvolan seutukunta	2011 - 2012
2. Ylä-Pirkanmaan seutukunta	2011 - 2012
3. Kajaanin seutukunta	2008 - 2012
4. Varkauden alue	2008 - 2012
5. Heinolan alue	2008 - 2012
6. Keski-Karjalan seutukunta	2011 - 2013
7. Kotka-Haminan seutukunta	2008 - 2013
8. Salon seutukunta	2009 - 2013
9. Äänekosken seutukunta	2011 - 2014
10. Karkkilan kaupunki	2012 - 2014

Vuonna 2011 äkillisen rakennemuutoksen alueille myönnettiin yritystoiminnan investointi- ja kehittämishankkeisiin 11,2 milj. euroa ja työllisyysperusteisiin investointihankkeisiin 3,0 milj. euroa. EU:n rakennerahasto-ohjelmien ns. joustovarasena näille myönnettiin Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja valtionrahoitusta 11,0 milj. euroa sekä Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja valtionrahoitusta 8,3 milj. euroa. Äkillisten rakennemuutosten hoitamista koordinoi ja toimintamallia kehittää työ- ja elinkeinoministeriön asettama rakennemuutokseen reagointi -työryhmä.

Muutosturvan toimintamalli ja Euroopan globalisaatiorahasto

Irtisanomistilanteiden hallintaa varten on käytössä muutosturvan toimintamalli. Sen tavoitteena on irtisanotun tai lomautetun työntekijän nopea työllistyminen lisäämällä yhteistyötä työnantajan, työntekijöiden ja työ- ja elinkeinohallinnon välillä. Muutosturva muodostuu palkallisesta työllistymisvapaasta irtisanomisaikana, työllistymistä edistävien palveluiden ajalta korotettuna maksettavasta työttömyyspäivärahasta, työhakijalle laadittavasta työllistymissuunnitelmasta, työnantajan lisääntyneestä ilmoitus- ja neuvotteluvelvollisuudesta sekä TE-toimiston tehostetuista palveluista.

Yli 10 henkilöä koskevia muutosturvatilanteita oli 505 yrityksessä vuonna 2011. Muutosturvatilanteiden määrä on vähentynyt huomattavasti vuoteen 2009 verrattuna, jolloin yli 10 hengen muutosturvatilanteita oli peräti 1 131 yrityksessä. Vuonna 2011 henkilöstön arvioitu vähennystarve yt-neuvottelujen alkaessa oli vajaa 27 000 henkilöä, joista noin 8 900 henkilön työsuhde päättyi. Eniten työttömäksi jääneitä oli Uudellamaalla (31 % koko maan irtisanotuista), Kaakkois-Suomessa (11 %) ja Varsinais-Suomessa (11 %). Työttömiksi jäi eniten sahatavaran ja puu- ja korkkituotteiden valmistuksesta, paperin, paperi- ja korkkituotteiden valmistuksesta sekä arkkitehti- ja insinööripalveluista.

Muutosturvan toimintamallin kehittämiseksi toteutettiin Työstä työhön -kehittämishjelmaa, jonka toteutuksessa painottui muutosturvasta tiedottaminen, monikanavaiset viestintäratkaisut sekä meriteollisuuden koulutus- ja tiedotustoimet.

Euroopan globalisaatorahasto (EGR) tukee maailmankaupan rakenteellisten muutosten seurauksena työnsä menettäneitä ihmisiä uudelleentyöllistymisessä, -koulutuksessa ja -sijoittumisessa. Rahastosta on mahdollista hakea tukea aktiivisen työvoimapolitiikan toimiin globalisaatiosta johtuvissa suurissa irtisanomistapauksissa, mikäli tuen kriteerit täyttyvät. Vuonna 2011 Suomi ei saanut tukea rahastosta.

Työllisyysperusteiset investoinnit, investointiavustukset ja työllisyystyöohjelma

Vuoden 2011 talousarviossa työllisyysperusteisiin investointeihin oli käytettävissä Kainuun hallintokokeilualueutta lukuun ottamatta myöntämisvaltuutta enintään 15,5 miljoonaa euroa, josta varattiin viisi miljoonaa euroa valtioneuvoston nimeämille äkillisen rakennemuutoksen alueille ja toimialoille. Vuonna 2011 työllisyysperusteisiin investointeihin oli käytettävissä kansallista valtuutta kaikkiaan 32,6 miljoonaa euroa. Valtuutta voitiin käyttää investointiavustuksiin ja työllisyystyöohjelman hankkeisiin.

Investointiavustuksiin tarkoitettua määrärahaa voidaan käyttää osarahoituksena kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteisöjen työllisyysperusteisiin investointeihin. Määrärahalla rahoitetaan hankkeita, jotka edistävät uusien pysyvien työpaikkojen sekä työllisyyden sysäysvaikutusten syntymistä. Vuonna 2011 investointiavustuksiin sidottiin myöntämisvaltuutta 17,4 miljoonaa euroa. Käynnistettyjen hankkeiden työllisyysvaikutusten arvioidaan olevan 880 henkilötyövuotta, josta pysyväisluontoisten välillisten työllisyysvaikutusten osuus noin 160 henkilötyövuotta ja rakennusaikeiset työllisyysvaikutukset noin 720 henkilötyövuotta.

Työllisyyden parantamiseksi voidaan investointeihin tarkoitetuista työllisyysmäärärahoista myöntää rahoitusta valtion rakennuttaville toimintayksiköille. Määrärahalla pyritään aientamaan työllisyyden hoidon kannalta merkittäviä hankkeita. Vuonna 2011 työllisyystyöohjelman investointeihin sidottiin noin 1,2 miljoonaa euroa, jolla arvioidaan olevan työllisyysvaikutuksia 43 henkilötyövuotta.

Pk-yritysten osaamisen kehittämispalvelut

Pk-yritysten osaamisen kehittämispalveluilla edistetään kannattavan toiminnan edellytykset omaavien pk-yritysten perustamista, laajentamista ja kehittämistä siten, että yritykset voivat toimia ja menestyä sekä kotimaisilla että kansainvälisillä markkinoilla. Kehittämispalveluiden lähtökohtana on toisaalta markkinapuutteet, toisaalta pk-yritysten kehittämistarpeisiin vastaaminen.

Pk-yrityksille suunnatut kehittämispalvelut ovat koulutuspalveluja, konsultointipalvelut ja tuotteistetut asiantuntijapalvelut.

Osaamisen kehittämispalveluiden tavoitteena on:

- tukea ja ohjata pk-yritysten kehittämistä niiden elinkaaren eri vaiheissa
- madaltaa yritysten kynnystä käyttää ulkopuolisia koulutus- ja asiantuntijapalveluita ongelmien ratkaisemisessa ja kehittämistoimien käynnistämisessä
- edistää yritysten kilpailukykyä ja kasvua
- vahvistaa yritysten henkilöstön liiketoimintaosaamista

Vuonna 2011 ELY-keskusten käytössä oli 10 tuotteistettua asiantuntijapalvelua ja vuosille 2012–2013 kilpailutettiin viisi avainhenkilökoulutusta. Tuotteistettujen asiantuntijapalvelujen ja avainhenkilökoulutusten käyttö lisääntyi vuonna 2011 lähes kaikilla ELY-keskusalueilla.

3.6 Pohjoismainen yhteistyö työllisyyspolitiikassa

Työelämän ministerineuvosto (MR-A) kokoontui 21.11.2011 Suomen ministerineuvoston puheenjohtajuuskaudella. Kokouksen aiheena olivat toimenpiteet vajaakuntoisten työllistymisedellytysten parantamiseksi. Keskusteluun osallistuivat ministerien lisäksi työmarkkinaosapuolten ja Pohjoismaisen vammaisneuvoston edustajat. MR-A sai kokouksessaan myös ajankohtaiskatsauksen meneillään olevasta rajaest selvitystyöstä ja keskusteli nuorisotyöttömyystilanteesta ja toimenpiteistä sen vähentämiseksi.

Työelämän virkamieskomitea (ÄK-A) käynnisti kauden 2013–2016 kattavan yhteistyöohjelman valmistelun. Lisäksi komitea käsitteli kokouksissaan mm. rajaest selvitystyötä, globalisaatioyhteistyötä ja pohjoismaisen kestävä kehityksen strategian uudistamista.

Vuonna 2010 asetettu työelämä- sekä sosiaali- ja terveyssektorin yhteinen rajaesteitä selvittävä asiantuntijaryhmä jatkoi työtään. Sen tehtävänä on vuoden 2011 loppuun mennessä kartoittaa työmarkkina- ja sosiaalialojen sosiaaliturvakysymyksiin liittyvät ongelmat ja antaa maaliskuun 2012 loppuun mennessä suosituksensa ongelmien ratkaisemiseksi.

Pohjoismaisessa yhteistyössä järjestettiin asiantuntijatilaisuuksia mm. nuorten työllisyydestä ja työaikajärjestelyistä ja käynnistettiin tutkimushankkeita nuorisotyöttömyydestä, ulkomaisesta työvoimasta Pohjoismaissa sekä talouden uusista kasvualoista.

Taulukko 5. Yhteenveto työnvälityksen asiakkaista ja keskeisestä toiminnasta vuoden aikana (A), työllisyystilanteesta keskimäärin (B) ja T-toimiston henkilömääristä vuoden lopussa (C) vuosina 2006–2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
A Toiminta vuoden aikana						
Työnhakija-asiakkaat yht.1	746 926	702 992	693 032	797 318	791 761	747 999
- Työttömät (pl.lomautetut)	530 539	494 301	471 917	517 690	538 459	520 989
- Työttömyyseläkeläiset	59 781	56 794	59 622	60 540	53 953	45 103
- Muut työnhakijat	156 606	151 897	161 493	219 088	199 349	181 907
Avoinna olleet työpaikat yht.	488 538	563 583	566 708	426 195	477 284	563 962
- Täyttyneet työpaikat	442 207	510 600	515 883	383 003	424 762	510 281
- Toimiston hakijalla täyttyneet työpaikat	187 587	236 410	214 739	133 945	119 705	117 547
Täyttyneiden työpaikkojen avoinnaolon kesto keskimäärin (vrk)	25	25	24	23	21	22
Työvoimakoulutuksen aloittaneet vuoden aikana	78 027	77 798	70 378	79 943	85 308	77 606
Tukityöllistämisen aloittaneet vuoden aikana (palkkaperusteiset)	69 930	65 004	60 593	53 364	56 624	52 038
B Tilanne keskimäärin						
Työnhakija-asiakkaat yht.	481 226	443 426	418 636	491 319	504 231	470 401
- Työttömät työnhakijat	247 890	215 751	202 891	264 805	264 813	243 876
- Työttömyyseläkeläiset	46 338	46 123	48 246	49 796	47 461	37 704
- Muut työnhakijat	186 998	181 552	167 499	176 718	191 957	188 821
Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta, %	7,8	8,4	8,2	6,4	6,9	7,7
Työttömät työvoimatutkimuksen mukaan	205	183	172	221	224	209
Työttömyysaste, %	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8
Avoimet työpaikat kk:n aikana	70 529	82 710	79 846	58 414	64 245	77 958
- Näistä uudet avoimet työpaikat kk:n aikana	38 945	44 934	45 161	33 891	38 351	45 183
Työvoimakoulutuksessa olevat	26 854	27 451	24 983	27 862	32 823	30 197
Tukityöllistettynä olevat	37 951	37 807	35 415	32 992	34 094	35 488
C TE-toimistojen henkilömäärä						
- TE-toimistot	3 422	3 349	3 254	3 188	3 640	3 560
- asiakaspalveluhenkilöstö	2 797	2 748	2 685	2 679	2 727	2 517

4 Maahanmuuttopoliittiset toimenpiteet

4.1 Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset

Vuoden 2011 syyskuun alussa tuli voimaan kaksi maahanmuuttoon liittyvää lakia: laki kotoutumisen edistämisestä ja laki turvapaikanhakijoiden vastaanotosta.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa on useita maahanmuuttoon liittyviä linjauksia, joissa korostetaan maahanmuuttajien osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa ja työmarkkina-aseman parantamista. Tavoitteeksi on asetettu maahanmuuttajien työttömyysasteen puolittaminen vaalikaudella ja työllisyyden nostaminen. Hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan sisällytettiin valtion kotouttamisohjelman ja maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian laatiminen.

Kotouttamisasiat koottiin hallitusohjelman mukaisesti työministerin alaisuuteen, ja sisäasiainministeriön maahanmuutto-osastolta siirrettiin kotouttamisasiat työ- ja elinkeinoministeriön työllisyys- ja yrittäjyysosastolle. Siirron edellyttämät säädösmuutokset hyväksyttiin eduskunnassa joulukuussa 2011.

4.2 Maahanmuuton rakenne

Suomessa asui vuoden 2011 lopussa noin 183 100 ulkomaan kansalaista, mikä oli 9 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Suurimmat ulkomaalaisryhmät olivat virolaiset, venäläiset, ruotsalaiset ja somalialaiset.

Maahanmuuton rakenteessa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoden 2011 aikana. Perhesiteet, opiskelu ja työnteko muodostivat edelleen keskeiset perusteet oleskeluluvulle. Ulkomaalaisten nettomaahanmuutto jatkui noin 15 000 henkilön vuosivauhtia. Yli puolet maahanmuutosta kohdentuu Uudenmaan alueelle.

4.3 Työperusteinen maahanmuutto

Vuoden 2011 tammi-elokuussa TE-toimistojen työlupayksiköt käsittelivät yli 6 000 työntekijän oleskelulupahakemusta. Vuonna 2010 hakemusten määrä koko vuonna oli 8 973 hakemusta. Työntekijän oleskelulupien ohella EU/ETA-alueen ulkopuolisten maiden kansalaiset saattoivat edelleen työskennellä määrätyissä tehtävissä myös tavallisen oleskeluluvan sekä viisumi ja viisumivapauden nojalla. Suurimman ryhmän muodostivat maa- ja puutarhataloudessa sekä metsätaloudessa toimivat marjojen ja hedelmien poimijat, joita oli kaikkiaan noin 12 000.

Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma toteutettiin vuosina 2009–2011. Ohjelmalla vahvistettiin julkista työnvälitystä kansainvälisessä rekrytoinnissa,

määriteltiin eettisiä pelisääntöjä, tuettiin terveydenhuollon henkilöstön rekrytointia, lisättiin kieliopintoja ja parannettiin työelämän tasavertaisuutta.

Useissa ESR -projekteissa on kehitetty rekrytointimalleja ja -valmiuksia sekä asettautumis- ja neuvontapalveluja. ESR/MATTO-tukirakenne kokoaa projektit yhteen, verkottaa ja tukee niiden toimintaa sekä kokemusten vaihtoa ja edelleen kehittää työvoiman maahanmuuttoa tukevia palveluja, kuten opastusjärjestelmiä ulkomailaisille työntekijöille ja ulkomailta työvoimaa rekrytoiville työnantajille.

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi kansainvälistä työnvälitystä koskevan linjauksen, jossa määritellään TE-hallinnon tehtävät ja rooli rekrytoitaessa työvoimaa EU/ETA-alueen ulkopuolisista maista. Linjauksilla luodaan eri toimijoiden väliset yhteiset pelisäännöt kansainvälisessä rekrytoinnissa. Toteutusta varten työ- ja elinkeinoministeriö asetti vuoden 2012 alussa kansainvälisen rekrytoinnin valtakunnallisen koordinaatioverkoston.

4.4 Maahanmuuttajien kotouttaminen

Maahanmuuttajien kotouttamista ohjaava laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2011) tuli voimaan 1.9.2011. Lain soveltamisala laajeni koskemaan kaikkia maahanmuuttajia. Kotoutumisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi laissa säädetään kotoutumisen alkuvaiheen palveluista, joissa lähtökohtana on toimenpiteiden oikea-aikainen kohdentaminen ja tarvelähtöisyys. Laissa korostetaan kotouttamispalveluiden ulkopuolelle jääneiden henkilöiden kotoutumisen edistämistä, kuten kotonaan lapsiaan hoitavat vanhemmat. Kotoutumisen alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan tueksi valmisteltiin Perustietoa Suomesta -julkaisu, joka jaetaan jokaiselle Suomeen muuttavalle.

Vuonna 2011 Osallisena Suomessa -hankkeessa käynnistyi 10 hankekokonaisuutta, joita toteutetaan 17 kunnan alueella. Kokeilussa kehitetään kattava kotoutumiskoulutuksen malli aikuisille maahanmuuttajille ja tuetaan lasten ja nuorten kotoutumista. Osallisena Suomessa -hankkeessa maahanmuuttajille on määritelty kolme polkua, jotka on suunnattu 1) nopeasti työmarkkinoille suuntaaville; 2) erityistä tukea tarvitseville ja 3) lapsille ja nuorille. Vuonna 2011 käynnistyneet hankkeet jatkuvat vuoden 2013 kesään asti. Kokeilun rahoitukseen ja ohjaukseen osallistuvat sisäasiainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Kuntaliitto, Suomen Kulttuurirahasto ja Svenska kulturfonden.

Maahanmuuttajien työmarkkina-asemassa ei tapahtunut merkittävää muutosta vuoden 2011 aikana. Ulkomaalaisten työttömyys oli edelleen 2,5-3-kertainen koko väestöön verrattuna. Työmarkkinatukena maksettavaa kotoutumistukea maksettiin yli 17 000 maahanmuuttajalle, ja kotoutumissuunnitelma laadittiin ensimmäisen kerran 7 100 maahanmuuttajalle. Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä oli yli 15 600 kotoutujaa.

Taulukko 6. Kotoutumistuen piirissä olevat ja heidän osallistumisensa työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin ja sijoittuminen avoimille työmarkkinoille vuosina 2006–2011

Vuosi	2008	2009	2010	2011
Kotoutumistuen piirissä vuoden aikana	13 100	14 404	15 510	17 265
Vuoden aikana ensimmäistä kertaa laaditut kotoutumissuunnitelmat	5 277	6 270	7 885	7 144
Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä yhteensä henkilöitä:	11 662	12 947	14 032	15 647
Toimenpiteet:				
- työvoimapolitiittinen koulutus	7 494	8 152	8 586	9 628
- työvoimakoulutukseen rinnastettava koulutus	5 424	6 257	6 918	6 603
- työharjoittelu tai työelämävalmennus	2 607	2 969	3 467	4 040
- omaehtoinen opiskelu			118	1 439
Avoimille työmarkkinoille sijoittumisia	9 685	8 678	10 810	

Lähde: KELA; Työmarkkinatukena maksettu kotoutumistuki

Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto

Taulukko 7. Kotoutumistuen piirissä olevat ja ulkomaalaisten osallistuminen työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin ja sijoittuminen avoimille työmarkkinoille vuosina 2006–2011.

Vuosi	2008	2009	2010	2011
Kotoutumistuen piirissä vuoden aikana	13 100	14 404	15 510	17 265
Vuoden aikana ensimmäistä kertaa laaditut kotoutumissuunnitelmat	5 277	6 270	7 885	7 144
Työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä ulkomaalaisia yhteensä	25 617	27 497	32 573	35 559
- työvoimapolitiittisessa koulutuksessa	15 427	16 509	19 036	19 887
- tukityöllistäminen	9 553	10 324	11 877	13 379
- muissa toimenpiteissä	637	664	1 660	2 293
Avoimille työmarkkinoille sijoittumisia	14 753	14 841	17 385	19 333

Lähde: KELA; Työmarkkinatukena maksettu kotoutumistuki

Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto

4.5 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

Vuoden 2011 pakolaiskiintiö oli 750. Maahan saapuneista kiintiöpakolaisista suurimmat ryhmät olivat irakilaiset, afgaanit ja kongolaiset. Vuonna 2011 Suomeen saapui 3088 turvapaikanhakijaa, joista 150 oli ilman huoltajaa saapuneita alaikäisiä. Suurimpien hakijaryhmien lähtömaat olivat Irak, Somalia, Venäjä ja Afganistan. Maahanmuuttovirasto teki 3567 päätöstä, joista myönteisiä oli 1 271.

Kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntapaikkatarpeeseen ei vuonna 2011 voitu täysin vastata. Kuntapaikkatilanteen vaikeutuminen hidasti kiintiöpakolaisten maahan saapumista. Saapumista hidastivat myös olosuhteet, jotka olivat Suomen viranomaisista riippumattomia. Vuoden 2011 valtakunnallisena kuntapaikkatavoitteena oli osoittaa yhteensä 2 200 pakolaista kuntiin, mutta tavoitetta ei saavutettu. Kansainvälistä suojelua saavia henkilöitä sijoitettiin kuntiin yhteensä 1538, joista 571 oli kiintiöpakolaisia.

4.6 Etninen yhdenvertaisuus

Uuden kotoutumislain keskeisenä tavoitteena on hyvien etnisten suhteiden ja väestöryhmien välisen myönteisen vuoropuhelun edistäminen. ELY-keskuksilla on lain mukaan vastuu kotoutumisen ja hyvien etnisten suhteiden edistämisen toimenpiteiden yhteen sovittamisesta.

Vuonna 2011 hyväksyttiin valtioneuvoston asetus (298/2011) etnisten suhteiden neuvottelukunnasta. Neuvottelukunta asetettiin syyskuussa 2011 nelivuotiskaudeksi 2011-2015. Sen tarkoituksena on edistää vuoropuhelua viranomaisten, maahanmuuttajien ja etnisten ryhmien välillä sekä toimia asiantuntijana viranomaisille etnisesti yhdenvertaisen ja monimuotoisen yhteiskunnan kehittämisessä.

Työ- ja elinkeinoministeriön Helsingin yliopistolta tilaaman tutkimuksen mukaan maahanmuuttajista jopa puolet on kokenut joutuneensa työsyryjinnän kohteeksi. Noin joka kymmenes suomalainen on havainnut työpaikallaan syrjintää etnisiin vähemmistöihin kuuluvia työnhakijoita ja -tekijöitä kohtaan.

5 Työelämän sääntely ja laadun kehittäminen

5.1 Työelämää kehitetään kolmikantaisesti

Työlainsäädäntöä, työvoimapolitiittisia ohjelmia ja työelämää kehitetään ILO:n perussopimuksesta johdetun kolmikantaperiaatteen mukaisesti. Kolmikantaperiaatetta sovelletaan myös EU:n työlainsäädännön valmistelussa siten, että Suomen kannat ehdotuksiin valmistellaan EU-jaostossa, jossa työmarkkinajärjestöillä on edustajansa.

5.2 Työelämän tilan kehitys

Työolobarometri kuvaa työelämän laadun ja työolojen muuttumista palkansaajien näkökulmasta. Vuonna 2011 työelämän laadulle on annettu kouluarvosanalla ilmaistuna yleisarvosana 7,96. Palkansaajien arviot työpaikkansa varmuudesta ovat vuonna 2011 jonkun verran alentuneet Euroopan velkakriisin synkentäessä talousnäkymiä. Parhaan arvosanan työpaikoilleen ovat antaneet yksityisellä palvelusektorilla työskentelevät. Huonoimman arvosanan antavat teollisuuden työntekijät. Alle 25 -vuotiaat antavat kaikilla ulottuvuuksilla selvästi korkeammat arvostamat kuin muut ikäryhmät, ja nuorten arviot nousivat merkittävästi vuodesta 2010. Selvimmin oli nuorten mielestä parantunut kohtelun tasapuolisuus. Myös nuorten arviot kannustavuudesta, innovatiivisuudesta ja luottamusta koskeva nuoren antama arvio on merkittävästi parantunut.

Työn koettu mielekkyys on aikaisempien vuosien tapaan muuttunut huonompaan suuntaan. Työn mielekkyyden arviot ovat olleet julkisella sektorilla kielteisemmät kuin yksityisellä, mutta nyt yksityisellä sektorilla arviot ovat heikentyneet ja ero julkiseen sektoriin nähden on kaventunut. Pessimismin kasvu on vanhemmissa ikäryhmissä nuorempia yleisempää.

Työolobarometrissa selvitettiin myös päätyöhön liittyvää kotona sekä kodin ja työpaikan ulkopuolella tapahtuvaa työskentelyä. Kaikista palkansaajista 41 % työskenteli kotonaan ainakin joskus ja 12 % usein. Yli puolet kaikesta palkansaajien päätyöhön liittyvästä työnteosta kotona oli palkatonta ylityötä, 15 % korvattua ylityötä ja 27 % etätyötä. Yli puolet palkansaajista ilmoitti, että työaikajoustoista sovitessa heidän elämäntilanteessa otettiin huomioon työtehtävien määrissä, työaikojen joustoissa ja uran kehittämisessä ainakin jossakin määrin ja 28 %, että ne saivat paljon huomiota.

Palkansaajista 14 % on pyrkinyt kehittämään ammattitaitoaan osallistumalla sivutoimisesti koulutukseen, jonka ajalta ei saanut palkkaa. Julkisen sektorin työntekijöiden osallistuminen oli yleisempää kuin yksityisen sektorin.

Työriitojen sovittelu

Vuonna 2011 työriitojen sovittelusta annetussa laissa määrätyn ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvia työriitoja soviteltiin 29. Osaan työriidoista liittyi työnseisauksia.

Henkilöstörahastot

Vuoden 2011 lopussa henkilöstörahastorekisterissä oli 57 henkilöstörahastoa ja niiden piirissä noin 120 000 jäsentä. Vuonna 2011 perustettiin neljä uutta rahastoa ja yksi purkautui. Vuosilta 1990–2010 rahastoihin on kertynyt voittopalkkioita yhteensä 961 miljoonaa euroa. Vuodelta 2010 maksettiin rahastoille voittopalkkioita yhteensä lähes 59 miljoonaa euroa, mikä on noin miljoona euroa vähemmän kuin vuodelta 2009. Ennakkotietoa vuodelta 2011 maksettavista henkilöstörahastoeristä eli voitto- ja tulospalkkioista ei ole vielä saatavilla.

Vuorotteluvapaa

Vuonna 2011 vuorotteluvapaan aloitti 13 600 henkilöä, ja keskimäärin vuorotteluvapaalla oli 6 900 henkilöä. Aloittaneiden määrä lisääntyi vuonna 2011 noin 1000 henkilöllä vuoteen 2010 verrattuna. Vuorottelijoista naisia oli 69 prosenttia ja miehiä 31 prosenttia. Vuorottelijoista työskentelee kunnissa 38 prosenttia, yrityksissä 37 prosenttia sekä kuntayhtymissä ja valtiolla molemmissa vajaa 9 prosenttia. Vuorottelijoiden yleisimmät toimialat ovat julkinen hallinto (28 %), terveys- ja sosiaalipalvelut (21 %), teollisuus (14 %), koulutus (9 %) ja tukku- ja vähittäiskauppa (5 %).

Vuorotteluvapaan ajalta maksetaan vuorottelukorvausta, joka on työhistoriasta riippuen 70 tai 80 prosenttia työttömyyspäivärahasta. Vuorottelukorvausten rahoituksessa noudatetaan työttömyyspäivärahojen rahoitusta. Ansioturvassa valtionosuutena maksetaan kustakin vuorottelukorvauksesta se määrä, joka vastaa peruspäivärahan suhteellista osuutta henkilön täydestä ansiopäivärahasta. Työttömyyskassan osuus kustakin vuorottelukorvauksesta on 5,5 prosenttia. Loppuosa rahoitetaan työttömyysvakuutusrahastosta. Vuonna 2011 osuudet jakautuivat siten, että valtion osuus oli 38,0 prosenttia, työttömyysvakuutusrahaston osuus 56,5 prosenttia ja työttömyyskassojen 5,5 prosenttia.

Yksityinen työvoiman vuokraus

Suomessa toimivia työvoiman vuokraus- ja välitystoimintaa harjoittavia yrityksiä oli toimialatilaston mukaan 1 002 vuonna 2010 ja henkilötöyvuosina mitattuna niissä työskenteli noin 31 095 henkilöä. Yksityiskohtaisempia tietoja vuokratyöntekijöiden työsuhteiden kestosta tai työllistymisestä käyttäjäyritykseen ei ole enää saatavissa.

5.3 Työlainsäädännön kehittäminen

Uusi henkilöstörahastolaki

Vuoden 2011 alusta tuli voimaan uusi *henkilöstörahastolaki* (934/2010). Uuden lain mukaan henkilöstörahastoon voi voittopalkkioiden lisäksi siirtää myös

tulospalkkiota, työntekijä voi nostaa omaa rahasto-osuuttaan ilman viiden vuoden odotusaikaa ja lain soveltamisen alaraja laski 30 työntekijästä kymmeneen työntekijään. Lain soveltamisala laajeni kuntasektorille. Uudistuksella nostettiin henkilöstörahasot koko henkilöstön palkitsemisen todelliseksi vaihtoehdoksi niissäkin yrityksissä, joissa rahastoja ei tällä hetkellä ole tai voi olla. Henkilöstörahasotjen tarkoituksena on palkita koko henkilöstöä tavoitteiden saavuttamisesta sekä parantaa yrityksen tai viraston tuottavuutta ja kilpailukykyä. Henkilöstörahasotn perustaminen on vapaaehtoista ja edellyttää työnantajan ja henkilöstön yhteisymmärrystä asiasta. Henkilöstö päättää rahaston perustamisesta ja työnantaja palkkiojärjestelmästä. Uuden lain mukaan tulospalkkiot sisällytetään lain piiriin muidenkin kuin valtion osalta.

Ns. tilaajavastuulaki

Vuoden 2011 alusta tehtiin *tilaajan selvitysvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annettuun lakiin* (tilaajavastuulaki, 1233/2006) lakimuutos, jonka perusteella laiminlyöntimaksun enimmäis- ja vähimmäismäärää tarkistettiin rahanarvon muutosta vastaavasti kolmivuotiskausittain. Samalla laiminlyöntimaksun vähimmäismäärä tarkistettiin 1 500 eurosta 1 600 euroon ja enimmäismäärä 15 000 eurosta 16 000 euroon.

Työaikalain muutos

Vuoden 2011 alusta muutettiin *työaikalain* (605/1996) soveltamisalasäännöstä siten, perhepäivähoitajat saatettiin työaikalain soveltamisalan piiriin. Samassa yhteydessä muutettiin lain jaksotyötä koskevaa säännöstä siten, että perhepäivähoitajan työ voidaan järjestää jaksotyönä. Siirtymäsäännöksellä turvataan voimassa olevien työ- ja virkaehtosopimusten soveltaminen nykyisen sopimuskauden loppuun.

Työntekijän poissaolo perheenjäsenen hoitamiseksi

Huhtikuussa 2011 tuli voimaan työsopimuslain muutos, joka parantaa työntekijöiden mahdollisuuksia jäädä väliaikaisesti pois työstä perheenjäsenen hoitamiseksi. Järjestely perustuu työnantajan ja työntekijän keskinäiseen sopimukseen. Poissaolon ajalta työnantajalla ei ole palkanmaksuvelvollisuutta. Säännöksessä turvataan työntekijälle eräin edellytyksin mahdollisuus palata työhön kesken sovitun poissaoloajan. Lisäksi työntekijällä on oikeus palata ensisijaisesti entiseen työhönsä poissaolon jälkeen.

Määräaikaisten työsopimusten käyttöedellytykset

Vuoden 2011 alusta työsopimuslain määräaikaisten työsopimusten käyttöä koskeva säännös tiukentui. Nyt säännöksessä todetaan, ettei toistuvien määräaikaisten työsopimusten käyttö ole sallittua, jos sopimusten lukumäärän, yhteenlasketun keskoajan tai niiden muodostaman kokonaisuuden perusteella työnantajan työvoiman tarve kyseisessä työssä on pysyvä.

Merityö

Elokuussa 2011 tuli voimaan uusi merityösopimuslaki. Uudistuksen taustalla oli ILO:ssa vuonna 2006 hyväksytty merityötä koskeva yleissopimus, jolla uudistettiin ILO:n aikaisempia merityötyötä koskevia yleissopimuksia ja vahvistettiin merityötä koskevat kansainväliset vähimmäisvaatimukset. Uudistuksen myötä työnantajan sairaanhoitokustannusten maksamisvelvollisuus laajentui 42 päivästä 112 päivään. Työnantajan sairaanhoitokustannusten korvausvelvollisuus rajoittuu kuitenkin vain siihen osaan kustannuksia, joka normaalisti jää sairastuneen maksettavaksi julkisista varoista maksettujen korvausten jälkeen. Myös työntekijöiden kotimatka oikeudet laajentuivat. Työsuhteen vähimmäisehdot määräytyvät ensisijassa työehtosopimuslain nojalla työnantajaa sitovan työehtosopimuksen mukaan. Uudessa laissa merenkulun työehtosopimukset saatettiin työehtosopimusten yleissitovuuden vahvistamisen piiriin.

Merimiesten vuosilomalakia, merityöaikalakia ja työajasta kotimaan aluksissa annettua lakia muutettiin. Muutosten taustalla olivat ILO:n merityösopimuksen vaatimukset. Lokakuusta 2011 lukien kaikille merimiehille kertyy lomaa 2,5 päivää täydeltä lomanmääräytymiskaudelta työsuhteen kestosta riippumatta. Lisäksi yhtenäistettiin kaikkiin kolmeen lakiin sisältyvät säännökset siitä, ettei työehtosopimusten määräyksillä voida vähentää kansainvälisesti sovittuja tai säädettyjä tasoja. Merityöaikalain muutoksella laajennettiin valtakunnallisten työmarkkinajärjestöjen oikeutta sopia ylityön korvaamisesta. Tämä mahdollistaa alan erityistarpeiden huomioon ottamisen työehtosopimusratkaisuissa.

VALMISTELUSSA OLEVAT LAINSÄÄDÄNTÖHANKKEET

Merityö

Merenkulkijoiden työteon ehtoja parantamista koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle marraskuussa 2011. Ehdotetut muutokset koskivat erityisesti työharjoittelussa olevia ja itsenäisiä työnsuorittajia. Vahtihenkilöstön ja lyhyissä työsuhteissa olevien asemaa ehdotetaan parannettavaksi. Parannukset toteutetaan muuttamalla merityösopimuslakia, merityöaikalakia, työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia ja merimiesten vuosilomalakia. Muutokset liittyvät ILO:n merityösopimuksen ratifiointiesteiden poistamiseen sekä merityödirektiivin ja kansainvälisten sopimusten toimeenpanoon. Jatkossa kaikilla aluksella työtä tekevillä tulisi olla kirjallinen sopimus. Lisäksi kaikki aluksella työtä tekevät olisivat oikeutettuja sairaanhoitoon joko aluksella tai tarvittaessa maissa. Lisäksi luovuttaisiin mahdollisuudesta lyhentää vahtihenkilöstön lepoaikaa. Merimiesten vuosilomalin mukainen lomakorvausprosentti alle vuoden kestäneissä työsuhteissa ehdotetaan korotettavaksi 11 prosenttiin.

Opintovapaa

Työ- ja elinkeinoministeriön asetti marraskuussa 2011 kolmikantaisen työryhmän selvittämään opintovapaalain toimivuutta ja uudistamistarvetta työntekijän,

työnantajan ja työyhteisön kannalta. Erityisenä tavoitteena on säätää työssäpoissaolo-oikeuden edellytyksiin ja poissaolijan oikeudelliseen asemaan liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi tavoitteena on selvittää, minkälaisilla menettelyillä voitaisiin nykyistä paremmin kannustaa työnantajia esim. yhteistoimintalain säännösten toimivuutta parantamalla tai lain säännöksiä kehittämällä osallistumaan henkilöstönsä ammatillisen koulutuksen pitkäjänteiseen toteutukseen henkilöstön kanssa yhteisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Työssä otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan myös kytkennät opintovapaan aikaan toimintulojärjestelmään sekä toisaalta suoritettavissa oleviin ammatillisiin ja muihin opintoihin.

Ns. tilaajavastuulaki

Työ- ja elinkeinoministeriön kolmikantainen työryhmä valmisti syksyllä 2011 ehdotukset tilaajavastuulain muuttamiseksi. Ehdotusten tarkoituksena on torjua harmaata taloutta rakentamistoiminnassa ja lisätä tilaajan selvitysvastuusta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annettuun lakiin rakentamistoimintaa koskevaa erityissääntelyä, jolla tehostettaisiin lain toimivuutta sekä tarjottaisiin tilaajille paremmat mahdollisuudet varmistaa sopimuskumppaneidensa luotettavuutta. Lisäksi ehdotetaan rakentamistoimintaa koskevasta korotetusta laininlyöntimaksusta rajoitetuissa tilanteissa.

Vuosilomalan muutostarpeen selvittäminen

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla toimivassa kolmikantaisessa työryhmässä on selvitetty vuosilomalan kuukausipalkkaisia työntekijöitä koskevan lomapalkkasäännöksen muuttamistarpeita tilanteissa, jossa työaika ja palkka ovat muuttuneet kesken lomanmääräytymiskauden tai sen päättymisen jälkeen ennen loman tai sen osan alkamista. Selvitystyö jatkui vuoden 2012 puolelle.

Työelämää koskeva yhdenvertaisuussääntely

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmistellaan työelämää koskevien yhdenvertaisuussäännösten uudistamista kolmikantaisessa työryhmässä, jossa myös Ihmisoikeusliitto ja vammaisfoorumi ovat edustettuina. Hanke on osa yhdenvertaisuuslainsäädännön kokonaisuudistusta. Tavoitteena on valmistella eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon ottava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö, joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina.

Direktiivien täytäntöönpano

Vuokratyödirektiivin 2008/104/EY edellyttämät lainsäädäntömuutokset on valmisteltu kolmikantaisesti ja asiaa koskeva hallituksen esitys työsopimuslain 2 luvun 6 ja 9 §:n ja lähetetyistä työntekijöistä annetun lain muuttamisesta (HE 104/2011 vp) annettiin eduskunnalle lokakuussa 2011. Direktiivin kansallinen toimeenpano on

edellyttänyt muutoksia myös merenkulkijoita koskevaan lainsäädäntöön. Lakimuutokset tulevat voimaan 1.3.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti kesällä 2010 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/52/EY (*työnantajasanctiodirektiivi*) täytäntöönpanemiseksi työryhmän valmistelevaan direktiivistä aiheutuvien ministeriön toimialaan kuuluvien työoikeuteen liittyvien säännösehdotusten valmistelun. Työoikeutta koskevat ehdotukset valmistuivat syksyllä 2010. Tämän jälkeen valmistelutyötä on jatkettu sisäasiainministeriössä, joka vastaa direktiivin valmistelutyön koordinoimisesta ja ulkomaalaislakiin tehtävistä muutoksista. Sisäasiainministeriö antoi hallituksen esityksen eduskunnalle tarvittavista lakimuutoksista direktiivin täytäntöönpanemiseksi helmikuussa 2012. Esitykseen sisältyvät myös työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellut työsopimuslakia ja lähetettyjä työntekijöitä koskevat muutosehdotukset.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti tammikuussa 2010 kolmikantaisen työryhmän valmistelevaan lainsäädäntömuutokset, jotka ovat tarpeen ns. yritysneuvostodirektiivin (2009/38/EY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi eurooppalaisen yritysneuvoston perustamisesta tai työntekijöiden tiedottamis- ja kuulemismenettelyn käyttöönottamisesta yhteisönlaajuisissa yrityksissä ja yritysyhdymissä) saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöämme. Direktiivin edellyttämät lakimuutokset on toteutettu muuttamalla lakia yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhdymissä lailla (620/2011), joka tuli voimaan 15.6.2011.

5.4 Työelämän laadun kehittämistoimet

Työelämän kehittämistä vahvistetaan lainsäädäntötoimin ja tekemällä yhteistyötä eri kansallisten toimijoiden kanssa, työmarkkinajärjestöjen ja eräiden hallinnonalan laitosten kanssa. Kansallisten toimijoiden välinen yhteistyö on vakiintunut verkostoyhteistyöksi.

Hallitusohjelman mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriö aloitti kevyällä 2012 valmistuvan työelämän kehittämisstrategian valmistelun. Strategian tavoitteena on parantaa työllisyysastetta, työelämän laatua, työhyvinvointia ja työn tuottavuutta.

Viestintää ja tiedon välittämistä työelämän laadusta yrityksille on lisätty sekä työ- ja elinkeinoministeriön että Yritys-Suomen verkkosivuilla. Työvoimaneuvojille järjestettiin koulutusta työelämän laadun ja tuottavuuden kehittämisestä.

Yhdenvertaisuus ja työntekijöiden monimuotoisuuden arvostaminen ovat osa laadukasta työelämää. Vuoden 2011 aikana työ- ja elinkeinoministeriö valmisti YES - Yhdenvertaisuus Etusijalle -hankkeessa Suomen monimuotoisuussitoumusta (Diversity Charter) sekä kannusti yrityksiä ja muita organisaatioita ottamaan toiminnassaan huomioon henkilöstönsä ja asiakkaidensa monimuotoisuuden.

5.5 Työelämä tutkimukset ja -selvitykset

Vuokratyövoiman käyttöä koskeva selvitys yrityksissä, joissa on käyty yt-neuvotteluita

Työ- ja elinkeinoministeriön tilaama selvitys vuokratyövoiman käytön syistä yrityksissä, joissa on käyty yt-neuvotteluita, valmistui heinäkuussa 2011. Selvityksen kohteena olivat yritykset, jotka kuuluvat muutosturvainsäädännön piiriin – toisin sanoen yritykset, joissa on käyty kerralla vähintään 10 henkeä koskevia yt-neuvotteluja vuonna 2010.

Selvityksen mukaan tärkeimmät vuokratyövoiman käytön syyt liittyvät kysynnän vaihteluiden hallitsemiseen. Vastaajat arvioivat erittäin tai melko tärkeiksi vuokratyövoiman käytön syiksi organisaatioissaan seuraavat tekijät: 1) ruuhkahuippujen tasaaminen, 2) työvoimaa voidaan käyttää juuri silloin, kun on tarvetta, 3) sesonkien hoitaminen, sairaslomasijaisuudet, 4) helpotetaan omaa työtaakkaa määrällisesti. Teollisuus käyttää vuokratyövoimaa enemmän toimintansa kehittämiseen kuin palveluala. Lakisääteiset poissaolot ovat teollisuudelle suurempi syy käyttää vuokratyövoimaa kuin palvelualalle.

Vuokratyövoiman käyttö yt-neuvottelujen aikana vaikuttaisi olevan vähäisempää vuoden 2011 alkupuolella verrattuna vuoden 2010 käyttötasoon. Vuokratyövoiman käytön perusteena yt-neuvottelujen aikana on muun muassa irtisanottujen ennakoitua nopeampi irtaantuminen palveluksesta, vuokratyöntekijä työskentelee muualla kuin yt-neuvottelujen piirissä olevalla toimialalla tai henkilöstöryhmässä. Suurissa organisaatioissa toisen paikkakunnan tilanne voi heijastua yt-neuvotteluina muidenkin paikkakuntien yksiköihin, jolloin vuokratyövoimaa on voitu käyttää muualla kuin varsinaisesti irtisanomisten kohteena olevassa yksikössä.

Työrauhaselvitys

Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi oikeudellisen selvityksen EU:n jäsenvaltioissa sovellettavasta työrauhalainsäädännöstä. Selvitys kattoi myös Kansainvälisen työjärjestön (ILO:n) yhteissopimusten ja Euroopan sosiaalisen peruskirjan työtaisteluoikeutta koskevat säännökset ja niitä koskevan tapauskäytännöt.

Syrjintä työelämässä

Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti kesäkuussa 2011 ”Syrjintä työelämässä ja syrjinnän mittaaminen rekrytointitilanteissa” -tutkimushankkeen, jonka toteuttaa Helsingin yliopisto. Tutkimus valmistuu keväällä 2012 ja sen tavoitteena on kehittää työelämäsyrynnän seurantaa sekä antaa uutta tietoa erityisesti rekrytoinnissa esiintyvistä syrjinnästä.

6 Työttömyysturvan työvoimapolitiittiset edellytykset

TE-toimisto ilmoittaa työvoimapolitiittisella lausunnolla työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle, täytyvätkö työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiittiset edellytykset. Vuonna 2011 annettiin yhteensä noin 2,3 miljoonaa työvoimapolitiittista lausuntoa. Työllistymistä edistävän palvelun aloittamisesta annettiin noin 222 500 etuuden maksatuksen mahdollistavaa lausuntoa. Työttömyysturvalaissa (1290/2002) määriteltyjä työllistymistä edistäviä palveluita ovat työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus, omaehtoisen opiskelun tukeminen työttömyysetuudella, työkokeilu, työelämävalmennus, työharjoittelu, yhdistetty työ- ja koulutuskokeilu, kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettu maahanmuuttajien omaehtoinen opiskelu, maahanmuuttajien ns. rinnastetut palvelut sekä kuntouttava työtoiminta. Alueellisen liikkuvuuden tukemiseksi myönnettävästä, matka-avustuksena maksettavasta työmarkkinatuesta annettiin myönteisiä työvoimapolitiittisia lausuntoja noin 1 200.

Työnhakijan omaehtoisten opintojen tukemisen alkamista koskevia työvoimapolitiittisia lausuntoja annettiin noin 20 900. TE-toimiston ratkaisusta olla tuematta työnhakijan aloittamia opintoja ei pääsääntöisesti anneta työvoimapolitiittista lausuntoa.

TE-toimisto antoi hyväksyttävästä syystä olla poissa työllistymistä edistävästä palvelusta noin 56 000 työvoimapolitiittista lausuntoa. Siitä, ettei poissaolon syy ole hyväksyttävä ja työnhakija menettää oikeutensa työttömyysetuuteen poissaolopäivältä, annettiin noin 21 900 lausuntoa. Yksittäisiä poissaoloja ei seurata työvoimapolitiittisessa aikuiskoulutuksessa, työttömyysetuudella tuetussa omaehtoisessa opiskelussa eikä maahanmuuttajien työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen rinnastetuissa opinnoissa.

Työvoimapolitiittisista lausunnoista noin 93 400 eli noin neljä prosenttia kaikista annetuista lausunnoista annettiin työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn johdosta. Näistä lausunnoista noin 50 400 koski korvauksettoman määrääjän (ns. karenssin) asettamista. Yleisin peruste korvauksettoman määrääjän asettamiseen oli työstä eroaminen ilman pätevää syytä. Se oli perusteena noin 22 700 tapauksessa. Työstä kieltäytyminen tai työsuhteen syntymättä jääminen hakijan omasta syystä oli perusteena noin 4 500 tapauksessa. Työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta kieltäytyminen, eroaminen tai se, että työnhakija oli omasta syystään tullut erotetuksi koulutuksesta, oli perusteena noin 7 900 tapauksessa. Muista työllistymistä edistäväistä palveluista kieltäytyminen tai tällaisen palvelun keskeyttäminen oli perusteena noin 2 800 tapauksessa.

TE-toimisto laatii työnhakijan kanssa työllistymis-, aktivointi- tai kotoutumissuunnitelman, jossa sovitaan työhausta ja sen tavoitteista sekä työnhakua tukevista ja

työllistymistä edistävästä palveluista. Suunnitelman laatimistilaisuuteen ilman pätevää syytä saapumatta jäämisen takia asetettiin noin 9 300 korvauksetonta määräaika. Suunnitelman laatimisesta kieltäytymisestä korvauksettomia määräaikoja puolestaan asetettiin noin 150 ja suunnitelman noudattamiseen liittyvästä työvoimapolitiittisesti moitittavasta menettelystä noin 3 200.

Työvoimapolitiittisesti moitittavan menettelyn takia annetuista lausunnoista noin 43 000 koski ns. työssäolovelvoitteita. Työssäolovelvoitteen saaneen työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen palautuu, kun hän on ollut joko kolme tai viisi kuukautta työssä, koulutuksessa tai työllistymistä edistävässä palvelussa. Velvoitelaulsunnoista noin 9 800 koski toistuvaa työvoimapolitiittisesti moitittavaa menettelyä. Ammatillista koulutusta vailla oleville alle 25-vuotiaille nuorille asetettua työssäolovelvoitetta koskevia työvoimapolitiittisia lausuntoja annettiin noin 27 200. Näistä suurin osa (noin 20 700 lausuntoa) koski ammatilliseen koulutukseen hakeutumatta jättämistä. Vuoden 2006 alusta voimaan tulleen pitkään työttömänä olleita henkilöitä koskevan työmarkkinatuen saamisen edellytysten tiukentumisen perusteella annettiin noin 6 000 velvoitelausuntoa. Nämä lausunnot koskivat pääosin (noin 5 300 lausuntoa) työstä tai työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta kieltäytymistä, eroamista tai erottamista.

Sairauspäivärahaa enimmäisajan saaneista työkyvyttömistä työnhakijoista, joilla on voimassa oleva työ- tai virkasuhde, annettiin etuuden maksajalle noin 5 500 tiedotetta. Näissä tapauksissa on kyse työnhakijoista, joiden työkyvyttömyyseläkehakemus on vireillä tai hylätty ja joiden perustoimeentulo on järjestetty työttömyysturvajärjestelmästä, vaikka he eivät olekaan työttömiä.

Hallitus on antanut Eduskunnalle hallituksen esityksen työttömyysturvan seuraamusjärjestelmän uudistamisesta. Muutosten on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2012.

7 Työllisyys ja yrittäjyys EU:n rakennerahasto-ohjelmissa

7.1 Kansallinen rakennerahastostrategia ja rakennerahasto-ohjelmat ohjelmakaudella 2007–2013

Suomessa toteutetaan seuraavia EU:n alueellinen kilpailukyky- ja työllisyys- tavoitteen mukaisia ohjelmia:

- Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamat alueelliset Itä-, Pohjois-, Länsi- ja Etelä-Suomen ohjelmat
- Euroopan sosiaalirahaston osarahoittama Manner-Suomen ESR-ohjelma, toteutusalue koko maa lukuun ottamatta Ahvenanmaata

Ohjelmakauden 2007–2013 rakennerahastotoimintaa ohjaa kansallinen rakennerahastostrategia. Siinä määritellään keskeiset tavoitteet ja painopisteet, joihin rahoitusta suunnataan. Kansallisen rakennerahastostrategian painopisteet ovat yritystoiminnan edistäminen, innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen, osaaminen, työvoima, työllisyys ja yrittäjyys sekä alueiden saavutettavuuden parantaminen. Strategian pohjalta laaditut Euroopan aluekehitysrahaston ohjelmat ja Euroopan sosiaalirahaston ohjelma on laadittu vuosille 2007–2013 ja ne on hyväksytty kansallisesti valtioneuvostossa.

Rakennerahasto-ohjelmien varoilla tuetaan kansallista ja alueellista kehittämispolitiikkaa. Valtion talousarvion mukaan rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta suunnataan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla nopeasti yrittäjyyttä, uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja luoviin toimenpiteisiin sekä työllisyys- ja koulutustoimenpiteisiin.

Ohjelmien hallintoviranomaisena toimii työ- ja elinkeinoministeriö. Ohjelmien toimeenpanoon osallistuvat työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan lisäksi opetusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä ympäristöministeriön hallinnonalat. Ohjelmat toimeenpannaan kunkin hallinnonalan kansallisten säädösten ja kansallisten tukijärjestelmien mukaan.

Rakennerahastojen ohjelmien varoin rahoitettavien toimenpiteiden päätöksenteko tapahtuu pääosin valtion alueviranomaisissa (ELY-keskuksissa sekä maakuntien liitoissa). Toimenpiteiden julkinen rahoitus koostuu EU-rahoituksen lisäksi kansallisesta julkisesta rahoituksesta, joka tulee valtion talousarviosta ja kuntasektorilta sekä julkisilta yhteisöiltä. Lisäksi hankkeisiin sisältyy yksityistä rahoitusta.

7.2 Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Länsi-Suomen ja Etelä-Suomen alueelliset EAKR-ohjelmat

Ohjelmien painopisteinä ovat kilpailukykyisten ja innovatiivisten yritysten toimintaympäristön parantaminen, yritysten kansainvälistyminen, verkostoituminen, tasapainoinen alueellinen kehitys ja alueellisten vetovoimatekijöiden edistäminen.

Ohjelmien toimintalinjat ovat: 1) yritystoiminnan edistäminen, 2) innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen sekä osaamisrakenteiden vahvistaminen, 3) alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristöjen parantaminen, 4) suurten kaupunkiseutujen kehittäminen (Länsi- ja Etelä-Suomi), 5) suuralueet -toimenpiteiden temaattinen kehittäminen (Etelä-Suomi) sekä tekninen tuki.

EAKR-toimenpideohjelmien kokonaisrahoitus vuosiksi 2007–2013 on 4,1 miljardia euroa, josta EU:n rahoitusosuus on 970 miljoonaa euroa. EU:n rahoituksen osuus on Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmissa on 50 prosenttia hankkeiden julkisesta rahoituksesta. Länsi- ja Etelä-Suomen ohjelmissa EU-osuus 40 % julkisesta rahoituksesta. Kansallinen julkinen rahoitus on 1,1 miljardia euroa, ja se tulee valtion talousarviosta ja kuntasektorilta ja muista julkisista rahoituslähteistä. Lisäksi ohjelmiin tulee lähes 2 miljardia euroa yksityistä rahoitusta lähinnä pk-yrityksiltä. Valtion rahoitusta on valtiontaloudellisista syistä talousarviossa vähennetty aluin perin sovitusta valtion rahoitusosuudesta, mikä oli 75 % kansallisesta julkisesta rahoituksesta. Samoin on ilmennyt pulmia kuntien ja yksityisen sektorin rahoituksen kertymässä. Kansallisen rahoituksen kertymisen hidastumisella voi jatkossa olla vaikutusta ohjelmien toteutusvauhtiin.

Taulukko 8. EAKR-toimenpideohjelmat, sitoumukset ja maksatukset projekteille vuosina 2007–2011 yhteensä ja edellisestä vuonna 2011 maksettu osuus, 1 000€

Ohjelma	Sidottu yhteensä 2007–2011 EAKR+valtio	Edellisestä vuoden 2011 osuus EAKR+valtio	Maksettu yhteensä 2007–2011 EAKR+valtio	Edellisestä vuoden 2011 osuus EAKR+valtio
Itä-Suomi	433 482	94 880	240 930	79 467
Pohjois-Suomi	376 596	96 469	219 861	85 801
Länsi-Suomi	206 887	58 095	113 184	45 137
Etelä-Suomi	177 315	49 869	90 047	36 344
Yhtensä	1 194 280	299 313	664 022	246 749

Lähde: EURA2007-järjestelmä

EAKR-ohjelmien toteutus eteni ripeästi vuonna 2011 sekä hankkeiden rahoituspäätösten että maksatusten osalta. Vuoden lopussa hankkeisiin oli sidottu 1 194 miljoonaa euroa talousarviossa budjetoitua EU:n ja valtion rahoitusta. Ohjelmien julkinen kansallinen rahoitus muodostuu valtion talousarviosta tulevan rahoituksen lisäksi kuntien rahoituksesta ja muusta julkisesta rahoituksesta. Julkisesta

rahoituskehyksestä oli vuoden 2011 lopussa hankepäätöksiin sidottuna 1 494 miljoonaa euroa eli runsaat 70 %. Ohjelmakehysten tulee olla täysimääräisesti sidottuna vuoden 2013 loppuun mennessä.

Hankkeille tehdyissä maksatuksissa saavutettiin vuonna 2011 erinomainen toteutumisvauhti. Vuoden lopussa hankkeille oli maksettu EU:n ja valtion rahoitusosuutta yhteensä 664 miljoonaa euroa. Näistä maksatuksista 37 % tapahtui kertomusvuoden aikana. Yhdessä kunnilta ja julkisilta yhteisöiltä tulevan julkisen rahoituksen kanssa ohjelman julkisesta rahoituskehyksestä oli maksettu hankkeille vuoden loppuun mennessä 39 %. Maksatukset hankkeille jatkuvat vuoden 2015 puoleenväliin.

Taulukko 9. EAKR-toimenpideohjelmat, hankkeista kerätyt vaikuttavuustiedot ohjelmakaudelta ja erikseen vuodelta 2011 (vuoden 2011 osuus ennakkotieto)

Indikaattori	Itä-Suomi		Pohjois-Suomi		Länsi-Suomi		Etelä-Suomi		Yhteensä	
	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus
Uudet työpaikat	4 088	1 655	5 558	1 872	2 788	970	2 688	803	15 122	5 300
- joista naisten	1387	521	1 873	608	831	312	782	256	4 873	1 697
Uudet yritykset	384	46	914	194	260	56	243	61	1 801	357
- joista naisten perustamia	120	16	260	56	78	15	48	4	506	91

Lähde: EURA2007- ja Tuki2000-järjestelmät, ei sisällä Finnveran rahoittaman hanketoiminnan tuloksia

Rahoituksella on vaikutettu tähän mennessä noin 15 100 uuden työpaikan syntymiseen, joista 5 300 työpaikkaa on syntynyt vuonna 2011. Uusia yrityksiä on seurannan mukaan syntynyt ohjelmakaudella 1800, joista vuoden 2011 aikana 357. Luvut eivät sisällä Finnveran osarahoittamissa hankkeissa syntyneitä vaikutuksia. Pääosa hankkeiden vaikutuksista ilmenee pitemmällä aikavälillä, eivätkä sisälly yllä oleviin lukuihin. Lukuihin ei sisälly myöskään hankkeiden seurausvaikutuksena muissa kuin rahoitetussa kohteessa syntyneet uudet työpaikat ja yritykset.

Ohjelmien tuloksellisuudesta tehtiin ulkopuolinen arviointi, jossa tarkasteltiin toiminnan laadullista vaikuttavuutta. Arvioinnin mukaan yritystoiminnan kehittämishankkeilla on onnistuttu parantamaan paikallisesti yritystoiminnan kehitysedellytyksiä. Samoin yrityskohtaisilla avustuksilla on onnistuttu parantamaan kohdeyritysten kilpailukykyä ja tuottavuutta. Taloudellinen taantuma heikensi yritysten mahdollisuuksia hyödyntää ohjelmien resursseja erityisesti Pohjois-Suomessa. EAKR-ohjelmalla todettiin arvioinnissa lisäarvoa, koska se antoi lisäresurssia

yritystoiminnan kehittämiseen, verkostoitumisen tukemiseen, sekä mahdollisuuden ottaa enemmän riskiä uusien asioiden kokeilemiseen.

Innovaatio- ja osaamisrakenteiden vahvistamisen toimilla pyritään uudistamaan vanhoja rakenteita. Hankkeet liittyvät maakunnallisiin painopisteisiin. Arvioinnin mukaan toiminta on ollut tuloksellista, mutta hankkeiden toiminnan vakiinnuttaminen oli haasteellista pääasiassa toiminnan kaupallistamisen vaikeuksien vuoksi. Arvioinnin mukaan tärkeää alueellisten osaamisrakenteiden vahvistamiselle on korkeakoulujen alueellisen toiminnan kehittäminen.

Arvioinnin mukaan alueiden saavutettavuuden parantamisen toimintalinjasta rahoitetuilla investoinneilla oli suuri alueellinen ja paikallinen merkitys. Hankkeiden tuloksia ja vaikutuksia arvioidessa huomataan niiden todentamisen vaikeus, koska vaikutukset ovat välillisiä ja ilmenevät pitkällä aikavälillä.

7.3 Manner-Suomen ESR-ohjelma

Manner-Suomen ESR-toimenpideohjelmaa toteutetaan koko maassa. Ohjelman toimintalinjat ovat.

- työorganisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden lisääminen,
- työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy,
- työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittäminen sekä
- jäsenvaltioiden ja alueiden välinen yhteistyö ESR-toiminnassa.

ESR-ohjelman rahoituskehys jakaantuu valtakunnalliseen osioon ja alueosioihin, joita on neljä: Itä-Suomen alueosio, Pohjois-Suomen alueosio, Länsi-Suomen alueosio ja Etelä-Suomen alueosio. ESR-ohjelman valtakunnallista osiota toteutetaan Itä-Suomen ulkopuolisella alueella. Se rahoitetaan kansallista politiikkaa täydentävinä laajoina kehittämisohjelmina. ESR-ohjelman alueosioilla toteutetaan myös kunkin suuralueen omia alueellisia painotuksia.

Manner-Suomen ESR-ohjelman kokonaisrahoitus vuosiksi 2007–2013 on 1,4 miljardia euroa, josta EU:n rahoitusosuus on 615 miljoonaa euroa. Ohjelman rahoitukseen osallistuvat EU:n lisäksi valtio, kunnat sekä muut julkiset ja yksityiset tahot, kuten pk-yritykset. EU:n rahoituksen osuus on Itä- ja Pohjois-Suomen alueellisessa ohjelmaosiossa 50 prosenttia hankkeiden julkisesta rahoituksesta. Länsi- ja Etelä-Suomen alueosioissa sekä valtakunnallisessa osiossa EU-osuus 40 % julkisesta rahoituksesta. Kansallisen julkisen rahoituksen osuus jakaantuu valtion ja kuntasektorin ja muun julkisen rahoituksen kesken. Valtion rahoitusta on valtiontaloudellisista syistä talousarviossa vähennetty alun perin sovitusta valtion rahoitusosuudesta, mikä oli 75 % kansallisesta julkisesta rahoituksesta. Samoin on kuntien ja yksityisen sektorin rahoitusosuuden kertymisessä ilmennyt pulmia. Kansallisen rahoituksen saannin vaikeutumisella saattaa olla hidastava vaikutus jatkossa ohjelman toteutumiseen.

Taulukko 10. Manner-Suomen ESR-ohjelma, sitoumukset ja maksatukset projekteille vuosina 2007-2011 ja edellisestä vuoden 2011 osuus, 1 000 €

Ohjelmaosio	Sidottu yhteensä 2007-2011	Edellisestä vuoden 2011 osuus	Maksettu yhteensä 2007-2011	Edellisestä vuoden 2011 osuus
	ESR+valtio	ESR+valtio	ESR+valtio	ESR+valtio
Valtakunnallinen osio	298 561	86 774	167 425	84 596
Itä-Suomi	214 287	41 682	135 730	55 149
Pohjois-Suomi	77 793	22 976	44 593	22 632
Länsi-Suomi	107 174	23 860	64 281	27 108
Etelä-Suomi	98 248	26 966	57 409	26 916
Yhteensä	796 063	202 258	469 438	216 401

Ei sisällä teknistä tukea

Lähde: EURA2007 tietojärjestelmä

Ohjelman toteutus oli vuonna 2011 hyvässä vauhdissa. Toiminta eteni ripeästi sekä hankkeiden rahoituspäätösten että maksatusten osalta. Vuoden lopussa oli hankkeisiin sidottuna 796 miljoonaa euroa EU:n ja valtion rahoitusta. Kun huomioidaan koko julkinen kansallinen rahoitus, mikä muodostuu valtion talousarviosta tulevan rahoituksen lisäksi kuntien rahoituksesta ja muusta julkisesta rahoituksesta, oli ohjelman julkisesta rahoituskehyksestä vuoden 2011 lopussa hankepäätöksin sidottuna 978 miljoonaa euroa eli noin 70 %. Kehyksen tulee olla täysimääräisesti sidottuna vuoden 2013 loppuun mennessä.

Hankkeille tehdyissä maksatuksissa saavutettiin vuonna 2011 erinomainen toteutumisvauhti. Kertomusvuoden lopussa oli hankkeille maksettu valtion EU:n ja valtion rahoitusosuutta yhteensä 469 miljoonaa euroa. Tästä lähes puolet tapahtui vuoden 2011 aikana. Yhdessä kunnilta tulevan julkisen rahoituksen kanssa ohjelman julkisesta rahoituskehyksestä oli maksettu hankkeille vuoden loppuun mennessä 40 %. Maksatukset hankkeille jatkuvat vuoden 2015 puoleenväliin.

Taulukko 11. Manner-Suomen ESR-ohjelma, projekteilta herätyt vaikuttavuustiedot (vuoden 2011 osuus ennakotieto)

Indikaattori	Valtakunnallinen		Itä-Suomi		Pohjois-Suomi		Länsi-Suomi		Etelä-Suomi		Yhteensä	
	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus	2007-2011	Edellisestä 2011 osuus
Toimenpiteen aloittaneet henkilöt	97 969	36 876	73 160	18 860	35 913	10 287	59 382	18 507	45 301	12 165	311 725	96 695
- joista naisia	52 814	19 712	36 535	9 783	19 028	5 693	29 808	9 937	24 129	6 373	162 314	51 498
Aloittaneista työttömiä	22 295	7 800	17 056	4 570	3 881	1 260	10 658	2 396	7 079	1 787	60 969	17 813
- joista naisia	10 433	3 587	6 816	1 852	1 798	630	4 797	1 155	3 035	745	26 879	7 969
Uudet työpaikat	5 906	3 144	4 691	1 407	1 116	434	3 251	1 079	4 664	1 617	19 628	7 681
- joista naisten	2 606	1 343	1 629	344	418	191	1 491	467	1 834	610	7 978	2 955
Uudet yritykset	3 737	2 132	2 315	574	449	165	3 013	884	2 442	913	11 956	4 668
- joista naisten perustamia	1 572	906	887	207	152	79	1 316	373	981	352	4 908	1 917

Lähde: EURA2007-tietojärjestelmä

ESR-toimenpiteen aloittaneita on ollut ohjelmakaudella 311 700 henkilöä, joista naisia hieman yli puolet. Vuoden 2011 aikana toimenpiteen aloitti runsaat 96 600 henkilöä. Hankkeen aloittaessaan joka viides henkilö oli työtön. Rahoitetuissa hankkeissa syntyi uusia työpaikkoja yli 19 600, joista 40 % oli naisten työpaikkoja. Vuoden aikana syntyi yli 7 600 uutta työpaikkaa. Uusia yrityksiä syntyi hankkeiden vaikutuksesta lähes 12 000, joista vuonna 2011 runsaat 4 600. Pääosa hankkeiden vaikutuksista ilmenee pitemmällä aikavälillä. Näin ollen lukuihin ei sisälly hankkeen päättymisen jälkeen syntyneet uudet työpaikat ja uudet yritykset.

ESR-ohjelman hankkeilla edistettiin työssä olevan työvoiman yritysten henkilöstön osaamista ja työssä jaksamista. Työssä jaksamisen edistämisen tarkoituksena on johtaa työurien pidentymiseen. Tällä hetkellä toiminnan pysyvät vaikutukset koko työyhteisöissä näyttävät jäävän odotettua vähäisemmiksi. ESR-rahoitteinen työttömien työllistämistoimien kehittämistyö on ollut tuloksellista erityisesti nuorten osalta. Sen sijaan ikääntyneiden työssä olevien ja työttömien kohderyhmään kohdentuvia toimia toteutettiin odotettua vähemmän. ESR-ohjelmalla kehitetään myös osaamis- ja palvelurakenteita. Näiden hankkeiden vaikutukset ilmenevät pitemmällä aikavälillä. ESR-ohjelmalla rahoitettava maahanmuuttajien kotoutuminen ei ole ohjelmakauden tässä vaiheessa vielä toteutunut tavoitteita vastaavasti.

Arvioinnin mukaan ESR-rahoituksen merkitys hanketoimintaan on ollut ratkaiseva, sillä yli 80 % projekteista olisi jäänyt toteutumatta tai toteutunut myöhemmin tai pienempänä ilman ESR-rahoitusta. Ongelmaksi on arvioitsijan mukaan muodostunut ESR-toiminnasta saatujen hyvien käytäntöjen jatkokehittäminen ja hyödyntäminen kansallisessa toiminnassa. Arvioitsija pitää merkittävänä etuna, että joka kolmannella ESR-hankkeella on kansainvälistä yhteistyötä, mikä mahdollistaa myös ulkomaisten hyvien käytäntöjen hyödyntämisen.

Svenskspråkigt sammandrag

1. Sysselsättningpolitiska mål

Ett centralt prioritetsområde för statsminister Jyrki Katainens regering är att stärka en hållbar ekonomisk tillväxt samt sysselsättningen och konkurrenskraften. Regeringens mål är att öka sysselsättningsgraden till 72 procent och sänka arbetslösheten till fem procent före utgången av valperioden.

Regeringen har i verkställighetsplanen för regeringsprogrammet specificerat spetsprojekten för att uppnå målen samt fastställt ansvariga för genomförandet och tidtabeller för projekten. Spetsprojekten syftar till konkurrenskraft för det finländska arbetet och företagandet på den öppna världsmarknaden. En stärkt kompetens och skapandet av en lockande och fungerande miljö för företagen samt effektiv prognostisering och hantering av situationer med strukturomvandlingar intar en nyckelposition. Den aktiva arbetskraftspolitiken stärks så att de arbetslösas aktiveringsgrad stiger till 30 procent. Ungdomars, invandrares, partiellt arbetsföras och långtidsarbetslösas ställning på arbetsmarknaden och i utbildning förbättras. Målet är en så snabb återgång som möjligt till arbetet. Arbetslivet utvecklas i syfte att öka sysselsättningen, stärka förutsättningarna för att orka i arbetslivet och för att förbättra produktiviteten.

I världsekonomin var året 2011 instabilt och många hotbilder kastade sin skugga över återhämtningen av ekonomin. I Finland ökade totalproduktionen med 2,9 procent, men tillväxttakten avtog emellertid mot slutet av året i och med att exporten vänt nedåt. Produktionen upprätthölls av privat konsumtion och investeringar. Antalet sysselsatta ökade med 27 000 personer, och sysselsättningsgraden (15–64-åringar) steg till 68,6 procent. Minskningen av arbetslösheten, som började år 2010, fortsatte och den genomsnittliga arbetslöshetsgraden sjönk till 7,8 procent. Antalet personer som deltog i aktiva arbetskraftspolitiska åtgärder höjdes till 109 100 personer, vilket motsvarar en aktiveringsgrad på 30,9 procent.

Arbets- och näringsministeriets koncernstrategi ändrades år 2011 i enlighet med prioriteringarna i regeringsprogrammet. Förvaltningsområdets viktigaste uppgift fastställdes vara att bygga upp en sådan omvärld för arbets- och näringslivet som stöder en hållbar tillväxt och förnyelse och som har framgång i den internationella konkurrensen. Målet är hög sysselsättning på en hållbar grund och välfärd till följd av detta. Förvaltningsområdets strategiska avsikt för år 2015 är att konkurrenskraften, sysselsättningen och välfärden i Finland ligger i världstoppen och klarar av skakningar i världsekonomin. Följande målriktlinjer gäller för hela regeringsperioden:

- Vi främjar ny, växande och exportinriktad företagsverksamhet med högt mervärde
- Vi främjar sysselsättningen genom att i synnerhet satsa på unga, långtidsarbetslösa och på arbetslivskvalitet

- Vi höjer Finlands självförsörjningsgrad i fråga om energi
- Vi undanröjer strukturella hinder för konkurrens

Europeiska rådet fattade i juni 2010 beslut om en ny ekonomi- och sysselsättningsstrategi. I Finlands nationella handlingsplan utgående från strategin uppställdes som mål för Finland att höja sysselsättningsgraden för 20–64-åringar till 78 procent, bevara forsknings- och utvecklingsutgifterna på en nivå av minst 4 procent av bruttonationalprodukten, uppnå de i EU överenskomna klimat- och energimålen, höja andelen 30–34-åringar som avlagt högskoleexamen till 42 procent, minska andelen ungdomar som hoppar av från skolan till högst 8 procent och minska antalet personer som löper risk för fattigdom och utslagning. Finlands nationella mål överstiger de allmänna mål som satts upp på EU-nivå.

2 Utvecklingen av ekonomi- och sysselsättningsläget

Året 2011 var mycket instabilt i världsekonomin och många hotbilder kastade sin skugga över återhämtningen av marknaden. I Finland var ökningen i totalproduktionen relativt bra i förhållande till förhandsbedömningarna, 2,9 procent. Tillväxttakten avtog emellertid mot slutet av året i och med att exporten vänt nedåt. Produktionen upprätthölls av privat konsumtion och investeringar.

Efterfrågan på arbetskraft ökade under 2011. Antalet sysselsatta ökade i genomsnitt med 27 000 personer. Det fanns i genomsnitt 2 474 000 sysselsatta, och sysselsättningsgraden (15–64-åringar) var 68,6 procent. Från föregående år steg sysselsättningsgraden med 0,8 procentenheter.

Under 2011 ingick i genomsnitt 2 683 000 personer i arbetskraften (15–74-åringar), dvs. 11 000 fler än året innan. År 2011 var finländarna i genomsnitt längre i arbetslivet än någonsin tidigare. Den genomsnittliga pensioneringsåldern var 60,5 år i arbetspensionssystemet. Pensioneringsåldern har stigit med 1,5 år från nivån före pensionsreformen, dvs. ungefär enligt förhandsbedömningarna. Utbudet av arbetskraft ökade också på grund av den rekordhöga invandringen. Nettoinvandringen uppgick till 15 770 personer.

I och med att tillväxten i produktionen fortsatt in på ett andra år, minskade arbetslösheten ytterligare år 2011. Arbetslöshetsgraden var 7,8 procent, dvs. 0,6 procentenheter lägre än året innan. Antalet personer som anmält sig som arbetslösa arbetssökande vid arbets- och näringsbyrån minskade under 2011 i genomsnitt med 21 000 personer jämfört med året före. Under 2011 fanns det vid arbets- och näringsbyråerna i genomsnitt 249 900 arbetslösa arbetssökande. I arbetskraftspolitiska åtgärder deltog i genomsnitt 109 133 personer, vilket var 9 000 fler än för ett år sedan. Aktivitetsgraden bland arbetslösa var 30,9 procent.

Merparten av de arbetslösa har genomfört utbildning på grundstadiet och på mellanstadiet. Av de arbetslösa arbetssökandena hade 34,6 procent slutfört grundstadiet och 43,8 procent utbildning på mellanstadiet.

År 2011 fanns det i genomsnitt 57 200 personer som varit arbetslösa utan avbrott i över ett år. Antalet ökade med 3 100 personer från föregående år. Långtidsarbetslösheten minskade i alla andra åldersgrupper än över 55-åringar. Vid arbets- och näringsbyråerna fanns det i genomsnitt 30 000 unga arbetslösa arbetssökande under 25 år, vilket var 4 500 färre än föregående år. Arbetslösheten bland äldre minskade något. Det fanns 93 600 arbetslösa arbetssökande som var över 50 år.

3 Arbetskraftsservice och främjande av sysselsättningen

Servicereformen vid arbets- och näringsbyråerna syftar till att effektivisera arbetsförmedlingen och stärka företagsorienteringen samt till att arbetssökande snabbt ska få sysselsättning. Servicemodellen som baserar sig på servicelinjer tas i bruk vid samtliga arbets- och näringsbyråer senast i början av 2013. Servicelinjerna är 1) arbetsförmedlings- och företagstjänster, 2) tjänster för kompetensutveckling samt 3) tjänster för stödd sysselsättning. Från och med ingången av 2013 bildas för varje närings-, trafik- och miljöcentrals område en arbets- och näringsbyrå och ett behövt antal verksamhetsställen.

Arbets- och närings tjänster erbjuds via flera kanaler enligt de arbetssökande kundernas och företagskundernas behov. Arbetssökande och arbetsgivare kan utträta ärenden via webbtjänsterna mol.fi eller foretagsfinland.fi, använda Jobblinjen eller foretagsfinland.fi:s telefontjänst eller få personlig kundservice enligt sin situation och sitt behov.

3.1 Arbetsförmedling och stöd för företagande

Genom arbetsförmedling främjas att arbetskraften placerar sig i arbete på ett effektivt och ändamålsenligt sätt, så att arbetsgivaren får den bäst lämpade och bästa arbetstagaren som finns tillgänglig för det utbudna jobbet och arbetstagaren sådant arbete som han eller hon bäst kan utföra. Praxisen för platsanvisningar reviderades i juni 2011. De tidigare platsanvisningarna ersattes med arbetserbjudanden. Genom arbetserbjudanden tillsattes år 2011 sammanlagt 29 100 jobb. En sysselsättningsplan ska utarbetas i samband med den första intervjun med arbetssökanden inom två veckor från att personen har anmält sig som arbetssökande. Planen ska ses över åtminstone i samband med de intervjuer med arbetssökanden som fastställs i lagen. År 2011 utarbetades 482 500 planer med anknytning till jobbsökning.

Under 2011 fanns det vid arbets- och näringsbyråerna sammanlagt 564 000 lediga jobb. Månatligen anmälde arbetsgivare i genomsnitt 45 100 nya lediga jobb till arbets- och näringsbyråerna. Av jobben tillsattes 90 procent. Den genomsnittliga tillsättnings tiden för jobb var 22 dygn. Under 2011 ökade antalet lediga jobb mest inom hälsovård och socialt arbete, kommersiellt arbete samt inom administrativt

arbete och kontorsarbete. Antalet lediga jobb minskade inom tillverkning, transport och kommunikation samt i de högst utbildades yrkesgrupp.

År 2011 hade i genomsnitt cirka 30 procent av de verksamhetsställen som sökte personal upplevt rekryteringsproblem. Rekryteringsproblemen har blivit vanligare i förhållande till åren 2009 och 2010, men tiden före recessionen var rekryteringsproblem klart vanligare än under 2011. Mest rekryteringsproblem har det förekommit inom hälsovård och socialt arbete, jord- och skogsbruk samt inom hotell- och restaurangbranschen.

Regionala företagstjänster är ett nätverk av aktörer som tillhandahåller företagsrådgivning och företagstjänster. Aktörerna i nätverket förbinder sig genom en gemensam överenskommelse till att tillhandahålla sådana tjänster som uppfyller riksomfattande kriterier. Viktiga aktörer är kommunernas regionala utvecklingsorganisationer, närings-, trafik- och miljöcentralerna, arbets- och näringsbyråerna, Finnvera, Tekes, Uppfinningsstiftelsen, Finpro, nyföretagarcentralerna och Pro-Agria landsbygdscentralerna. Andra serviceproducenter kan vara teknologicentraler, skattebyråer, företagskuvöser och andra organisationer som tillhandahåller företagstjänster samt utvecklingsprojekt. Vid utgången av 2011 hade 56 regioner fått ta i bruk logon FöretagsFinland.

Specialtjänster för personallösningar och yrkesinriktad rehabilitering (HRV-palvelut) är arbets- och näringsförvaltningens riksomfattande sakkunnignätverk som specialiserat sig på stöd i personalfrågor. Nätverket erbjuder personal- och konsultationstjänster åt företag, arbetsgivare och försäkrings- och arbetspensionsanstalter. År 2011 utgjordes kunderna hos HRV-palvelut av cirka 700 företag och cirka 20 försäkrings- och arbetspensionsanstalter. Genom personaluthyrning erbjöds möjlighet till arbete åt cirka 1 100 personer. Det fanns cirka 650 HR-uppdrag i vilka cirka 4 500 personkunder deltog.

Arbets- och näringsförvaltningen utvecklar aktivt de elektroniska webbtjänsterna och riksomfattande telefontjänsterna för både arbetsgivare och personkunder. År 2011 visades på Internettjänsten Lediga jobb uppgifter om cirka 491 000 lediga jobb, vilket är 91 procent av alla jobb som anmälades till arbets- och näringsbyråerna.

De arbetssökandes möjligheter att uträtta ärenden elektroniskt har utökats. Under 2011 anmälde sig cirka 54 500 nya arbetssökande som arbetssökande hos arbets- och näringsbyrån via webben, vilket är 84 procent av samtliga nya arbetssökande. Sammanlagt inleddes via webben cirka 149 000 kundrelationer med arbetssökande kunder, vilket utgör 27 % av alla påbörjade jobbsökningar. Känedomens om och användningsgraden för tjänsten CV-netti ökades med hjälp av en informationskampanj hösten 2011. Under året publicerades cirka 66 000 nya CV-presentationer.

Jobblinjen och telefontjänsten FöretagsFinland överfördes till arbets- och näringsförvaltningens kundservicecenter, som inledde sin verksamhet vid ingången av 2012. Jobblinjen betjänar personkunder, företag och andra arbetsgivare såväl som arbets- och näringsbyråer via elektroniska kanaler (telefon, e-post och webbtjänster).

Jobblinjen ger rådgivning om hur ärenden uträttas och om tjänsterna vid arbets- och näringsbyrån, om utkomstskydd för arbetslösa och utbildning samt karriärvägledning. År 2011 mottog Jobblinjen cirka 550 000 samtal och cirka 20 000 e-postmeddelanden. Telefontjänsten FöretagsFinland tog emot 6 500 samtal.

3.2 Tjänster för kompetensutveckling

Avsikten med arbetskraftspolitisk vuxenutbildning är att förbättra vuxenbefolkningens yrkeskompetens och möjligheter att få arbete eller bevara sitt jobb, samt att främja tillgången på yrkeskunnig arbetskraft. Utbildningen består huvudsakligen av yrkesutbildning för vuxna, som arbets- och näringsförvaltningen anskaffar från vuxenutbildningscentra, andra yrkesläroanstalter, högskolor och andra producenter av utbildningstjänster. För anskaffning av arbetskraftsutbildning (utan ESF-finansiering) användes nästan 246,5 M€. 72 000 personer påbörjade utbildning och av dem var 71 procent arbetslösa. Utläanningarnas andel av dem som påbörjade utbildning var nästan 26 procent.

Av dem som slutfört yrkesinriktad arbetskraftsutbildning var i genomsnitt 32,4 procent arbetslösa 3 månader efter utbildningen. Över 80 procent av dem som lämnade studeranderespons gav utbildningen vitsordet god eller utmärkt.

Arbets- och näringsbyråerna erbjöd yrkesvals- och karriärplaneringstjänster åt drygt 32 000 kunder.

Av kunderna utarbetar knappt hälften med hjälp av vägledning en utbildningsplan för sig själva och cirka en fjärdedel en plan som anknyter till påbörjande av arbete. För cirka en fjärdedel utarbetas en plan som förbättrar deras arbetsmarknadsställning. Cirka en tiondedel av kunderna lyckas inte hitta en s.k. aktiv plan, utan vägledningen antingen avbryts, kunder bestämmer sig för att ansöka om pension eller vägledningen upphör av annat skäl.

3.3 Lönesubvention och arbetsmarknadsåtgärder

Genom sysselsättningsanslag stöds arbetslösa arbetssökande med att sysselsätta sig på den öppna arbetsmarknaden. År 2011 fanns det månatligen i genomsnitt 28 000 personer som anställdes med subvention. Merparten av dem som anställdes med subvention, i genomsnitt 18 100, placerade sig i den privata sektorn, av dem i genomsnitt 10 000 i företag och resten i föreningar och stiftelser. Vid statens ämbetsverk och inrättningar fanns i genomsnitt 1 300 personer och inom kommunsektorn i genomsnitt 8 600 personer. Under 2011 påbörjade sammanlagt 67 000 personer arbetspraktik eller arbetslivsträning.

3.4 Sänkning av ungdoms- och långtidsarbetslösheten samt stödjande av sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning

Samhällsgarantin för unga

Handlingsmodellen med samhällsgarantin för unga syftar till att förhindra förlängd arbetslöshet hos unga arbetssökande som är under 25 år. I enlighet med samhällsgarantin utarbetar arbets- och näringsbyrån en sysselsättningsplan tillsammans med unga arbetslösa inom två veckor från jobbsökningens början. Planen preciseras inom cirka en månad och senast inom loppet för tre månaders arbetslöshet erbjuds sysselsättningsfrämjande åtgärder för den unga personen. Av arbetslöshetsperioderna som påbörjades fortsatte 16,4 % över tre månader. Resultatmålet var högst 17 %.

Aktiveringsgraden bland unga var cirka 37 % år 2011. En sysselsättningsplan (eller en plan som motsvarar sysselsättningsplanen) hade gjorts för 75 procent av de unga som hade varit arbetslösa. Ungdomarnas aktiveringsgrad steg något från det föregående året. För minskning av ungdomsarbetslösheten anvisades tilläggsresurser i budgeten och i en tilläggsbudget för 2010. Dessa riktades till service för ungdomar utan yrkeskompetens, arbetskraftspolitisk utbildning för unga, tjänsten för sökande av läroavtalsplatser, sysselsättning av unga vid arbetsverkstäder, utvidgandet av modellen "Nya karriärer", utbildning för invandrare samt anställande av yrkesvägledare. Vid utgången av 2011 hade nästan 24 000 ungdomar fått ett Sanssi-kort. Av dem hade över 5 300 (ca 22 %) fått sysselsättning med hjälp av lönesubvention.

Sänkning av långtidsarbetslösheten

Ökningen av långtidsarbetslösheten och den strukturella arbetslösheten till följd av den ekonomiska krisen fortsatte mot slutet av 2011. Arbets- och näringsministeriets fastställde i början av 2011 riktlinjer för utveckling av arbetskraftstjänsterna i syfte att minska den strukturella arbetslösheten. Riktlinjerna betonade en ökning av efterfrågan på arbetskraft genom att man förbättrar tjänsterna för arbetsgivare, riktar lönesubvention till företag, ökar den yrkesinriktade arbetskraftsutbildningen, effektiviserar serviceprocessen vid arbets- och näringsbyrån samt utvecklar och utvidgar det multiprofessionella nätverksarbetet. Närings-, trafik- och miljöcentralerna och arbets- och näringsbyråerna har börjat verkställa riktlinjerna.

Servicecentren för arbetskraft är ett permanent multiprofessionellt nätverk, där arbets- och näringsbyrån, kommunen och Folkpensionsanstalten tillhandahåller sina tjänster på samma verksamhetsställe. De kunder som hänvisas till servicecenterverksamheten siktar på arbetsmarknaden, men deras sysselsättning försvåras på grund av olika begränsningar av arbets- och funktionsförmågan. År 2011 fanns det 38 servicecenter, och i verksamheten deltog 44 arbets- och näringsbyråer och 136 kommuner i Fastlandsfinland. Under året var cirka 25 000 arbetssökande kunder

vid servicecentren för arbetskraften. Vid servicecentren arbetar cirka 600 heltidsanställda tjänstemän, av vilka hälften är anställda av kommuner och hälften av arbets- och näringsbyrån. Dessutom har servicecentren deltidsanställda, av vilka de flesta är anställda av kommunen. Servicecentren för arbetskraften använder offentliga arbetskraftstjänster samt kommunala och Folkpensionsanstaltens tjänster för att främja kundernas sysselsättning.

Stödjande av sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning

Inom den yrkesinriktade rehabiliteringen, som arbets- och näringsförvaltningen stöder, ordnas för personer med funktionsnedsättning tjänster och stödåtgärder som främjar den yrkesmässiga planeringen, utvecklingen, sysselsättningen samt att de kan stanna kvar i arbete. Under året fanns det 68 200 funktionshindrade arbetslösa arbetssökande. För att stödja funktionshindrades förutsättningar för arbete och utbildning samt deras placering i arbete ordnades sammanlagt cirka 11 100 stödåtgärder, bland annat undersökningar av hälsotillståndet och arbetsförmåga, rehabiliteringsundersökningar, expertkonsultationer, arbetsprövningar på en arbetsplats, arbets- och utbildningsprövningar och arbetsträning på arbetslinik och vid andra träningsenheter. Det ordnades 6 800 motsvarande stödåtgärder inom yrkesvals- och karriärplaneringstjänsterna.

Arbetskraftstjänster och företagsstöd i situationer med strukturomvandlingar

När ett företag betydligt minskar antalet jobb eller helt och hållet lägger ned en produktionsenhet, kan detta medföra plötsliga och omfattande hot och problem för regionutvecklingen. Statsrådet kan förklara en sådan region eller sektor som ett område eller en bransch med akuta strukturomvandlingsproblem. Marinindustrin har förklarats som en bransch med akuta strukturomvandlingsproblem. För området eller branschen bereds i samarbete med regionens kommuner, näringsliv, närings-, trafik- och miljöcentral och landskapsförbund en plan som syftar till att hantera krisen för att skapa nya arbetstillfällen och förnya befintliga jobb samt andra åtgärder inom olika förvaltningsområden för att förbättra situationen.

År 2011 beviljades områden med akuta strukturomvandlingsproblem 11,2 milj. euro för investerings- och utvecklingsprojekt i samband med företagsverksamhet och 3,0 milj. euro för investeringsprojekt i sysselsättningsfrämjande syfte. Som en s.k. flexibilitetsreserv i EU:s strukturfondsprogram beviljades regionerna 11,0 milj. euro i finansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och statlig finansiering samt 8,3 milj. euro i finansiering från Europeiska socialfonden (ESF) och statlig finansiering.

För hantering av situationer med uppsägningar finns åtgärdsmodellen för omställningsskydd. Dess syfte är att uppsagda eller permitterade arbetstagare snabbt ska bli sysselsatta genom ökat samarbete mellan arbetsgivaren, arbetstagarna och

arbets- och näringsförvaltningen. Under 2011 förekom det omställningsskyddssituationer som gällde över tio personer i 505 företag. Antalet omställningsskyddssituationer har minskat avsevärt jämfört med 2009, då det förekom omställningsskyddssituationer som gällde över tio personer i så många som 1 131 företag. År 2011 var det uppskattade personalminskningsbehovet vid inledande av samarbetsförhandlingar knappt 27 000 personer och av dessa upphörde anställningsförhållandet för 8 900 personer.

4 Invandrarpolitiska åtgärder

I början av september 2011 trädde lagen om främjande av integration och lagen om mottagande av asylsökande i kraft.

I det nya regeringsprogrammet uppställs som mål att arbetslösheten bland invandrare halveras under denna regeringsperiod och att sysselsättningsgraden höjs. I verkställighetsplanen för regeringsprogrammet ingår utarbetande av statens program för integrationsfrämjande och strategin för invandringens framtid 2020. Integrationsfrågorna samlades i enlighet med regeringsprogrammet under arbetsministern och ansvaret för integrationsfrågorna överfördes från inrikesministeriet till arbets- och näringsministeriet.

I Finland bodde 183 133 utländska medborgare i slutet av 2011. Nettoinvandringen uppgick till cirka 15 000 personer. Arbetslösheten bland utlänningar var fortfarande 2,5-3 gånger högre än för hela befolkningen.

I januari – augusti 2011 behandlade arbetstillståndsenheterna vid arbets- och näringsbyråerna ansökan om uppehållstillstånd för över 6 000 arbetstagare. Åtgärdsprogrammet för arbetskraftsinvandring genomfördes 2009-2011. Genom programmet stärktes den offentliga arbetsförmedlingen i samband med internationella rekryteringar, de etiska spelreglerna, stöddes rekryteringen av hälsovårdspersonal, ökades språkstudierna och förbättrades likabehandlingen i arbetslivet.

Tillämpningsområdet för den lag som styr integrationen av invandrare utvidgades så att den gäller alla invandrare. I lagen betonas främjandet av integrationen för dem som hamnat utanför integrationstjänsterna, såsom föräldrar som tar hand om sina barn hemma. Inom projektet Delaktig i Finland startades 10 projekthelheter som genomförs i 17 kommuner. I försöket utvecklas en tydlig, konsekvent och täckande ny modell för integrationsutbildning för vuxna invandrare samt stöds integrationen av barn och ungdomar.

Flyktingkvoten för 2011 var 750. Till Finland kom 3 088 asylsökande och de största utgångsländerna för sökandegrupperna var Irak, Somalia, Ryssland och Afghanistan. Migrationsverket fattade 3567 beslut, av vilka 1271 var positiva. Man kunde inte helt tillgodose behovet av kommunplatser för kvotflyktingar och asylsökande som fått uppehållstillstånd. För år 2011 var det riksomfattande målet för kommunplatser att anvisa sammanlagt 2 200 flyktingar till kommunerna. Sammanlagt 1538 personer som får internationellt skydd placerades i kommuner. Av dem var 571 kvotflyktingar.

5 Lagstiftning och kvalitetsutveckling som gäller arbetslivet

Utvecklingen av arbetslagstiftningen, arbetskraftspolitiska program och arbetslivet genomförs enligt trepartsprincipen som härletts från ILO-stadgan. Trepartsprincipen tillämpas också vid beredningen av EU:s arbetslagstiftning, så att Finlands ståndpunkter till förslagen bereds vid EU-sektionen där arbetsmarknadsorganisationerna har företrädare.

UTVECKLINGEN AV ARBETSLIVETS TILLSTÅND

Uttryckt med skolvitsord gavs arbetslivets kvalitet enligt Arbetslivsbarometern år 2011 det allmänna vitsordet 7,96. Löntagarnas bedömningar av anställningstryggheten har sjunkit något. De som är under 25 år ger för alla dimensioner klart högre vitsord än andra åldersgrupper och ungdomarnas bedömningar steg i betydlig grad från år 2010. Enligt ungdomarna har den jämlika behandlingen förbättrats mest. Även ungdomarnas bedömningar om motivationsgrad, innovativitet och förtroende har förbättrats avsevärt.

UTVECKLING AV ARBETSLAGSTIFTNINGEN

Ny personalfondslag

Vid ingången av 2011 trädde en *ny personalfondslag* (934/2010) i kraft. Enligt den nya lagen kan till personalfonden utöver vinstpremier även överföras resultatpremier, arbetstagare kan lyfta sina fondandelar utan fem års väntetid och tröskelvärdet för tillämpning av lagen sjönk från 30 arbetstagare till tio arbetstagare. Lagens tillämpningsområde utvidgades till kommunsektorn. Genom reformen blev personalfonderna ett verkligt alternativ för belöning av personalen även i företag där det för närvarande inte finns eller kan finnas fonder.

Den s.k. beställaransvarslagen

Vid ingången av 2011 gjordes en ändring av *lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft* (beställaransvarslagen, 1233/2006), enligt vilken maximi- och minimibeloppet av försummelseavgiften justeras vart tredje år så att det motsvarar förändringen i penningvärdet. Samtidigt justerades minimibeloppet av försummelseavgiften från 1 500 euro till 1 600 euro och maximibeloppet från 15 000 euro till 16 000 euro.

Ändring av arbetstidslagen

Bestämmelsen om *arbetstidslagens* (605/1996) tillämpningsområde ändrades vid ingången av 2011, så att familjedagvårdare togs med i arbetstidslagens tillämpningsområde. I samband med detta ändrades bestämmelsen om periodarbete, så att familjedagvårdarens arbete också kan ordnas som periodarbete.

Arbetsstagarens frånvaro för att vårda en familjemedlem

I april 2011 trädde en ändring av arbetsavtalslagen i kraft. Ändringen innebär att arbetsstagarnas möjligheter att tillfälligt utebli från arbetet för att vårda en familjemedlem förbättras. Arrangemanget baserar sig på ett avtal mellan arbetsgivaren och arbetsstagaren. Arbetsgivaren har inte skyldighet att betala lön under tiden för frånvaron. Genom bestämmelsen tillförsäkras arbetsstagaren under vissa förutsättningar möjlighet att återgå till arbetet under en pågående avtalad frånvarotid. Dessutom har arbetsstagaren rätt att i första hand återgå till sitt tidigare arbete efter frånvaron.

Förutsättningar att ingå flera på varandra följande tidsbegränsade arbetsavtal

Vid ingången av 2011 blev bestämmelsen i arbetsavtalslagen om ingående av tidsbegränsade arbetsavtal strängare. Nu konstateras det i bestämmelsen att det inte är tillåtet att upprepat använda arbetsavtal för viss tid, om antalet visstidsavtal eller den sammanlagda avtalstiden eller den helhet som avtalen bildar visar att arbetsgivarens behov av arbetskraft är permanent i arbetet i fråga.

Arbete till sjöss

I augusti 2011 trädde en ny lag om sjöarbetsavtal i kraft. Arbetsgivarens skyldighet att betala sjukvårdskostnader utvidgades från 42 dagar till 112 dagar. Även arbetsstagarnas rätt till hemresor utvidgades. I den nya lagen omfattas sjöfartens kollektivavtal av förfarandet för fastställande av kollektivavtals allmänt bindande verkan. Även semesterlagen för sjömän, sjöarbetstidslagen och lagen om arbetstiden på fartyg i inrikesfart ändrades. Fr.o.m. oktober 2011 får alla sjömän 2,5 dagar semester för varje full kvalifikationsmånad, oberoende av anställningsförhållandets längd.

LAGSTIFTNINGSPROJEKT UNDER BEREDNING

Arbete till sjöss

Det föreslås att ställningen för vakthållande personal och personer i korta anställningsförhållanden förbättras. Framöver bör alla som arbetar ombord på ett fartyg ha ett skriftligt avtal. Dessutom har alla som arbetar ombord på ett fartyg rätt till sjukvård antingen ombord på fartyget eller i land, om det behövs.

Studieledighet

Syftet med ändringen av lagen om studieledighet är att utfärda bestämmelser om förutsättningarna för rätten till frånvaro från arbetet och frågor som rör den frånvarandes rättsliga ställning. Ett ytterligare mål är att klarlägga genom vilka förfaranden det bättre än nuförtiden skulle gå att uppmuntra arbetsgivare – t.ex. genom förbättring av funktionen hos bestämmelserna i samarbetslagen eller genom utveckling av bestämmelserna i samarbetslagen – till att delta i ett långsiktigt genomförande

av personalens yrkesutbildning i enlighet med de mål som uppställts tillsammans med personalen.

Den s.k. beställaransvarslagen

Förslagen syftar till att bekämpa grå ekonomi i byggbranschen och att till lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft foga särskilda bestämmelser som gäller byggbranschen, i syfte att effektivisera lagens funktionalitet och ge beställarna bättre möjligheter att säkerställa avtalsparternas pålitlighet.

Utredning av ändringsbehov för semesterlagen

En arbetsgrupp på trepartsbasis under ledning av arbets- och näringsministeriet har utrett behovet att ändra semesterlagens bestämmelse om semesterlön för arbetstagare och tjänstemän med månadslön i sådana fall då personens arbetstid och lön ändras under kvalifikationsåret eller efter att kvalifikationsåret löpt ut men innan semestern eller en del av semestern börjar.

Bestämmelser om likabehandling i arbetslivet

Revideringen av bestämmelserna om likabehandling i arbetslivet är en del av totalreformen av lagstiftningen om likabehandling. Målet är att bereda en ny lagstiftning om likabehandling som är förenlig med den europeiska lagstiftningsutvecklingen och som effektivt tryggar likabehandlingen av människor oberoende av diskrimineringsgrund.

ÅTGÄRDER FÖR UTVECKLING AV ARBETSLIVETS KVALITET

I enlighet med regeringsprogrammet inledde arbets- och näringsministeriet beredningen av en utvecklingsstrategi för arbetslivet som blir färdig våren 2012. Strategin har som mål att höja sysselsättningsgraden, förbättra arbetslivets kvalitet och välbefinnandet i arbetet samt öka arbetsproduktiviteten.

6 Sysselsättning och företagande i eu:s strukturfondsprogram

I Finland genomförs följande program inom EU-målet regional konkurrenskraft och sysselsättning.

- regionprogrammen för östra, norra, västra och södra Finland som medfinansieras ur Europeiska regionala utvecklingsfonden
- ESF-programmet för Fastlandsfinland som medfinansieras ur Europeiska socialfonden. Genomförandeområdet är hela landet förutom Åland.

Den nationella strukturfondsstrategins prioriteringar är att främja företagsverksamheten, att främja innovationsverksamheten och nätverksbildningen och att stärka kompetensstrukturerna samt kompetens, arbetskraft, sysselsättning och

företagande samt bättre tillgänglighet till regionerna. Europeiska regionala utvecklingsfondens program och Europeiska socialfondens program har utarbetats utifrån strategin för åren 2007-2013 och de har godkänts nationellt av statsrådet.

Med medel via strukturfondsprogrammen stöds den nationella och regionala utvecklingspolitiken. Enligt statsbudgeten riktas finansieringen via strukturfondsprogrammen i enlighet med konjunkturläget till åtgärder som snabbt skapar företagsamhet, ny affärsverksamhet och nya arbetstillfällen samt till sysselsättnings- och utbildningsåtgärder.

Regionala ERUF-program för östra, norra, västra och södra Finland

Handlingslinjerna för programmen är att 1) främja företagsverksamheten, 2) främja innovationsverksamheten och nätverksbildningen samt stärka kompetensstrukturerna, 3) förbättra tillgängligheten till och verksamhetsmiljöerna i regionerna, 4) utveckla de stora stadsregionerna (västra och södra Finland), 5) tematiskt utveckla storområdesåtgärderna (södra Finland) samt tekniskt stöd.

Totalfinansieringen för ERUF-åtgärdsprogrammen för 2007-2013 är 4,1 miljarder euro, varav EU:s finansieringsandel är 970 miljoner euro. Den nationella offentliga finansieringen är 1,1 miljarder euro, och den kommer från statsbudgeten och kommunsektorn samt från andra offentliga finansieringskällor. Dessutom får programmen närmare 2 miljarder euro i privat finansiering, främst från SM-företag.

Genomförandet av ERUF-programmen var i full gång under 2011. I slutet av året hade 1 194 miljoner euro EU-finansiering och statlig finansiering som budgeterats i budgeten bundits till projekten. Den nationella offentliga finansieringen för projekten utgörs utöver finansiering via statsbudgeten av kommunal finansiering och annan offentlig finansiering. Av den offentliga finansieringsramen hade i slutet av 2011 genom projektbeslut bundits 1 494 miljoner euro, dvs. drygt 70 %. Programramarna bör vara helt och hållet bundna vid utgången av 2013.

Finansieringen har hittills bidragit till uppkomsten av cirka 15 100 nya jobb, varav drygt 5 300 arbetstillfällen skapades år 2011. Enligt uppföljningen har 1 800 nya företag uppkommit under programperioden, av vilka 357 under 2011.

Enligt en utomstående utvärdering har man med projekt för utveckling av företagsverksamhet på lokal nivå lyckats förbättra förutsättningarna att utveckla företagsverksamheten, konkurrenskraften och produktiviteten. Den ekonomiska recessionen minskade företagens möjligheter att dra nytta av programresurserna, särskilt i norra Finland. ERUF-programmets mervärde utgörs av den extra resurs som den ger för att utveckla företagsverksamheten, stödja nätverkandet samt möjligheten att ta större risker för att pröva på någonting nytt.

ESF-programmet för Fastlandsfinland

ESF-åtgärdsprogrammet för Fastlandsfinland genomförs i hela landet. Handlingslinjerna för programmet är:

- att utveckla arbetsorganisationer, den yrkesverksamma arbetskraften samt att öka företagandet,
- att främja sysselsättning och kvarblivande på arbetsmarknaden samt förebygga marginalisering,
- att utveckla kompetens-, innovations- och servicesystem som främjar arbetsmarknadens funktion samt
- samarbete med medlemsstater och interregionalt samarbete i ESF-verksamhet.

Totalfinansieringen för ESF-programmet för Fastlandsfinland för 2007-2013 är 1,4 miljarder euro, varav EU:s finansieringsandel är 615 miljoner euro. Genomförandet av programmet var i full gång under 2011. I slutet av året hade 796 miljoner euro EU-finansiering och statlig finansiering bundits till projekten. När man beaktar hela den nationella offentliga finansieringen, som utöver finansiering via statsbudgeten även utgörs av kommunal finansiering och annan offentlig finansiering, hade av programmet offentliga finansieringsram i slutet av 2011 genom projektbeslut bundits 978 miljoner euro, dvs. cirka 70 %.

Under programperioden har 311 700 personer påbörjat ESF-åtgärder, av dem är något över hälften kvinnor. År 2011 påbörjade drygt 96 600 personer en åtgärd. Var femte person var arbetslös vid påbörjandet av projektet. Inom de finansierade projekten uppkom över 19 600 nya arbetstillfällen, av vilka 40 % var kvinnojobb. Under året uppkom över 7 600 nya jobb. Det skapades drygt 12 000 nya företag tack vare projekten, av dem drygt 4 600 under 2011.

Med projekten inom ESF-programmet främjades personalens kompetens i företag och ork i arbetet. Avsikten med främjande av orken i arbetet är att detta ska leda till längre tider i arbetslivet. För närvarande ser det ut som om de permanenta effekterna av verksamheten förblir mindre än väntat i arbetsgemenskaperna. Den ESF-finansierade utvecklingen av sysselsättningsåtgärder för arbetslösa har lett till resultat, i synnerhet för ungdomarnas del. Däremot genomfördes det mindre än väntat sådana åtgärder som riktar sig till äldre yrkesverksamma personer och målgruppen arbetslösa. Genom ESF-programmet utvecklas även kompetens- och servicestrukturerna. Effekterna av dessa projekt syns på längre sikt. I denna fas av programperioden har den via ESF-programmet finansierade integrationen av invandrare inte förverkligats enligt målen.

Enligt utvärderingen har ESF-finansieringen varit av avgörande betydelse för projektverksamheten, för över 80 % av projekten skulle inte ha genomförts eller skulle ha genomförts senare eller i mindre omfattning utan ESF-finansiering. Enligt utvärderaren har ett problem varit vidareutvecklingen och av god praxis och dess utnyttjande i den nationella verksamheten.

Tekijät Författare Authors Arbets- och näringsministeriet Kimmo Ruth Tiina Asunmaa	Julkaisuaika Publiceringstid Date April 2012 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title Sysselsättningsberättelse för 2011	
Tiivistelmä Referat Abstract En central prioritering för statsminister Jyrki Katainens regering är att stärka en hållbar ekonomisk tillväxt samt sysselsättningen och konkurrenskraften. Regeringens mål är att öka sysselsättningsgraden till 72 procent och sänka arbetslösheten till fem procent före utgången av valperioden. Regeringen har i verkställighetsplanen för regeringsprogrammet tillsatt spetsprojekt för att uppnå målen samt fastställt ansvariga för genomförandet och tidtabeller för projekten. Spetsprojekten syftar till konkurrenskraft för det finländska arbetet och företagandet på den öppna världsmarknaden. En starkt kompetens och skapandet av en lockande och fungerande miljö för företagen samt effektiv prognostisering och hantering av situationer med strukturomvandlingar intar en nyckelposition. Den aktiva sysselsättningspolitiken stärks genom spetsprojekten i regeringsprogrammet, så att de arbetslösas aktiveringsgrad stiger till 30 procent. Ungdomarnas utbildning och sysselsättning främjas med samhällsgarantin som träder i kraft vid ingången av 2013. De långtidsarbetslösa ställning på arbetsmarknaden förbättras genom ett kommunförsök, genom att andelen långtidsarbetslösa i arbetskraftspolitiska åtgärder och utbildning ökas samt genom att verksamheten vid servicecentren för arbetskraften etableras. För att öka arbetskraftsinvandringen och främja integrationen av invandrare bereds en strategi för invandring och ett integrationsprogram. De partiellt arbetslösa sysselsättning främjas. Arbetslivet utvecklas i syfte att öka sysselsättningen, stärka orken i arbetet och förbättra produktiviteten. Servicereformen vid arbets- och näringsbyråerna startades i början av 2011 och ändringarna genomförs senast fr.o.m. ingången av 2013. Tjänsterna organiseras enligt riksomfattande servicelinjer. Arbets- och näringsservicenätverket, serviceurvalet och modellen med flerkanalstjänster revideras. Målet är att effektivisera arbetsförmedlingen, stärka företagsorienteringen samt att arbetssökande snabbt ska få sysselsättning. Situationer med plötsliga strukturomvandlingar har hanterats genom företagsstöd och investeringsunderstöd samt genom att utveckla åtgärdsmodellen för omställningsskydd. Räckvidden för åtgärder för integration av invandrare utvidgades i enlighet med den nya lagstiftningen, så att de gäller alla invandrare. I världsekonomin var året 2011 instabilt. I Finland ökade totalproduktionen med 2,9 procent, men tillväxttakten avtog mot slutet av året i och med att exporten vänt nedåt. Antalet sysselsatta ökade med 27 000 personer, och sysselsättningsgraden (15–64-åringar) steg till 68,6 procent. Minskningen av arbetslösheten, som började år 2010, fortsatte och den genomsnittliga arbetslöshetsgraden sjönk till 7,8 procent. Vid arbets- och näringsbyrån fanns i genomsnitt 30 000 arbetslösa under 25 år och långtidsarbetslösheten höll sig på en hög nivå med 57 200 personer. Antalet personer som deltog i aktiva arbetskraftspolitiska åtgärder höjdes till 109 100 personer, vilket motsvarar en aktiveringsgrad på 30,9 procent. Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Avdelningen för sysselsättning och företagande/ Kimmo Ruth, tfn 010 60 48073	
Asiasanat Nyckelord Key words sysselsättning, arbetsmarknad, arbets- och näringspolitik, arbetskraftstjänster	
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-647-6
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 78	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish Hinta Pris Price 18 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd

Tekijät Författare Authors		Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Ministry of Employment and the Economy Kimmo Ruth Tiina Asunmaa		April 2012	
		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
		Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title			
Employment Report 2011			
Tiivistelmä Referat Abstract			
Key priority areas of Prime Minister Jyrki Katainen's Government include strengthening sustainable economic growth, employment and competitiveness. The Government aims to increase the employment rate to 72 per cent and lower the unemployment rate to five per cent by the end of the electoral term. In the implementation plan of its programme, the Government has identified key projects for reaching the targets and has defined preparation responsibilities and schedules for them. The purpose of these key projects is to boost the competitiveness of Finnish work and entrepreneurship on the open global market. Enhancing competencies, the establishment of an attractive and well functioning environment for enterprises, and efficient forecasting and management of structural change situations play a key role in the process. The Government Programme's key projects will strengthen active labour market policy by raising the employment rate of workless people to 30 per cent. Education and employment of young people will be promoted by the social guarantee for young people, coming into effect at the beginning of 2013. The situation of the long-term unemployed on the labour market will be improved by implementing municipal pilots, increasing the proportion of long-term unemployed in labour market policy interventions and training, and consolidating Labour Force Service Centre activity. A new immigration strategy and integration programme will be prepared in order to increase work-related immigration and enhance the integration of immigrants. The employment of people with partial ability to work will be promoted. Working life is developed to increase the employment rate, enhance coping at work, and boost productivity. The preparation of the service reform of Employment and Economic Development Offices (TE Offices) was initiated at the beginning of 2011, and the changes will be implemented from the beginning of 2013 at the latest. The services will be organised in accordance with national line of service model, and the TE service network, service products and multi-channel service model will be reformed. The objective is to make the employment service more effective, strengthen enterprise-orientation and ensure the rapid employment of jobseekers. Sudden structural change situations have been managed by means of business support and investment aid and by developing the change security operating model. Measures for the integration of immigrants were expanded to cover all immigrants in accordance with new legislation. In terms of the global economy, 2011 was an unstable year. In Finland, the total GDP growth rate was 2.9 per cent, but growth slowed down towards the end of the year as exports began to decline. Employment increased by 27,000 people and the employment rate (age group 15–64) rose to 68.6 per cent. A reduction of the unemployment rate that began in 2010 continued, and the average unemployment rate fell to 7.8 per cent. The number of unemployed people under the age of 25 registered at the TE offices averaged 30,000, and long-term unemployment remained at a high level of 57,200 people. The amount of those participating in active labour market policy measures increased to 109,100, corresponding to an activation rate of 30.9.			
Contact person at the Ministry of Employment and the Economy: Kimmo Ruth/Employment and Entrepreneurship Department, tel. +358 (0)10 60 48073			
Asiasanat Nyckelord Key words			
employment; labour market; labour and industrial policy; employment services			
ISSN		ISBN	
1797-3562		978-952-227-647-6	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	Hinta Pris Price
78		Suomi, Finska, Finnish	18 €
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Työllisyyskertomus vuodelta 2011

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 6 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee vuosittain julkisen työvoimapalvelun tavoitteiden toteutumista sekä työvoimapalvelun tilaa ja kehitystä koskevan työllisyyskertomuksen, joka annetaan eduskunnalle perustuslain 46 §:ssä tarkoitetun hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona. Julkisen työvoimapalvelun tavoitteet lain 3 §:n mukaan ovat 1) työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainon ylläpito ja edistäminen työmarkkinoilla, 2) työvoiman saatavuuden turvaaminen, 3) työttömyyden torjunta sekä 4) työn-
teen mahdollisuuden järjestäminen työtä hakeville.

Vuoden 2011 työllisyyskertomus on kattava kuvaus julkisten työvoimapalvelujen toteutuksesta. Se palvelee eduskuntaa työvoimapalvelujen ja työllisyysmäärärahojen seurannassa ja toimenpidelinjauksia koskevassa päätöksenteossa.

Tätä julkaisua myy:
Netmarket
Edita Publishing Oy
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-646-9

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-647-6

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY